

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE VARLIK YÖNETİM
ŞİRKETLERİNİN ROLÜ VE BANKALARIN KREDİ
TAYINLAMASINA ETKİSİ**

Mustafa Çağrı DEMİRCİ

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Cenap Mengü TUNÇAY**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI**

Aralık 2022

**TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE VARLIK YÖNETİM
ŞİRKETLERİNİN ROLÜ VE BANKALARIN KREDİ TAYINLAMASINA
ETKİSİ**

Mustafa Çağrı DEMİRCİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Aralık 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mustafa Çağrı Demirci

02.12.2022

Türk Bankacılık Sisteminde Varlık Yönetim Şirketlerinin Rolü ve Bankaların Kredi Tayinlamasına Etkisi

(Yüksek Lisans Tezi)

Mustafa Çağrı DEMİRCİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Aralık 2022

ÖZET

İktisadi aktörlerin temel amacı kar maksimizasyonunu sağlamaktır. Bu durum bankacılık sektörü için de geçerlidir. Ekonomide yer alan tüm sektörler kendi içlerinde birbirinden farklı karlılık ve risk oranlarına sahiptirler. Bankacılık sektörünün aktifleri içerisinde en büyük paya sahip kredilerinin risk yapısı da karlılığın önemli belirleyicisi olmaktadır. Bankacılık sektöründe kredilerin amaca uygun olarak kullanılıp kullanılmaması ve ödemelerin planlanan vadede gerçekleştirilip gerçekleştirilmemesi, kredi verilenin ödeme kabiliyeti tespitin doğru yapılabilmesi riski belirlemektedir. İktisat teorisinde piyasalarda asimetrik bilgeye dayalı ters seçim probleminin oluşması, kredilerin geri ödenmeme riskini artırabilmektedir. Bu çalışmada bankaların, piyasada artan risk karşısında, riski transfer ettikleri varlık yönetim şirketlerinin varlığında ve yokluğunda kredi tayinlaması yapıp yapmadıkları analiz edilmeye çalışılmaktadır. Çalışmada, varlık yönetim şirketlerinin öncesi ve sonrasını içeren Aralık 2002 ile Mayıs 2020 arasındaki aylık veriler kullanılarak iki farklı döneme özgü ampirik VAR analizleri yapılmıştır. Analiz sonucunda, varlık yönetim şirketlerinin olmadığı dönemde bankaların kredi riskindeki artışların, varlık yönetim şirketlerinin olduğu döneme göre daha fazla kredi tayinlamasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim Kodu :111909

Anahtar Kelimeler : Kredi Tayinlaması, Varlık Yönetim Şirketleri, Sorunlu Krediler

Sayfa Adedi : 112

Tez Danışmanı : Dr. Öğretim Üyesi Cenap Mengü TUNÇAY

The Role of Asset Management Companies in the Turkish Banking System and the Impact on Credit Rationing of Banks

(M.Sc Thesis)

Mustafa Çağrı DEMİRCİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

December 2022

ABSTRACT

The main purpose of the actors in supply side of the market in economics is to ensure profit maximization. This is also true for the banking sector. All sectors in the economy have different profitability and risks within themselves. The risk structure of loans, which have the largest share in the assets of the banking sector, is also an important determinant of profitability. In the banking sector, the risk is determined by whether the loans are used in accordance with the purpose, whether the payments are made in the planned maturity, and whether the solvency of the borrower is determined correctly. In economic theory, the existence of asymmetric information in the markets makes this determination difficult and may increase the repayment risk of loans. In this study, it is tried to analyze whether banks restrict their lending behavior (credit rationing) when they encounter increasing credit risk in the market due to asymmetric information in economic theory according to terms, which there are asset management companies, that banks transfer their credit risks. In this study, an empirical VAR analysis was conducted by using monthly data, classified into two groups according to the terms, which there are asset management companies and there are not, from December 2002 to May 2020. According to the result of the analysis, it was concluded that the increase in the credit risk cause more credit rationing in the term, which there are no asset management companies, comparing to term, which there are asset management companies.

Science Code :111909

Key Words : Credit Rationing, Asset Management Companies, Non Performing Loans

Page Number : 112

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Cenap Mengü TUNÇAY

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLoların LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. İKTİSAT TEORİSİNDE ASİMETRİK BİLGİ, TERS SEÇİM VE KREDİ TAYINLAMASI KAVRAMLARI	5
2.1. Asimetrik Bilgi, Ters Seçim Problemi ve Kredi Tayınlaması.....	5
2.2. Ters Seçim	8
2.3. Kredi Tayınlaması	11
2.3.1. Kredi Tayınlaması Kavramının Gelişimi.....	11
2.3.2. Stiglitz – Weiss Modeli	12
2.3.3. Kredi Tayınlaması Hakkındaki Diğer Görüşler.....	13
3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ PİYASASININ İŞLEYİŞİ VE KREDİ TAYINLAMASI	17
3.1. Bankacılık Sektöründe Kredi Piyasasının İşleyişi ve Kredi Riski	17
3.1.1. Bankacılık Sektörü Kredi Piyasasında Asimetrik Bilgi.....	19
3.1.2. Bankacılık Sektörü Kredi Piyasasında Ters Seçim Problemi	22
3.1.3. Bankacılık Sektörü Kredi Piyasasında Ahlaki Tehlike	23
3.2. Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Piyasaları ve Kredi Tayınlaması	25
3.3. Banka Bilançosunun Yapısı	28

3.3.1. Bilançonun Pasif Kalemleri	29
3.3.2. Bilançonun Aktif Kalemleri	30
3.4. Türk Bankacılık Sektörüne İlişkin Temel Veri ve Oranlar	30
3.5. Sorunlu Krediler	42
3.5.1. Sorunlu Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Gelişimi ve Muhtemel Sebepleri.....	44
3.5.1.1. Bankaya özgü sebepler.....	46
3.5.1.2. Banka dışı sebepler	47
4. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN ROLÜ.....	51
4.1. Varlık Yönetim Şirketleri'nin Tanımı ve Faaliyetleri	51
4.1.1. Varlık Yönetim Şirketlerinin Tarihçesi	52
4.1.2. Varlık Yönetim Şirketlerinin Amaçları	53
4.1.3. Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin Hukuki Çerçeve	55
4.1.4. Varlık Yönetim Şirketi Çeşitleri	57
4.1.5. Varlık Yönetim Şirketlerinin Çalışma Süreci	60
4.1.6. Varlık Yönetim Şirketlerinin Pozitif ve Negatif Yönleri	62
5. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ TAYINLAMASI İLE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN FAALİYETLERİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR ANALİZ	65
5.1. Bankacılık Sektöründe Toplam Krediler/Toplam Aktif Rasyosu ile Takipteki Alacaklar/Toplam Krediler Oranlarının Değişimi.....	65
5.2. Tahsili Gecikmiş Alacakların Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı	68
5.3. Literatür Taraması	71
5.4. Araştırma Yöntemi Olarak VAR Analizi	73
5.5. Analiz Sonuçları	75

5.5.2. VAR Analizi Sonuçları.....	78
SONUÇ	83
KAYNAKÇA.....	85
EKLER.....	91
Ek.1 Bankacılık Sektörü Toplam Kredi/Toplam Aktif Rasyosu.....	91
Ek.2 Bankacılık Sektörü Sorunlu Kredi/Toplam Kredi Rasyosu.....	97
ÖZGEÇMİŞ	103

TABLÖLARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 3.1. Ticari Banka Bilançosu.....	29
Tablo 3.2. Kredilerin Sorunlu Hale Gelme Nedenleri	46
Tablo 4.1. Varlık Yönetim Şirketi Türü ve Uygulanan Ülkeler	59
Tablo 5.1. Yıllar İtibariyle Tahsili Gecikmiş Alacak Hacmi ve Satış Hacmi.....	69
Tablo 5.2. Yıllar İtibariyle Bankaların Aktifinde Yer Alan TGA Miktarı.....	70
Tablo 5.3. Toplam Kredi/Toplam Aktif Rasyosu ADF Testi	76
Tablo 5.4. Takipteki Kredi/Toplam Kredi Rasyosu ADF Testi.....	77
Tablo 5.5. Aralık 2002 – Aralık 2005 Dönemi Varyans Ayrıştırma Tablosu.....	81
Tablo 5.6. Ocak 2006 – Mayıs 2020 Dönemi Varyans Ayrıştırma Tablosu.....	82

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Faiz Oranı Beklenen Getiri Grafiği	13
Şekil 3.1. Toplam Aktif Büyüklük / GSYH Oranı	32
Şekil 3.2. Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı	33
Şekil 3.3. Bankacılık Sektörü Dönem Karlılığı	34
Şekil 3.4. Kredi Büyümesi (Türk Parası – Yabancı Para)	35
Şekil 3.5. Kredi Türlerinin Gelişimi	36
Şekil 3.6. Takibe Dönüşen Kredilerin Oranı	37
Şekil 3.7. Tüketici Kredilerinde Takibe Dönüşüm Oranları.....	39
Şekil 3.9. Sermaye Yeterlilik Oranları	41
Şekil 3.10. Toplam Kredi/Toplam Aktif ve Takipteki Kredi/Toplam Kredi Rasyoları.....	45
Şekil 5.1. Toplam Kredi/Toplam Aktif Rasyosu	66
Şekil 5.2. Takipteki Alacaklar/Toplam Nakdi Krediler Rasyosu	67
Şekil 5.3. VYŞ'lere Satılan TGA/Bankacılık Sektörü TGA	70
Şekil 5.4. Aralık 2002 Aralık 2005 Dönemi Etki Tepki Analizi	79
Şekil 5.5. Ocak 2006 Mayıs 2020 Dönemi Etki Tepki Analizi	80

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
VYŞ	Varlık Yönetim Şirketleri
VYŞD	Varlık Yönetim Şirketleri Derneği
Tak. K.	Takipteki Kredi Rasyosu
TGA	Tahsili Gecikmiş Alacak
Top. K.	Toplam Kredi Rasyosu

1. GİRİŞ

Fon arz edenler ile kaynak talep edenlerin bulunduğu finansal piyasalar dünya üzerinde yer alan en eski piyasa çeşitlerinden biridir. Bankacılık faaliyetinin ortaya çıkması paranın icadının da öncesine tarihlenebilecektir (Yetiz, 2016). Jean (2002)'e göre; M.Ö. 3000 yılları civarında ilk yazılı göstergelerde Sümerler, yazıyı ziraat hesaplarında ve paranın faizle ödünç verilmesinde kullanmışlardır. Bankacılık sektörü de bu piyasa temelinde gelişmiş ve kurumsallaşmış bir yapıdır. Günümüzde hukuki alt yapısı oluşturulmuş, kuralları ve işleyiş süreci hem teorik hem de pratik düzeyde kurgulanmış bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bankacılık sektörünün temel işlevi, tasarruf sahiplerinden topladığı fonları önceden belirlenmiş koşullar çerçevesinde kredi olarak belli bir faiz oranı karşılığında plase etmek ve sonrasında kredilerin geri ödenmesini sağlamaktır. Bankalar, fon toplama faaliyetini yürütürken önceden belirlenen vade ve faiz oranını ilan eder ve bu şartlarla tasarruf sahipleri fon fazlasını bankaya mevduat olarak teslim ederler. Toplanan fonun banka tarafından kredi olarak verilmesinde kredinin geri ödeme riski doğmaktadır. Riski doğuran unsurlarda bir tanesi asimetrik bilgi problemidir. Kredi borçlusunun krediyi geri ödeme kabiliyeti ile ilgili simetrik bilgiye sahip olunamaması olarak açıklanabilecek bu problem sonucunda, banka krediden beklenen karı elde edemeyebilecektir. Geri ödeme aksaklıkları, daha riskli kredi plasmanlarına sebep olabilmekte ve teorik adıyla bu durum ters seçim problemini oluşturmaktadır. Ters seçim sonucunda ahlaki tehlike sonucu doğabilmekte buna bağlı karlılıkların düşmesi ve meydana gelen zararlar ise kredi tayinlamasının oluşmasına neden olabilmektedir. Bankanın bu problemlerle başa çıkabilmesinin yollarından birisi aradaki bilgi asimetrisini mümkün olduğunca azaltmak ve kredinin kullanım aşamasında yüksek riskli tercihlerin önüne geçmeye çalışmaktır.

Bankaların kredi verme sürecinde göz önüne aldıkları önemli kriterler şu şekilde sayılabilir; kredi kullanan gerçek ya da tüzel kişilerin şu anki ekonomik durumu ve ekonomik geçmişine ilişkin değerlendirmeler, talep edilen kredinin türü ve kullanım amacı, kredi talep edenin geri ödeme ahlakı ya da davranışdır.

Birçok ticari faaliyette olduğu gibi ticari bankaların kredi faaliyetlerinde de kendine özgü riskler olmakta ve bankalar bu riskleri bertaraf edecek önlemler almaya

çalışmaktadır. Bankalar tarafından verilen kredilerin; borçlunun iflası, ödeme güçlüğüne düşmesi, menkul ve gayrimenkul fiyatlarında yaşanabilecek değer kayıpları sebepleriyle bankalar tarafından verilen kredilerin geri dönmemesi ya da tahsil güçlüğü yaşanması, bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ticari bankaların aktif yapısını bozacaktır. Kredi verme faaliyetlerinde bankaların, verilecek kredilerin geri dönebilme kabiliyetlerini yeterince araştırıp bilgi edinmemesi ya da bu araştırmanın sağlıklı yapılamaması, bankaları yüksek riskle karşılaştırmakta ve geri ödemelerin zamanında yapılmamalarıyla beraber sektörün riske maruz kaldığını anlaması, yeni verilecek kredilerde kredi verme şartlarının ağırlaşmasına, kredilerin daha yüksek faizle verilmesine ve kredi verilecek fonlarda daralmaya gidilmesine (kredi tayinlaması) neden olabilmektedir.

Risk yönetiminin kredi verme aşamasındaki bir ucunu kredi tayinlaması oluştururken diğer ucunu da varlık yönetim şirketleri oluşturmaktadır. Bankalar tahsil güçlüğü yaşadıkları ve uzun süredir tahsil edemedikleri kredileri sınıflandırmakta ve 3. grup sonrası kredileri donuk alacak sınıfına almaktadırlar. Bunları da varlık yönetim şirketlerine bir bedel karşılığı devrederek riski azaltıp aktif kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadırlar. Bu sayede bankalar, donuk alacaklarını likit varlıklara çevirmiş olmaktadır. Varlık yönetim şirketleri ise bankalar tarafından tahsil edilme ihtimali düşük kredileri, belli bir faiz maliyetine katlanarak satın alıp, borçlulara yeniden vade ve taksit yapılandırması yapmak suretiyle kar elde etmektedirler.

Türkiye de 2001 krizinden sonra bankacılık kesiminin regülasyonuna yönelik bir dizi önlem alınmış ve bu kapsamda yasal çerçevesi hazırlanarak 2002 yılında varlık yönetim şirketlerinin önü açılmıştır. Varlık yönetim şirketlerinin kredi piyasasına dahil olması bankaların risk alma iştahını arttırabilmekte ve kredi verme sürecinde daha esnek davranmalarına yol açabilmektedir.

Türk bankacılık sektöründe donuk aktiflere alınarak sınıflandırılan kredilerin alacak hakları belirli bir oranda varlık yönetim şirketlerine belli bir iskonto ile devredilmektedir. Bankalar açısından potansiyel olarak elde edilebilecek kredi faiz gelirinden bir kayıp göze alınarak yeni kredilendirmeler yapılmaktadır. Bankaların donuk aktiflerinin artışına ve bu aktiflerin varlık yönetim şirketlerine transferine dayalı

olarak kredi tayinlaması etkisini ortaya koymak bu tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır.

Çalışma, giriş bölümünü takiben 4 temel bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde asimetrik bilgi, ters seçim, ahlaki tehlike ve kredi tayinlaması konularına ilişkin teorik açıklamalar yer almakta ve birbirleri ile bağlantıları açıklanmaktadır. Bu kavramların finans sektöründeki olası etkilerine de değinilmektedir.

Üçüncü bölümde bankacılık kanunu ve diğer yasal düzenlemeler çerçevesinde kredi kavramı, kredi türleri, sorunlu kredilere ilişkin temel bilgiler, bankaların kredi yönetimi, uygulanan kredi politikalarının temel ekonomi üzerindeki etkisi, kredinin takipteki krediye dönüşmesinin muhtemel sebepleri ile bankacılık sektörüne ilişkin değerlendirmeler ele alınmaktadır.

Dördüncü bölümde, varlık yönetim şirketlerinin hukuki yapısı, finansal piyasalardaki yeri ve faaliyetleri işlenmektedir.

Son bölüm olan beşinci bölümde; Türk bankacılık sektörünün yıllar itibariyle takipteki kredi oranları ve aktifler içindeki toplam kredi oranları istatistikleri çerçevesinde ampirik bir analiz yapılarak varlık yönetim şirketlerinin olduğu ve olmadığı dönemde bankaların kredi portföy riskliliğinin kredi tayinlamasına etkisinin tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

2. İKTİSAT TEORİSİNDE ASİMETRİK BİLGİ, TERS SEÇİM VE KREDİ TAYINLAMASI KAVRAMLARI

2.1.Asimetrik Bilgi, Ters Seçim Problemi ve Kredi Tayinlaması

Asimetrik bilgi ve ters seçim kavramları George Akerlof' un kaleme aldığı “The Market For “Lemons”. Quality, Uncertainty and the Market Mechanism” adlı makalesiyle iktisat literatürüne kazandırılmıştır. Akerlof (1970)’ e göre; asimetrik bilgi, bir malın alım satımı aşamasında o mala ilişkin kalite bilgisinin işlemi yapan taraflarca aynı düzeyde bilinmemesidir. Genellikle malı piyasada arz eden taraf, talep eden tarafa göre o malın kalitesi ve dayanıklılığı hakkında daha çok bilgiye sahiptir. Alıcı bu durumda eksik bilgi ile ürün hakkındaki alım ve fiyat kararını vermektedir. Satıcı ise daha fazla bilgiye sahip olduğu için ürün fiyatını belirleme konusunda daha avantajlı bir konumda bulunmaktadır. Bu durum piyasa dengesinin kendiliğinden sağlanamamasına neden olmakta ve piyasa başarısızlığı oluşmaktadır.

İktisadi karar birimlerinin bir mal ya da hizmet alımına yönelik karar aşamasında mevcut bilgi düzeyi çerçevesinde belirledikleri bir değer vardır ve bu değer piyasada o mal veya hizmet için oluşan veri değer ile kıyaslanır. Bu kıyaslama işlemi sonucunda alma ya da almama kararı verilmektedir. Piyasa oyuncularının bilgi düzeyi, klasik ve neoklasik iktisat okullarının belirttiği gibi simetrik olması durumunda, her mal ve hizmet kendi değeri üzerinden işlem görmektedir. Bu durumda ters seçim problemi ortaya çıkmamaktadır. Ters seçim, işlem yapılmadan önce, eksik bilgi sebebiyle iyi kalitedeki mal ve hizmet yerine düşük kalitedeki mal ve hizmetin seçilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Ters seçim probleminden uzaklaşmak amacıyla iktisadi karar birimleri sürekli olarak kendi bilgi düzeylerini artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

Klasik iktisatçılar asimetrik bilginin piyasa üzerindeki olumsuz etkilerini fark etmişler ancak varsayımlarını tam bilgi üzerine kurarak bu durumun yaratacağı olumsuz etkileri arka plana itmişlerdir.

“18. yüzyıldan itibaren, birçok önemli iktisatçı (eksik) bilginin ekonomi üzerindeki etkilerine vakıf olmuşlardır. Bunlar arasına Adam Smith, A. Marshall, Weber, Sismondi ve J.S. Mill gibi iktisatçılar dahil edilebilmektedir. Örneğin A. Smith, firmaların faiz oranlarını artırdıklarında, en iyi borçluların piyasadan çekildiklerini tespit etmiştir ve eğer borç verenler, riskleri tam olarak

bilebilselerdi, borçluya uygun bir risk primi yükleyerek problemi çözebilirdi. A. Marshall ise çalışanlara daha yüksek ücret ödeyerek onların verimliliklerini artırılabilmesi önündeki engelin, onların görevlerindeki etkinliklerinin zımni kalması olduğunu tespit etmiştir. Enformasyon problemlerini fark etmelerine rağmen, bu iktisatçılar bu konunun önemine haiz olamamışlar, mantıksal içeriklerinin peşine düşmemişlerdir.”(Karakaş ve Alp, 2008)

Klasik iktisat okulunun temel varsayımlarından birisi, piyasa oyuncularının bilgiye maliyetsiz ve kolay bir şekilde ulaşabildiğidir. Bu sayede mal veya hizmet hakkında hem arz eden hem de talep edenler tüm bilgiye tam ve eksiksiz olarak ulaşmakta ve fiyat belirleme aşamasında bu bilgiden yararlanmaktadır. Neoklasikler de benzer şekilde piyasa oyuncularının tam bilgiye sahip olduğu varsayımını kullanmaktadırlar.(Kazgan, 2016)

Hem klasik hem de neoklasik iktisat teorisinin hakim olduğu dönemlerde asimetrik bilgi problemi bir piyasa başarısızlığı sebebi olarak görülmemiştir. Muhtemel piyasa başarısızlığı sebepleri ise kamu müdahaleleri, monopoller ve dışsallıklar olarak göze çarpmaktadır. (Karakaş ve Alp, 2008)

Asimetrik bilgi durumu, hem mikro hem de makro problemlere yol açmaktadır (Yılmaz, 2003). İktisadi karar birimleri, asimetrik bilgi sebebiyle verdikleri kararlarda bilgi eksikliği kaynaklı risklerle karşı karşıya kalmakta ve bunun önüne geçmek için de bazen işlem yapmama kararı almaktadır. Örneğin bankaların kredi tayinlaması uygulaması ya da işverenlerin işçilere ortalama bir ücret önermesi gibi durumlar asimetrik bilgi probleminin mikro ölçüdeki yansımalarıdır. Makro açıdan yaklaşıldığında ise uygulanan para politikasının etkileri kredi kanalı aracılığıyla tüm ekonomi üzerine yayılmakta, yatırım ve harcama kararlarını etkileyerek ekonomideki toplam talebi istenilen yönde değiştirmektedir. (Yılmaz, 2003).

Akerlof (1970), asimetrik bilgi ve ters seçim problemlerine değinerek piyasa oyuncuları arasındaki bilgi probleminin yaratabileceği olumsuzluklara dikkat çekmiştir. İkinci el araç piyasası üzerinden açıklamalarını yapmıştır. Bu piyasada satıcı, alıcıya oranla araç hakkında daha fazla bilgiye sahiptir ve bu durum satıcıyı alıcıya karşı daha avantajlı duruma getirmektedir. Alıcı araç hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Bu yüzden q ihtimalle aracın iyi durumda olduğunu, $1-q$ ihtimalle ise aracın kötü durumda olduğunu bilmektedir. Alıcı, eksik bilgisi sebebiyle araç için ortalama bir fiyattan ödeme yapmayı isteyecektir. Bu durumda, aracı iyi olan satıcılar,

teklif edilen fiyatın aracın gerçek değerini yansıtmaması sebebiyle işlem yapmayı reddedecek ve piyasadan çekilecektir. Aracı kötü olan satıcılar ise teklif edilen fiyatın aracın gerçek değerinin üzerinde olduğunu görecektir ve teklifi kabul edeceklerdir. Sonuç olarak kaliteli araçlar piyasadan çekilirken kalitesiz araçlar değerinin üzerinde bir fiyattan işlem görecektir. Piyasada iyi olan araçların dışlanması ve kötü araçların değişiminin yapılması ters seçimi oluşturmaktadır. Bu durumda klasik iktisatçıların “görünmez el” kavramı çalışmamakta ve piyasa başarısızlığı durumu ortaya çıkmaktadır.

Basit ama etkili bir örnek üzerinden tarafların mal üzerindeki bilgi düzeyinin önemi net olarak ortaya konmuştur. Doğaldır ki bu süreç, her türlü mal ve hizmet üzerinde benzer etkileri göstermektedir. Klasik ve Neoklasik iktisat okullarının temel varsayımlarından biri piyasa oyuncularları arasında simetrik bilginin olmasıdır. Bu sayede piyasa fiyatı belirlenmekte ve bu veri fiyat düzeyi üzerinden tüm arz ve talep karşılanmaktadır (Kazgan, 2016). Eksik bilgi durumunda ise piyasa aktörlerinin bir kısmı piyasadan dışlanmakta ve arz talep dengesi kurulamamaktadır. İşte bu durum piyasa başarısızlığı olarak nitelendirilmektedir. Akerlof’un (1970) çalışmasında tüm bu hususlar ve piyasa oyuncularının sahip olduğu bilgi düzeyinin önemi net olarak ortaya konmaktadır.

Her piyasada olduğu gibi sermaye piyasalarında da asimetrik bilgi problemi ortaya çıkmaktadır. Müslümov ve Aras (2004)’e göre mikro iktisat teorisi, iktisadi karar birimlerinin tam bilgiye sahip olduklarını ve vekaleten yapılan işlerde vekili kontrol edebildikleri varsayımını kabul eder. Ancak finansal piyasalarda bu varsayım geçerli olmayıp işlem yapan taraflarda hem bilgi edinme süreçleri hem de vekilleri denetleme işlemi ilave maliyetlere katlanmayı gerektirir ve bu durum asimetrik bilgiye yol açmaktadır.

Bilgiye ulaşmak zahmetli ve maliyetli bir süreç olduğundan piyasa aktörleri yaptıkları her işlem için tam bilgiye sahip olamamaktadırlar. “Bilginin eksik veya kusurlu olması ile sözleşmelerin bağlayıcılığının sağlanması ilişkin maliyetler borç alanlarla borç verenler arasında çıkar çatışmasına neden olabilecektir.” (Atiyas, Ersel ve Öztürk; 1993) Sermaye piyasalarına bakıldığında hem tahvil piyasasında hem de hisse senedi piyasasında asimetrik bilgi probleminin var olduğu açıktır. Tahvil arz eden şirketler,

şirketin mevcut durumuna ya da gelecekteki borç ödeme gücüne ilişkin tahvil talep edenlere göre daha fazla bilgiye sahipken; hisse senedi ihraç eden firmalarda şirketin mevcut karlılık düzeyi, gelecekteki yatırımlardan elde edilecek gelir beklentileri ya da gerçekleşmesi muhtemel maliyet kalemlerine ilişkin hisse senedi yatırımcılarından daha fazla bilgiye sahiptirler.

Banka tarafından kredi talep edenin başvurusu kabul edilip fon ihtiyacı karşılandığında taraflar arasında bir kredi sözleşmesi yapılmaktadır. Sözleşmenin sonrasında kredi talep eden, fon ihtiyacını karşılayarak bu işlem karşılığında sözleşmede belirlenen taahhüttün altına girmektedir. Banka bu andan itibaren geri ödememe riski ile karşı karşıyadır. Bu aşamada banka için temel problemler asimetrik bilgi ve ters seçim riskleridir.

Asimetrik bilginin finansal piyasalarda yol açabileceği muhtemel problemler şu şekilde sıralanabilmektedir (Bebczuk, 2003);

- Girişimciler yaptıkları projenin özelliklerini ve beklenen getirilerini saklayarak kredi sözleşmesini ihlal edebilirler,
- Kredi verenler, girişimcilerin hileli davranışlarda bulunmasına engelleyecek ölçüde bilgiye sahip değildir ve girişimciler üzerinde yeterli denetim imkanları bulunmamaktadır.
- Girişimci kredi borcunu geri ödemediğinde sınırlı sorumluluğa sahiptir.

Asimetrik bilginin ortaya çıkardığı problemlerden biri de tercih problemidir. Daha önce de açıklanmaya çalışıldığı üzere iktisadi karar birimleri veri bilgi düzeyleri üzerinden piyasada var olan alternatif mal ve hizmetler için bir tercih ortaya koymaktadırlar. Ancak karar birimlerinin mevcut bilgi düzeyleri arttığında muhtemelen var olan tercihleri değişecek ve ilk duruma göre faydası daha yüksek ürün grubuna yöneleceklerdir.

2.2. Ters Seçim

Ters seçim; değişim işleminden önce meydana gelen bir asimetrik bilgi sorunudur (Mishkin, 2006). Ters seçim, asimetrik bilgi sebebiyle iktisadi karar birimlerinin yüksek kaliteli mal ya da hizmet yerine düşük kaliteli mal ya da hizmeti tercih etmesidir.

Akerlof (1970) ters seçim ile ilgili olarak Gresham Kanunu olarak bilinen kötü paranın iyi parayı kovması esasını mal piyasasına uyarlamış ve kötü malların iyi malları kovacağını ve piyasada sadece “limon” olarak tabir edilen kötü malların kalacağını ortaya koymuştur.

Akerlof (1970)’da yer alan önemli kavramlardan birisi de “sahtekarlığın bedeli” kavramıdır. Piyasada her kalitede malı talep eden alıcılar bulunmaktadır. Her tüketici yüksek kalite mal almak zorunluluğunda değildir ve düşük kaliteli malları talep eden bir grup da piyasada var olmaktadır. Aynı şekilde piyasada yüksek kaliteli mal arz eden girişimciler olduğu gibi düşük kaliteli mal arz eden girişimciler de bulunmaktadır. Piyasada alışveriş işleminin gerçekleşmesi için alıcı ve satıcı arasında anlaşmanın sağlanması gerekmektedir. Bu anlaşmanın sağlanmasındaki faktörlerden bir tanesi de güvendir. Eksik bilgi ortamında alıcı, almayı düşündüğü mal hakkında satıcıdan aldığı bilgiye güvenmediği takdirde, alım satım işlemi gerçekleşmeyecektir. Düşük kaliteli mal arz eden satıcılar, alıcıları, sattıkları malın yüksek kaliteli olduğuna ikna etmeleri durumunda, daha yüksek bir fiyattan satma şansı yakalayacaklardır. Alıcı ise malın aslında düşük kaliteli olduğunu anladığı anda piyasadan çekilecektir (Kuşgözoğlu, 2010)

Akerlof (1970) kurmuş olduğu modelde dört çeşit araç olduğunu varsaymaktadır. Bunlar yeni veya ikinci el araçlar ile iyi ya da düşük kalite olmak üzere gruplandırılmaktadır. Yeni ve ikinci el araçların her ikisi de iyi gruba dahil olabilecektir. Alıcılar hangi aracın iyi ya da düşük kaliteli olduğu bilgisine sahip değildir. Alıcılar herhangi bir aracın (q) ihtimalle iyi kalitede, $(1-q)$ ihtimalle düşük kalite de olduğunu bilmektedirler. Alıcı piyasadan aldığı herhangi bir aracın iyi mi yoksa düşük kalite mi olduğunu ancak bir süre aracı kullandığında anlayabilmektedir. Buna karşılık satıcı ise aracın durumu hakkında işlem anında tam bilgiye sahiptir. Asimetrinin kaynağı araç kalitesi hakkında tarafların bilgi düzeyidir. Alıcının eksik bilgisi sebebiyle satıcılar hem iyi kalitedeki hem de kötü kalitedeki araçları aynı fiyattan satmaktadır. Bu durumda oluşan piyasa fiyatı ne iyi arabaların değeri kadar yüksek ne de düşük kaliteli araçların ederi kadar düşük olmayacak ikisi arasında bir noktada oluşacaktır. Bu durumda da iyi araçlar değerini bulamadığından piyasadan çekilecek ve kötü araçlar ederlerinden daha yüksek bir fiyattan satılacaktır. Bu

durumda devreye araçlar girecektir. Araçlar ya da galeriler piyasadaki araçları iyi ve düşük kalite olmak üzere gruplandırıp satarak piyasada kendilerine bir güven oluşturmaya çalışmakta ve bu güvenin devamı içinde araçları gerçek değerinden satmaya devam etmektedirler. Ters seçimin maliyetlerini düşürmek ve olası zararlarından kaçınmak için geliştirilen çözüm yollarından birisi de budur. Akerlof bu sorunun sadece ikinci el araç piyasasında değil emek, kredi ve sigorta gibi farklı piyasalarda da ters seçim problemlerinin varlığına değinmiştir.

Mishkin (2006)' e göre muhtemel kötü kredi riski, bankacılık açısından kredilerde en çok karşılaşılan risklerden biridir. Burada istenmeyen sonucun ortaya çıkma ihtimali en yüksek olan taraf, işlemi gerçekleştirmekte en çok ısrarcı olan taraftır. Büyük risk alıcılar ya da dolandırıcılar krediyi aldıklarında muhtemelen geri ödemeyecekleri için kredi alma konusunda diğer müşterilere göre daha hevesli davranacaklardır. Ters seçim, kredinin geri ödenmeyen kredi riskine dönüşme ihtimali yüksek olan iktisadi aktöre verilme ihtimalini artırdığı için, bankalar piyasada geri ödeme imkanı yüksek olan iktisadi aktörler olsa bile yine de kredi vermeme ya da düşük oranda verme kararı alınmasına yol açabilmektedir.

“Finansal sistem içerisinde ters seçim sorununa örnek olarak, alacağı krediyi geri ödeme olasılığının çok düşük olduğu bilen bir banka müşterisinin bu sebeple alacağı krediye karşılık bankaya çok yüksek faiz oranını ödemeyi kabul etmesi ve dolayısıyla, krediyi ilk sırada alabilmesi gösterilebilir.” (Müslümov ve Aras; 2004)

Ters seçim probleminin çözümüne ilişkin olarak farklı öneriler getirilmiştir. Mishkin (2006)'e göre bunlar;

- Bilginin özel üretimi ve satımıdır. Ters seçim probleminin çözümü, tasarruflarını arz eden iktisadi aktörlerin yatırımlarını finanse etmek isteyen girişimciler hakkında tam bilgiyle donatılmasıdır. Bunun yolu da girişimciler hakkında araştırma yapıp bilgi toplayan ve bunları raporlayıp fon arz edenlere sunan bağımsız raporlama şirketlerinin var olmasıdır.
- Bilginin artırılması için devlet düzenlemesidir. Bu; kamu otoritesinin girişimciler hakkında bilgi toplayıp bunları raporlamak yerine yapacağı hukuki düzenlemelerle her firma ya da girişimcinin kendisi hakkında doğru bilgileri

düzenli aralıklarla açıklamasını ve piyasayı bilgilendirmesini sağlayabilmesidir.

- Finansal aracılığın yapılmasıdır. Aracılık faaliyeti bir mal ya da hizmeti arz edenler ile talep edenler arasında oluşan ve arz edilen malları kalitelerine göre sınıflayarak ters seçim problemini azaltmaya çalışan bir faaliyet türüdür.

2.3. Kredi Tayınlaması

Kredi tayınlaması; kredi talep edenlerin piyasadaki mevcut faiz oranından borçlanmayı kabul ettikleri halde, kredi arz edenlerin verecekleri krediyi sınırlandırmaları olarak tanımlanmaktadır. (Dornbush ve Fisher, 1998). Klasik iktisat teorisi çerçevesinden bakıldığında denge faiz oranında, kredi arzı ve talebi dengelenmiş olacağından tüm kredi taleplerinin karşılanacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak Keynes İngiltere kredi piyasasında tam rekabet piyasasının geçerli olmadığı ve kredi talep edenlerin tamamının taleplerinin karşılanmadığından bahsetmektedir (Ersel, 2009). Stiglitz ve Weiss (1981)' e göre kredi tayınlaması arz yönlü bir kısıtlamadır. Kredi talep edenler mevcut faiz oranından daha yüksek bir oranı kabul etseler bile talepleri karşılanmayacaktır. Bu durumun sebebi, kredi piyasasında asimetrik bilgi ve ters seçim problemlerinin var olmasıdır.

2.3.1. Kredi Tayınlaması Kavramının Gelişimi

Kredi tayınlaması kavramının geçmişine bakıldığında bu kavramla ilgili ilk çalışmalar 1950'li yıllarda ortaya çıkmaktadır. Calomiris ve Longhofer (2018)' den derlenen bilgiler aşağıdaki gibidir;

- Scott (1957) kredi tayınlamasını, dışsal faiz katılıklarından ya da rekabet eksikliğinden kaynaklanan denge dışı bir durum olarak açıklamıştır.
- Hodgman (1960), kredi tayınlamasını bankaların geri ödememe riskine karşı bir tutumu olarak nitelendirmiştir. Bankalar potansiyel borçluları kredinin beklenen getiri - beklenen zarar oranına göre değerlendirmektedir. Buna ek olarak, borçlunun güvenilir bir şekilde söz verebileceği maksimum bir geri ödeme olduğu varsayılmaktadır, bu da borçlunun faiz oranından bağımsız olarak borçluya ne kadar teklif edeceğini etkili bir şekilde sınırlamaktadır.

Hodgman kredi tayinlamasını faiz oranından ziyade faiz dışı unsurlar sebebiyle uygulandığını belirtmiştir.

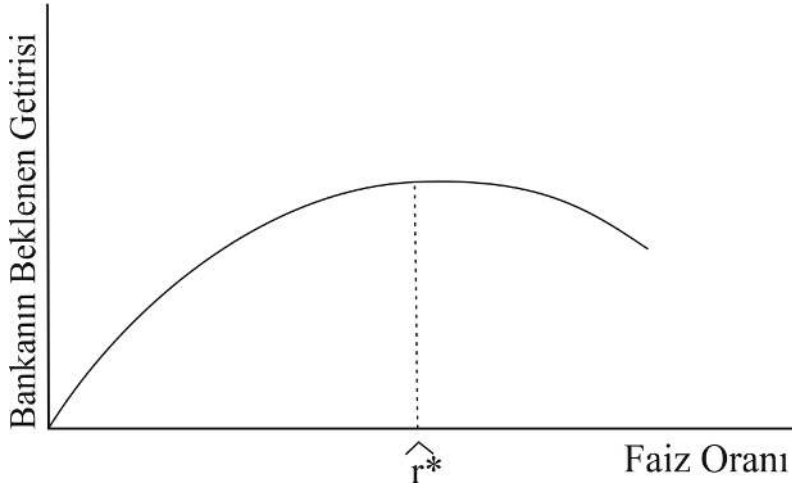
- Freimer ve Gordon (1965), Hodgman' ın görüşlerini desteklemiş ve bankaların riske karşı duyarsız kalamayacaklarını göstermişlerdir.
- Jaffee ve Modigliani (1969), piyasanın arz ve talep yönünün her ikisini de modellemek suretiyle denge faiz oranını endojenize ederek modeli geliştirmişlerdir.

2.3.2. Stiglitz – Weiss Modeli

Stiglitz ve Weiss (1981)'e göre bankalar, tam bilgiye sahip olmadıkları için borçluların tüm hareketlerini kontrol edememektedir. Bunun önüne geçebilmek için de sözleşme ile kredi şartlarını belirlemeye çalışmaktadırlar. Bankanın getirisini maksimize eden r^* gibi bir faiz oranı olacaktır. Bankalar faiz oranlarını r^* 'a kadar artırdıklarında karlarını artırırken bu oranın aşılması halinde kredi geri dönüşlerinde problemler olacağından dolayı karlılık azalmaya başlayacaktır.

Stiglitz ve Weiss (1981), önceki çalışmalardan farklı olarak kredi faizi, riski ve bankanın arz edeceği kredi miktarı arasında nedensellik ilişkisi kurmuştur. Stiglitz ve Weiss modeli bankaların asimetric bilgiden kaynaklı ters seçim ve ahlaki tehlike sorunlarından kaçınmak için faiz oranlarını yükselteceklerini ancak bu hareketin toplam kredi talep edenler içerisinde yüksek riskli kredi talep edenlerin oranını artıracağını ve sonuç olarak da bankaların beklenen getirisini azaltacağını göstermektedir. Bankalar olası bir gelir düşüşün önüne geçmek için kredi tayinlaması uygulamasına gidebilmektedir.

Faiz oranı, kredi riskini iki farklı yoldan etkilemektedir. Bunlar ters seçim ve ahlaki tehlike bakışı altında sırasıyla faiz oranının kredi talep edenler arasında risk açısından bir ayrıştırmaya sebep olması ile kredi alanların kredi sonrası hareketlerini etkilemesidir. Piyasadaki risk düzeyinin artması, bankaların faiz oranlarını artırmasına yol açacaktır. Artan faiz oranı giderek r^* (bankaların beklenen getiriye maksimize ettiği oran) a yaklaşacak ve artan faiz oranları sebebiyle bankaya yönelik kredi talebi de azalma eğilimi gösterecektir.

Şekil 1.1. Faiz Oranı Beklenen Getiri Grafiği

Kaynak: Stiglitz – Weiss, (1981)

Bankaların faiz oranında gideceği artış risk beklentisiyle paralel olacaktır. Faiz oranının r^* üzerine çıkması durumunda banka aşırı riskli kredi talep edenlere kredi vermekten kaçınacaktır. Çünkü banka r^* seviyesi üzerindeki bir faiz oranından kredi verdiğinde gelirinin azalacağı bilgisine haizdir. Bankanın faiz oranına göre kredi açma kararı piyasada oluşacak yeni dengenin kredi tayinlaması kısıtı altında oluşmasına neden olacaktır.

Kredi tayinlaması kısıtı altında oluşan piyasa dengesinde kredi arzı kredi talebine kıyasla daha düşük olacaktır. Bankaların kredi tayinlamasına gitmemesi durumunda kredi arzı ve kredi talebinin eşitleneceği r^* 'dan daha yüksek bir faiz oranında piyasa dengesi sağlanacaktır. Ancak bankalar ters seçim ve ahlaki tehlike problemleri ile karşılaşacaklarını bildikleri için bu yüksek faiz oranı seviyelerinden kredi açmaya yanaşmayacaktır. Stiglitz ve Weiss' in de belirttiği gibi yüksek faiz oranları ve yüksek teminatların varlığı düşük riskli kredi talep edenlerin piyasadan çekilmesine ve bankaların yüksek riskli kredi talep edenlerin piyasada kalmasına neden olacaktır. Bu durumda kredilerin geri dönme oranı azalacak ve bu da bankaların beklenen getirisinde azalmaya sebep olacaktır.

2.3.3. Kredi Tayinlaması Hakkındaki Diğer Görüşler

Kredi tayinlaması hakkında çalışan alman iktisatçı Helmut Bestler 1984 yılında yazdığı makalesinde konuya farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Bestler (1984)' e göre

sinyalizasyon ve tayinlama birbirinin alternatifi olduğunda ve bankaların kredi piyasasında teminat gereksinimlerini bir sinyalizasyon olarak kullandığında hiçbir kredi kullanıcısının reddedilmeyeceğini göstermiştir. Modelde bankaların faiz oranı ve teminatlar ile ilgili kararlarını alırken diğer bankaların kararlarından etkilenerek aldıkları varsayımından hareket edilmiştir.

Bestler'e göre teminat genelde maliyetli bir şey olduğundan mükemmel bilgi durumunda kullanımı etkin değildir. Ancak teminat gereksinimleri eksik bilgi durumuna karşı bir cevap olarak açıklanabilir. Bu gereksinimler kredi için başvuranların risklerine ilişkin bilgi sunabilirler. Yüksek riskli olan borçlular tespit edilebilir, çünkü onlar yüksek faiz ve düşük teminatlı sözleşmeleri tercih ederler. Denge durumunda teminatlandırma seviyesi borçlunun yatırım projesinin riskliliğiyle negatif oranlıdır. Eksik bilginin olduğu kredi piyasaları çerçevesinde bankaların teminat gereksinimlerini bir sinyalizasyon olarak kullandığında hiçbir kredi kullanıcısının talebi reddedilmeyecektir. Sinyalizasyon mekanizması rekabetçi piyasada kredi tayinlaması uygulamasını gereksiz bırakacaktır. Kredi piyasasındaki sinyalizasyon dengesi, risklilik ve farklı borç alıcıların tercihleri arasındaki monoton bir ilişkiye ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, projelerin getirilerinin olasılık dağılımına ilişkin ek bir varsayımla gerçekleşir. İkincisi, düşük riskli girişimcilerin kendilerini daha risklilerden ayırabilmek için yeterli miktarda teminatlarını artırabildiği varsayımı yapılmıştır. Bu önemlidir, çünkü düşük riskli firmalar temin edebilecekleri teminat konusunda bağlayıcı bir sınırlamaya ile karşılaşarsa kredi piyasası dengesinde mükemmel sınıflandırma/sıralama mümkün olamayabilir.

Sinyalizasyon teorisi Michael Spence tarafından literatüre kazandırılmıştır. Bu teoride pazardaki iktisadi karar birimlerinin ters seçim sorununun etkilerinden kurtulmak için nasıl işaretler verdiği ile ilgilidir. Bu işaretler ekonomik birimlerin sahip oldukları ürünlerin niteliğine ilişkin rakiplerini ikna etmek için yapılan fark edilebilir hareketlerdir (Koç, 2009).

Stiglitz ve Weiss 1992 yılında yayınladıkları "Asymmetric Information in Credit Markets and Its Implications for Macro-Economics" isimli makalede 1981 tarihli makalede yer alan görüşlerini geliştirmişlerdir. Kredi tayinlaması konusunda sınırsız teminat uygulamasının ters seçim sorununa çare olamayacağını göstermişlerdir. Yine

bu makalede “red-lining” kavramı geliştirilmiştir. Red-lining kavramı; veri risk gruplarının varlığı altında bankaların herhangi bir faiz oranı seviyesinde istedikleri getiriye elde edememeleri durumunda kredi taleplerinin reddedildiği tayınlama türüdür.

“Red-lining” uygulamasında, dikkat edilmesi gereken nokta firma hangi risk grubunda olursa olsun kredi tayınlaması sebebiyle başvurusu reddedilebilecektir. Bankalar topladıkları mevduatı kredi olarak vererek belirli bir gelir elde etmeye çalışmaktadır. Elde edilecek gelirin belirleyici unsurlarından bir tanesi de kredi faiz oranıdır. Banka düşük faiz seviyesinden yüksek oranda mevduat toplayabildiği dönemde yeni kredi verebileceği bir firmaya, yüksek faiz seviyesinde düşük oranda mevduat toplayabildiği dönemde kredi vermeyecektir. Bu sayede analiz dinamik hale getirilmiştir. Çünkü ekonominin genişleme dönemlerinde düşük faiz yüksek mevduat şartlarında kredi verme oranı kendiliğinden artarken tersine daralma dönemlerinde kredi tayınlaması daha aktif uygulanacak ve ekonominin daralma döneminde ki riskli ortamda banka daha az kredi vererek kendisini koruyacaktır.

Stiglitz ve Weiss (1982)’ e göre kredi tayınlaması, aşağıdaki üç durumun varlığı halinde ortaya çıkacaktır. Bunlar sırasıyla;

- Bankalar, firmaların davranışlarını kontrol etmek için gerekli çabayı göstermelerine rağmen yine de artan bir belirsizlik olmalıdır.
- Faiz oranı ya da faiz oranı dışındaki sözleşme şartlarındaki bir değişikliğin ters seçim – ahlaki tehlike üzerindeki etkisi güçlü olmalıdır. Banka açısından kredi verirken faiz oranı ve diğer sözleşme şartlarına bakmak optimal olmamalıdır.
- Walrasyan dengede, dengeyi sağlayan kredi arzında beklenen getiri, kredi tayınlaması uygulamasına gidildiğinde elde edilecek beklenen getiriden daha düşük olmalıdır.

Bu üç madde ışığı altında kredi tayınlaması her zaman değil de belirli dönemlerde ortaya çıkacak bir uygulamadır.

Stiglitz ve Weiss (1992)’ nin temel noktaları kurulan modelin dinamik bir model olması, ekonomik konjonktür dönemlerine kendiliğinden adapte olabilmesi, farklı risk grubundaki firmaların da kredi tayınlamasından etkilenebilecek olması ve

teminatlarda bir artışa gidilse dahi yine de kredi tayinlamasının uygulanabileceğini göstermesidir.

Yang, Zhang ve Lu (2018) yayınladıkları “ Research on the SME’s Collateral Credit Rationing under Loan Risk Compensation Mechanism” makalelerinde kredi tayinlamasına farklı bir değişken ekleyerek yeni bir model kurmuşlardır.

Kurulan bu model de yeni eklenen unsur kredi riski desteklemesi (Loan risk subsidy) kavramıdır. Bu unsurun modele dahil edilmesiyle kredi riskini destekleyecek bir otoritenin varlığı bankaların kredi tayinlamasını hafifletmesini sağlayacağı ortaya konmuştur.

3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ PİYASASININ İŞLEYİŞİ VE KREDİ TAYINLAMASI

3.1. Bankacılık Sektöründe Kredi Piyasasının İşleyişi ve Kredi Riski

Kredi kavramı tarihsel süreç içerisinde çok geniş alanlarda anlam bulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ferguson’ un da belirttiği gibi kredi, Latince “credo” yani “inanıyorum” kelimesinden türemiş ve buradan da anlaşıldığı gibi borçlunun borcunu ödeyeceğine ilişkin güvenden kaynaklanmıştır. (Ferguson, 2011)

Kredi kavramı; iktisadi karar birimlerinin herhangi birine ödünç para vermek veya vadeli olarak mal veya hizmet vermek ya da nakit olarak alınacak bir mal ile verilecek bir hizmetin yerine getirilmesine kefalet etmek ya da garanti vermek olarak tanımlanabilecektir (Pınar ve Erdal, 2008). Alternatif başka bir tanım ise satın alma gücünün, belli bir süre ile sınırlı olmak ve geri alınmak şartıyla bir başkasına sağlanmasıdır (Balkaş, 2004) Bankacılık özelinde bakıldığında kredi, toplanan mevduatın bir bedel veya komisyon karşılığında fon talep edenlere kullandırılmasıdır. Finans kurumları tarafından toplanan fonların kredi olarak verilmesinin temel amacı, faiz geliri elde etmektir. Kredinin unsurlarına bakıldığında, üç temel unsurun varlığından söz edilecektir. Bunlar; vade, güven ve risk unsurlarıdır. (Pınar ve Erdal, 2008) Bu unsurlara sırasıyla bakılacak olursa;

- Vade unsuru; bankalar bir kredi sözleşmesi yaparken belli bir zaman belirlemesi yapacaktır. Kredinin vadesi uzadıkça belirsizlik artacağından dolayı geri ödememe riski de artacaktır.
- Güven unsuru; bir kredi sözleşmesinin imzalanabilmesi için sözleşme taraflarının karşılıklı olarak sözleşme şartlarına uygun davranılacağına yönelik bir güven ilişkisi oluşmalıdır. Eğer güven ilişkisi oluşmadıysa doğaldır ki sözleşmede imzalanmayacaktır.
- Risk unsuru; verilen kredinin geri ödenmeme ihtimaline ilişkindir. Kredinin finans kurumu açısından geri ödenmesini etkileyebilecek risk faktörleri bulunabilecektir. Örnek olarak firmanın finansal yapısından kaynaklanan riskler, ticari riskler, kötü yönetimden kaynaklanan riskler, ekonomik konjonktür kaynaklı riskler sayılabilecektir.

Şenel (2020)'e ve Aras (1996)'a göre bu üç unsura ek olarak gelir unsuru da eklenmelidir. Kredilerin verilmesinde faiz ve komisyon geliri elde etmek de bir unsur olarak eklenmiştir.

Finansal kurumlar açısından bu dört unsur da oldukça önemlidir. Önceki bölümlerde değinildiği gibi kredi vermenin temel amacı gelir elde etmektir. Bu kurumlar topladıkları fonlara ilişkin maliyetlere de katlandıklarından dolayı bu üç unsuru doğru yönetmeleri faaliyetlerinin devamlılığı açısından oldukça önemlidir.

Kredi verilmesine ilişkin temel unsurlar ise Pınar ve Erdal (2008)'a göre aşağıdaki gibi sayılabilecektir;

- Kredinin kullanım amacı; krediler belli kullanım amaçlarına yönelik verilmektedir. Tarım kredisi, ihtiyaç kredisi vb. gibi kullanım amaçlarına göre hazırlanmış farklı kredi paketleri bulunmaktadır. Bu ayrımın sebebi kredi verildikten sonra geri ödenme ihtimalini artırmaktır.
- Akıcılık (seyyaliyet) unsuru; alınan krediye ilişkin yapılan ödemelerin bankanın faaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından zamanında yapılmasıdır.
- Verimlilik unsuru; banka verdiği kredi karşılığında alacağı faiz ve diğer gelir kalemlerinden öyle bir gelir elde etmelidir ki bu gelir hem topladığı fonun maliyetini karşılamalı hem de banka kar edip faaliyetlerine devam edebilmelidir.
- Kredinin geri ödenmesi unsuru; kredinin geri ödenmesinin kredi kullanımı karşılığında yapılan iktisadi faaliyetten elde edilen gelir ile yapılması beklenmektedir. Bu faaliyetten elde edilen gelirin düşük olması kredinin geri ödenme ihtimalini de olumsuz etkileyecektir. Bu durumda ise kredi verme aşamasında alınan teminatlar nakde çevrilerek kredi bakiyesinin kapatılması yoluna gidilecektir.

Bankalar ve diğer finans kurumları açısından farklı risk unsurları bulunmakla beraber burada kredi riski üzerinde durulacaktır. Kredi riski bir bankanın kredi müşterisinin ya da bankayla anlaşmaya taraf olanın anlaşma şartlarına uygun olarak yükümlülüklerini karşılayamama olasılığıdır. (TBB, 1999) Finansal kurumlar verdikleri krediler karşılığında elde ettikleri gelirlerden ilk olarak topladıkları fonların maliyetlerini karşılayacak, sonrasında ise kendi giderlerinin dışında bir de kar elde ederek

faaliyetlerinin devamını sağlayacaklardır. Bu yüzden yüksek getiri sağlayan ancak düşük geri ödenmeme riski olan alanlarda kredi vermeye çalışacaklardır. Finans kurumları açısından kredi riskini oluşturacak iki sebep bulunmaktadır ve bunlar sözleşme tarafları arasında var olan asimetrik bilgi kaynaklı ters seçim sorunu ile ahlaki tehlike problemleridir (Pınar ve Erdal, 2008)

3.1.1. Bankacılık Sektörü Kredi Piyasasında Asimetrik Bilgi

Akerlof (1970) piyasalarda “görünmez el” kavramının işler olmadığını ve piyasaların kendiliğinden temizlenmediğini göstermiştir. Bunun nedeni, ise piyasa oyuncuları arasında eşit olmayan düzeyde bilginin varlığıdır. Eksik bilginin var olduğu ortamda piyasa oyuncuları doğru karar alamayacak ve ya hatalı tercihlerde bulunacak ya da hiç işlem yapmamayı tercih edebilecektir. Her sektörde olduğu gibi bankacılık ve finans sektöründe de asimetrik bilgi söz konusu olabilmektedir. Banka ve diğer finansal kurumlar da kredi isteyenlere kıyasla daha az bilgiye sahiplerdir ve eksik bilgi ile kredi verme ya da vermeme kararını alabileceklerdir.

Bankacılık sektörü özelinde bakıldığında birçok girişimci, bankalardan kredi talebinde bulunmaktadır. Her müteşebbis kendi girişimi hakkında bankaya nazaran daha fazla bilgiye sahiptir. Çünkü, yatırım kararı alırken yatırımın beklenen getirisi hesaplanmakta oluşabilecek toplam maliyet ve karlılık düzeyleri dikkatlice belirlenmektedir. Oysa, bankalar her yatırım projesi için benzer çalışmaları yapabilecek durumda değildir. Bu ise müteşebbis ile banka arasında asimetrik bilgi probleminin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mishkin’ e göre bilgi asimetrisinin kaynağı, kredi verenlerin yatırımın risk düzeyini belirleme aşamasında ortaya çıkmaktadır.(Mishkin, 1990)

Günümüzde bilgiye erişim maliyetleri veri iken bankalar ortalama kredi faizleri belirlemekte, kredi talep edenlerin genel kredi notunu hesaplamakta ve hem kredi notu hem de kendisine sunulan yatırım projesi üzerinden yaptığı değerlendirmeler sonucunda kredi faiz oranında güncellemeye gitmektedir. Bu sayede asimetrik bilgi düzeyinin yaratacağı olumsuz risklerin bertaraf edilmesi amaçlanmaktadır. Kredi talep eden bireysel ve/veya kurumsal karar birimlerini borç ödeme sadakatine göre iyi ve kötü birimler olarak ikiye ayırdığı bir piyasa modelinde bankalar geri ödeme riskini göz önüne alarak kredi tahsislerini iyi gruptaki müşterileri için yapmaya

çalışmaktadırlar. Ancak kötü gruptaki müşteriler daha yüksek oranlarda faiz ödemeyi taahhüt ederken iyi gruptaki müşteriler yüksek oranlı faiz içeren sözleşmeleri imzalamayı kabul etmemektedirler. Böylelikle ikinci el araç piyasasında olduğu gibi kredi talep edenlerden iyi olarak sınıflanan grup, piyasadan çekilmiş olmaktadır.

Tuncel (2013)' e göre piyasa oyuncuları arasında var olan eksik ya da gizli bilgi kaynaklı asimetrik bilgi problemi, Pareto etkinliğin kaybolmasına neden olacaktır. Bankaların ana faaliyet konusu fon toplama ve toplanan bu fonun kredi olarak verilmesiyle gelir elde etmektir. Bankalar bu faaliyeti yerine getirirken, karşılaştığı risklere yönelik de giderek uzmanlaşmakta ve bu sayede varlığını devam ettirmeye çalışmaktadır. Bankalar finansal aracılık faaliyeti yürütmektedir. Bu aracılığın temel katkısı arz edilen fon miktarını değiştirmekten çok fon arz eden ya da talep edenlerin bilgi eksikliklerini gidermekte yatar.

Yiğitbaş (2012)'a göre bankalar hem bireysel fon fazlası olanlara göre hem de alternatif bazı kurumlara göre kredi yaratma konusunda daha etkindir. Bunun nedenleri ise aşağıda ki gibi sıralanmaktadır;

- Uzmanlaşma; ödünç verme işlemine münhasır bir sektör olarak uzmanlık kazanılması,
- Ölçek ekonomileri; bankanın bir kredi talebini değerlendirmesi ile bireysel tasarrufu olan küçük yatırımcıların kredi talebini değerlendirmesi kıyaslandığında bankanın çok daha kolay ve düşük maliyet ile bunu gerçekleştirmesi,
- Alan ekonomileri; sunulan diğer finansal araçlarla birlikte ödünç verme hizmetlerinin beraber verilmesinin daha etkin olması,

Bankalar mevduat olarak topladıkları fonları, girişimcilere uzun vadeli kredi olarak satarak mevduat yatırımcılar ile bankadan kredi kullananları yakından izler ve bu iki grup hakkında bilgi toplarlar. Topladığı bilgileri veri havuzunda saklayarak, asimetrik bilgi kaynaklı ters seçim ve ahlaki tehlike problemlerine karşı kullanarak bu sorunları minimize etmeye çalışmaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken husus asimetrik bilgi, değişim işlemi yapılmadan önceki aşamada gündeme gelmektedir. Yani işlemi gerçekleştirecek olan taraflar eksik

bilgileriyle bu işlemi yapma ya da yapmama kararını vereceklerdir. İşlemin gerçekleşme aşamasında yeni muhtemel problem olarak ters seçim durumu ortaya çıkacaktır.

Bankalar ve diğer finansal kurumlar asimetrik bilgi ve diğer sorunlardan kaynaklanan kredi riskini yönetmek için bir takım yöntemler geliştirmiştir. Pınar ve Erdal (2008)'a göre geliştirilen yöntemler aşağıdaki gibi sıralanabilecektir;

- Bilgi toplamak ve etkin eleme yapmak: Asimetrik bilgi problemi ile karşı karşıya kalan her kurum var olan bilgi seviyesini artırmaya yönelik çalışmalar da bulunacaktır. Bu sayede yapılacak sağlıklı bir eleme ortaya çıkabilecek muhtemel sorunların önüne geçebilecektir. Kredi talep edenler hakkında toplanacak her türlü bilgi, bankanın kredi verme sürecinde doğru karar vermesine yardımcı olacaktır. Bankanın toplayacağı bilgiler arasında şirketler için; bilanço, kar zarar tablosu, fon akım tablosu, krediyi hangi amaçla kullanacağı, yatırım yapılacak alana ilişkin fizibilite raporları gibi hususlar yer alacaktır.
- İzlemek ve sınırlayıcı yaptırımlar koymak: Kredi sözleşmesi yapıp fon aktarıldıktan sonra girişimcinin davranışları yakından izlenerek sözleşmeye aykırı bir hareket yapıp yapılmadığı kontrol edilir. Kredi veren finansal kuruluş sözleşmeye aykırı davranılmamasına ilişkin yaptırım maddeleri ilave ederek bu tür hareketlerin önüne geçmeye çalışır.
- Teminat ve Tazminat dengeleri: Kredi verme aşamasında alınan teminat ters seçim riskini, tazminat dengesi ise ahlaki tehlike riskini azaltmak amacıyla kullanılan araçlardır. Teminat kavramı, borcun ödenmemesi durumunda bankanın uğrayacağı muhtemel zararın karşılanması için verilen garanti ya da karşılıklar olarak tanımlanabilecektir. Tazminat dengesi, kredisi borçlusu aldığı fonun bir kısmını bankada vadesiz hesapta tutar ve kredinin ödenmemesi durumunda bu tutar banka tarafından borçların bir kısmına karşılık geri alınır.
- Uzun dönemli müşteri ilişkileri: Banka ile müşteri arasında ki ticari ilişkinin geçmişi ne kadar uzunsa bankanın elinde müşterisine ilişkin o denli büyük bilgi oluşacaktır. Bu bilgi yeni bir kredi sözleşmesi gündeme geldiğinde her iki

tarafın da işini daha kolay hale getirecektir. Uzun süredir tüm yükümlülüklerini düzenli olarak yerine getiren bir müşteri diğer kredi talep edenlere göre daha cazip şartlarda kredi ihtiyacını karşılayabilecektir.

- Kredi vermede uzmanlaşma: Bankalar farklı bölgelerde ve farklı endüstrilerde yer alan müşterilere kredi verme konusunda uzmanlaşabilmektedir. Bu durumda uzmanlaşılan sektör ya da bölgedeki potansiyel müşterilere ilişkin daha fazla bilgiye sahip olunacağından ters seçim riski de düşecektir.
- Kredi Taahhüdü: Bankalar güvenilir buldukları müşterileri ile uzun vadeli çalışabilmek adına önceden kararlaştırılmış faiz oranı üzerinden kredi kullandırmayı taahhüt etmektedir. Müşteri açısından fon ihtiyacı olan dönemlerde kolaylıkla fon temin etme olanağı bulunmaktadır.
- Kredi tayinlaması: Kredi tayinlaması, müşterilerin yüksek faiz oranına rağmen kredi talep etmeye devam etmesi halinde bankanın bu talebi karşılamaması durumudur. Bankalar faiz oranının belli bir seviyeye yükselene kadar kendi kazançlarının arttığını, faiz oranının belli bir seviyeyi aşması halinde verdikleri kredilerin geri dönüşlerinde problem yaşayacakları için gelirlerinin azalacağını bilincindedir. Bu sebepten dolayı faizlerin yükseldiği riskli dönemlerde kredi tayinlamasına giderek olası zararların önüne geçmeye çalışmaktadırlar.

3.1.2. Bankacılık Sektörü Kredi Piyasasında Ters Seçim Problemi

Ters seçim problemi asimetrik bilgi sebebiyle işlem yapan tarafın üstün nitelikli mal ya da hizmet yerine düşük nitelikli mal ya da hizmeti tercih etmesidir. Mishkin'e göre;

“Finansal piyasalardaki ters seçim, istenmeyen (ters) bir sonuca sebep olmaya meyilli – kötü kredi riskleri – potansiyel borç alıcılarının aktif olarak borç araması ve büyük olasılıkla bu kişilerin seçilmesi durumunda meydana gelir. Ters seçim, borçların kötü kredi riski olanlara verilmesi olasılığını artırdığından, borç verenler, piyasada iyi kredi riskleri olmasına rağmen hiç borç vermemeye karar verebilirler”(Mishkin, 2006)

Bankacılık sektöründe ters seçim; finans kurumlarının, kredi talep edenlere ilişkin tam ve eksiksiz bilgiye sahip olmaması sebebiyle düşük riskli yatırım projeleri ya da kredi talepleri yerine yüksek riskli yatırım projeleri ya da kredi taleplerini seçmesidir.

Her sektörde olduğu gibi bankacılık sektörü de kapasite sınırı ile karşı karşıyadır. Özellikle yüksek kredi taleplerinin olduğu dönemlerde bankaların fon arzları kapasite sınırına yaklaşacaktır. Bu dönemlerde kredi taleplerinin tamamı karşılanmayacak ve bir kısmı reddedilecektir. İşte bu aşamada bankalar kredi talep edenler arasında seçim yapmak durumunda kalacak ve ters seçim riski yükselecektir.

Bankalar ters seçim problemini minimize etmek için farklı önlemler geliştirmiştir. Bankalar farklı türlerde kredi sözleşmeleri hazırlamakta ve kredi talep edenlere sunmaktadır. Bu sayede kredi talep edenleri gruplamakta ve her gruba farklı sözleşmeler önererek ürün farklılaştırmasına gitmektedir. Farklı ürün türleri; kredi faiz oranı, vade sınırı, teminat miktarı gibi değişken şartlar içerdiğinden dolayı bankalar lehine ters seçim riskini azaltmaktadır.

Bankalar kredi talebinde bulunanlar hakkında geri ödeme risklerini tespit etme amacıyla müşterilerini puanlamakta ve kredi başvurusunda bulunanlar olarak ilk önce kredi puanları üzerinden ön değerlendirme yapmaktadır. Bu sayede geri ödememe riski yüksek olan başvuru sahipleri elenmekte ve bankalar ters seçim riskini düşürmektedir.

Bankalar ters seçim problemi nedeniyle kredi faiz oranlarını daha yüksek düzeyde belirleyerek oluşabilecek zararların önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Bu durum ise piyasada yatırım yapma kararı veren iktisadi karar birimlerinin yatırım maliyetlerinin yükselmesine ve bazı yatırımların piyasadandan dışlanmasına yol açmaktadır. Bu ise riski ve getirisi düşük olan bazı yatırımların yerine riski ve potansiyel getirisi yüksek olanların hayata geçirilmesini sağlamaktadır.

3.1.3. Bankacılık Sektörü Kredi Piyasasında Ahlaki Tehlike

Ahlaki tehlike sorunu kredilerin kullanılma aşamasında karşılaşılan bir problemdir. Mishkin' e göre;

“Ahlaki tehlike, işlemin gerçekleşmesinden sonra asimetrik bilginin neden olduğu bir problemdir. Finansal piyasalardaki ahlaki tehlike, borç verenin bakış açısından borç alanın istenmeyen (ahlaki olmayan) davranışlarda bulunma riskidir. Bu istenmeyen hareketler borcun geri ödenmesini zorlaştıran hareketlerdir. Ahlaki risk, borcun geri ödenmesi olasılığını azalttığından, borç verenler, borç vermemeye karar verebilirler.” (Mishkin, 2006)

Ahlaki tehlike problemi sözleşme imzalandıktan sonra girişimcinin sözleşmeye uygun olmayan davranışlarda bulunması ya da yetersiz ve az çaba göstererek bankanın menfaatlerine aykırı olarak davranması durumunda ortaya çıkan problemidir. Girişimcinin aldığı krediyi kendi kişisel çıkarları lehine ve bankanın çıkarlarının aleyhine olacak şekilde kullanması, kredinin geri ödenmeme riskini yükseltecektir. Berndt ve Gupta (2009)'ya göre bankaların kredi verdikleri kişiler hakkında üstün bir enformasyona haiz olmamaları ters seçim sorununu arttırmaktadır.

Finans kurumları verdikleri tüm kredilerin hangi amaçlarla kullanıldığını takip edemeyecektir. Krediyi alan karar birimleri bu fonu riskli alanlarda kullanarak daha yüksek kar beklentisi ile hareket edebilecektir. Yüksek kar amacı ile davranarak yüksek riskli alanlara yapılan yatırımlar ya da amacı dışında verimsiz kullanılan krediler geri ödememe riskini artıracaktır. Kurumlar açısından bakıldığında borcun karşılığı kurum mal varlığı ile sınırlıdır ve bu kurum ortak ve yöneticilerinin mali sorumluluğunu sınırlamakta ya da ortadan kaldırmaktadır. Risk iştahını artıran önemli bir sebepte bu durumdur.

Riskli projelerin başarı şansı düşük ancak başarılı olması durumunda getirisi yüksektir. Yapılan yatırımın başarılı olması durumunda yatırımcı şahıs ya da kurum elde ettiği yüksek getiri ile kredi borcunu rahatlıkla ödeyebilecek iken tersi durumda kredi borcu temerrüde düşecek ve verilen kredi sorunlu hale gelecektir. Nihai olarak sorunlu kredi ise krediyi veren finans kurumunun aktif kalitesini olumsuz etkileyecektir.

Özatay (2010)'a göre ters seçim ve ahlaki tehlike kavramları 3. Nesil kriz modellerinin temel kavramlarıdır. Ekonomik kriz iktisadi dalgalanmaların kabul edilebilir düzeyleri aştığı durumlar için kullanılan bir terimdir. Finansal kriz ise ekonomik krizlerin bir alt dalı olarak değerlendirilir ve finans piyasalarında şiddetli değişimler olarak tanımlanabilecektir.

Ahlaki tehlike, kaynak dağıtımı üzerinde olumsuz etkiler yaratacaktır. Kaynak tahsisinin bozulması düşük verimli hatta verimsiz alanlara kaynak aktarılması durumudur. Verimsiz işlerin maliyeti hasılatından büyüktür. Kaynak dağılımında etkinliğin bozulması verimli yatırımlar yerine verimsiz yatırımların tercih edilmesine, bu sayede oluşacak muhtemel karların kaybolması ve zararların doğmasına ve sonuç

olarak da makroiktisadi açıdan milli gelir hesapları üzerinde negatif sonuçlara yol açacaktır.

3.2. Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Piyasaları ve Kredi Tayınlaması

5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde bakıldığında “banka” tabiri mevduat, katılım, kalkınma ve yatırım bankacılığı tabirlerine kapsayan çatı bir kavramdır. Mevduat bankacılığı tabiri; “bu kanuna göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini” kapsamaktadır.

Bankacılık Kanunun 48. Maddesi hükmü kredinin yasal çerçevesini çizmiştir. Kredinin tanımına yönelik madde hükmü;

“Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.” şeklinde ifade edilmektedir.

Madde hükmüne bakıldığında kredilerin nakdi ve gayrinakdi olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Nakdi krediler, bankaların faiz ve/veya komisyon karşılığında nakit verdiği krediler olarak değerlendirilirken; nakit ödeme yerine teminat mektubu, kefaletler, aval, ciro ise gayrinakdi krediler olarak sınıflandırılmaktadır.

Krediler vade olarak sınıflandırıldığında ise üzerinde mutabakat sağlandığı üzere kısa, orta ve uzun vadeli krediler olarak üçlü bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Kısa vadeli krediler; vadesi bir yıldan daha kısa belirlenmiş kredilerdir. Orta vadeli krediler; vadesi bir yıldan uzun beş yıldan kısa belirlenmiş kredilerdir. Uzun vadeli krediler ise; vadesi beş yıl ve beş yıldan daha uzun süre olarak belirlenmiş kredilerdir.

Kullanım türlerine göre krediler sınıflandırıldığında; tüketim kredileri, üretim kredileri, yatırım ve işletme kredileri olarak gruplandırılabilirler

Kredi teminatı açısından krediler ele alındığında; teminatl  ve teminatsız krediler olarak ikili bir ayrıma gidilmektedir. Teminatl  krediler kendi içerisinde şahsi teminatl  ve maddi teminatl  olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Kredi veren açısından kredilerin sınıflanmasına bakıldığında, dış kaynaklı ve yerli bankalar tarafından sağlanan iç kaynaklı krediler olmak üzere yine ikili bir ayrım yapılabilmektedir.

Katılım bankacılığı açısından mevcut olan finansal araçlar ticari bankacılıktan farklılaşmaktadır. Kısaca katılım bankacılığında yer alan finansal ürünlere bakıldığında kredi kavramı yerine finansman teriminin kullanıldığı görülmektedir. Nakdi finansmana bakıldığında işletme finansmanı, taksitli ticari finansman, tedarikçi finansmanı, taşıt finansmanı, emlak finansmanı ve ihtiyaç finansmanı; gayrinakdi finansmana bakıldığında ise teminat mektupları, akreditifler, Kabul-aval kredileri, referans mektupları  e itleri olduğu görülmektedir.

Bankalar, kredi verme sürecinde işlemin karşı tarafı ile bir sözleşme yaparak kredi tutarı ve sürecine ilişkin şartları bağlı oldukları mevzuat çerçevesinde belirlemektedir. Bu belirlenen kurallara borç alanların aykırı davranması durumunda var olan kredi sorunlu kredi olarak tanımlanabilecektir. “Sorunlu krediyi, banka ile borçlu arasındaki geri ödeme anlaşmasının önemli ölçüde bozularak tahsilatın gecikmesi ve zarar olasılığının ortaya çıkması olarak tanımlayabiliriz.” (Selimler, 2015)

Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılmak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğın 4. Maddesi kredilerin sınıflandırılması ile ilgilidir. Madde hükümünde 5 temel gr plama yapılmıştır.

- 1. Grup “Standart Nitelikli Krediler” başlığıyla yer almaktadır. Bu bölümde genel itibariyle geri ödemesi düzenli olarak yapılan krediler ile vadesi 30 günden fazla geciktirilmeyen krediler izlenmektedir.
- 2. Grup “Yakın İzlemedeki Krediler” başlığıyla yer almaktadır. Bu bölümde sektörel olarak geri ödeme problemi ya anabileceğ  krediler ile geri ödeme vadesi 30 günden fazla ancak 90 günü geçmemiş olan krediler izlenmektedir.
- 3. Grup “Tahsil İmkanı Sınırlı Alacaklar” başlığıyla yer almaktadır. Bu bölümde genel hatlarıyla borçlunun borç ödeme kapasitesinin d  m   olması,

teminatların mevcut borçları kısmen karşılaması, borcun vadesinin 90 – 180 gün aralığında gecikme olması, yeniden yapılandırılmış olan bir borcun yapılandırma tarihinden itibaren 1 yıllık süre içerisinde 30 günden fazla geciktirilmesi gibi somut kriterler belirlenmiştir.

- 4. grup “Tahsili Şüpheli Krediler” başlığıyla yer almaktadır. Borçlunun yeni finansman imkanları bulmaması durumunda krediyi ödeyemeyeceğinin anlaşılması, borç vadesinin 180 günden çok 1 yıldan az zaman aralığında gecikmiş olması, ekonomik konjonktür çerçevesinde borçlunun ve/veya faaliyet gösterdiği sektörün borç ödeme gücünün mevcut borcu 180 günden fazla geciktireceğinin bankaca tahminlenmesi durumlarının varlığı altında borçlar bu grup altında izlenecektir.
- 5. grup “Zarar Niteliğindeki Krediler” başlığıyla yer almaktadır. Borçlunun kredi değerliliğinin tamamen kaybolması, geri ödemelerin 1 yıldan fazla gecikmesi durumundaki krediler bu başlık altında izlenmektedir.

Yönetmeliğin 5. maddesinde donuk alacaklar açıklanmıştır. Buna göre, değinilen üçüncü, dördüncü ve beşinci gruba giren alacakların tamamı, Kredi Riskine Esas Tutarın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar ile Hesaplanmasına İlişkin Tebliğ uyarınca borçlusunun temerrüt ettiği kabul edilen ve ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı uygulamasına tabi olan krediler donuk alacak olarak sınıflandırılmaktadır.

Tüketici Kredisi Sözleşmesi Yönetmeliğinin 18. maddesi hükmü gereği banka açısından borcun iki taksit dönemi boyunca ödenmemesi halinde borçluya 30 gün süre tanınır ve borcu ifa etmesi talep edilir. İki taksit dönemi ve tanınan 30 günlük sürenin bitimi olan 90 günden fazla süreyle ödeme yapılmaması halinde bu borç tahsili gecikmiş alacak statüsüne geçecek ve banka bu borca yönelik yasal takip işlemlerine başlayabilecektir.

Varlık Yönetim Şirketleri Derneği’ ne (VYŞD) göre yer alan bilgilere göre bankalar iki veya üç yıllık bir takip süresi sonunda mevcut donuk alacaklarını varlık yönetim şirketlerine devrederek hem bilançolarında bir düzeltme yapmakta hem de sınırlı da olsa var olan alacaklarına karşılık nakit girişi sağlamaktadırlar.

3.3. Banka Bilançosunun Yapısı

Mishkin (2006)'e göre bankacılığın işleyişini anlamak için bakılması gereken yer bankanın varlık ve yükümlülüklerinin listesi olan banka bilançosudur. Pınar ve Erdal (2008)'a göre banka tarafından yürütülen faaliyetler banka bilançosu kullanılarak incelenebilmektedir. Çift taraflı kayıt sistemi gereği bilançoda aktif ve pasif olmak üzere iki taraftan; varlıklar, yükümlülükler ve sermaye olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. Temel muhasebe denklemi gereği;

$$\text{Varlıklar} = \text{Yükümlülükler} + \text{Sermaye}$$

eşitliği her durumda kendiliğinden sağlanmaktadır. Varlıklar bilançonun aktif tarafını, yükümlülükler ve sermaye toplamı da bilançonun pasif tarafını oluşturmaktadır.

Varlıklar kalemi bankaların topladıkları fonu nasıl kullandıklarını gösterirken, yükümlülükler kalemi toplanan fonlar hakkında bilgi verir. Banka ve diğer finansal kuruluşlar para ticareti yaptıklarından dolayı özkaynaklarını değil, mevduat ve borçlanma ile sağladıkları dış kaynaklı fonları kredi vermek ya da menkul kıymet satın almak amacıyla kullanmaktadırlar (Pınar ve Erdal, 2008)

Bankanın kar düzeyini belirleyen faktör aktif taraftan elde ettiği gelirler ile pasif taraf için yüklendiği maliyet ve bu iki tarafa ilişkin vade yapılarıdır. Bu yüzden bir bankanın karlılığı hakkında bilgiye başvurulabilecek önemli yerlerden biri de banka bilançosudur. Tablo 3.1.'de ticari banka bilançosu ana hesap kalemleriyle beraber özet halde gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Ticari Banka Bilançosu

Ticari Banka Bilançosu	
Aktif (Varlıklar)	Pasif (Yükümlülükler)
1 Nakit Değerler 2 Rezervler - Zorunlu rezervler - Fazla rezervler 3 Diğer Bankalardaki Mevduat 4 Krediler - Kısa vadeli krediler - Uzun vadeli krediler 5 Menkul Kıymetler - Kamu - Diğer 6 Diğer Varlıklar	1 Mevduat - Vadesiz mevduat - Vadeli mevduat 2 Borçlanma - Merkez bankası - Bankalararası para piyasası - Aile şirketleri - Uluslararası piyasalar - Menkul kıymet ihracı - Repo işlemleri 3 Banka Sermayesi
Aktif toplam = 1+2+3+4+5+6	Pasif toplam = 1+2+3
*Bilanço dışı işlemler - Gayrinakdi kredi ve yükümlülükler - Finansal türev araçlar - Diğer taahhütler	

Kaynak: Pınar ve Erdal, Para, Banka, Mali Kuruluşlar ve Uluslararası Mali Sistem

3.3.1. Bilançonun Pasif Kalemleri

Bilançonun pasif tarafı bankanın toplamış olduğu fonu ve bu fonun kaynaklarını göstermektedir.

Mevduat; belirli bir vade sonunda talep edilmesi halinde müşteriye geri ödenen bankanın toplamış olduğu fondur. Vadesiz mevduat, müşterinin faiz gelirinden vazgeçerek istediği zaman para çekme hakkının olduğu hesap türüdür.

Borçlanma; Bankanın fon ihtiyacını karşılamasının alternatif bir yoludur. Tablo üzerinde de görüleceği gibi alternatif kaynaklardan borçlanma imkanı bulunmaktadır. Bankalar merkez bankasından likidite imkanları aracılığıyla fon sağlama imkanına sahiptir ayrıca menkul kıymetleri iskonto ettirerek reeskont kredisi de alabilirler. Bankalar arası piyasadan yapılan borçlanmalar genellikle kısa vadeli fon ihtiyacını

karşlamak amacıyla yapılmaktadır. Uluslararası piyasalardan elde edilen fonlar genellikle sendikasyon kredileridir. Sendikasyon kredisi; bir bankanın öncülüğünde birden fazla banka tarafından verilen kredi türüdür.

Banka sermayesi; bankaların kendi net varlıklarını ya da öz kaynaklarını gösterir. Ödenmiş sermaye, yedek akçeler, dağıtılmamış karlar gibi unsurlardan oluşur.

3.3.2. Bilançonun Aktif Kalemleri

Banka bilançosunun aktif tarafı toplanan fonların nasıl değerlendirildiğini göstermektedir.

Rezervler; bankalar topladıkları fonların tamamını kredi olarak veremezler. Bu fonun bir kısmı nakit ya da likiditesi yüksek varlık olarak kendi uhdelelerinde ya da merkez bankasında tutulmak zorundadır. Zorunlu karşılıklar Hakkında Tebliğ ile belirlenen oranlara bankalar uymadıkları takdirde yaptırımlarla karşı karşıya kalacaklardır.

Krediler; borçlanan açısından yükümlülük iken, banka açısından varlıktır. Banka topladığı fonu kredi olarak satarak gelir elde etmeye çalıştığından banka bilançosunda bakılması gereken önemli yerlerden bir tanesi de krediler hesabıdır. Bilançoda plase edilen kredilerin vade yapısı da görülebilecektir.

Menkul kıymetler; bankaların fon aktarımında krediler ile beraber kullandığı alternatif bir fonlama aracıdır. Özel ve kamu kaynaklı olmak üzere ikili bir ayrımla gösterilmektedir. Bankalar tahvil ve bono alım satımı yaparak gelir elde etmeyi amaçlamaktadır.

Diğer varlıklar; bankaların faaliyetlerini devam ettirmek amacıyla sahip oldukları gayrimenkul, araç, makine – teçhizat ve benzeri varlıklarının izlendiği ve ana faaliyet konusu ile doğrudan ilgili olmayan varlıkların izlendiği hesaptır.

3.4. Türk Bankacılık Sektörüne İlişkin Temel Veri ve Oranlar

Türk bankacılık sektörüne ilişkin temel veriler, BDDK tarafından çeşitli dönemlerde “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeler Raporu” ile yayınlanmaktadır. Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü, kredi büyüme oranı, sorunlu kredilerdeki artış oranı gibi temel veri ve oranlara bakılarak, bankacılık sektörü hakkında şu tespitleri yapmak mümkündür. Bu bölümde yer alan tüm veriler anılan rapordan alınmıştır.

Mart 2022 de yayınlanan “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeler Raporu” nda (BDDK, 2022) sektöre ilişkin toplulaştırılmış bilanço ana kalemleri son bir yıla ilişkin değişimleri de içerecek şekilde yayınlanmıştır. Raporda ilk dikkat çeken yer aktif büyüklüğün Mart 2022 itibariyle bir önceki yıl sonundan itibaren %10,2 büyüyerek 10.158 Milyar TL olmuştur. Bilanço incelendiğinde “Nakit ve nakit benzeri kalem” hesabı incelendiğinde geçen yıla göre %3,5 oranında küçüldüğü görülmüştür.

Bilançonun aktif kalemi içerisinde en önemli alan “krediler” hesabıdır. Mart 2022 itibariyle krediler hesabının değeri 5.503 Milyar TL olmuştur. Bir önceki döneme göre krediler hesabındaki artış oranı %12,3 olarak gerçekleşmiştir. Son bir yılda krediler kaleminde ciddi bir artış yaşandığı görülmektedir.

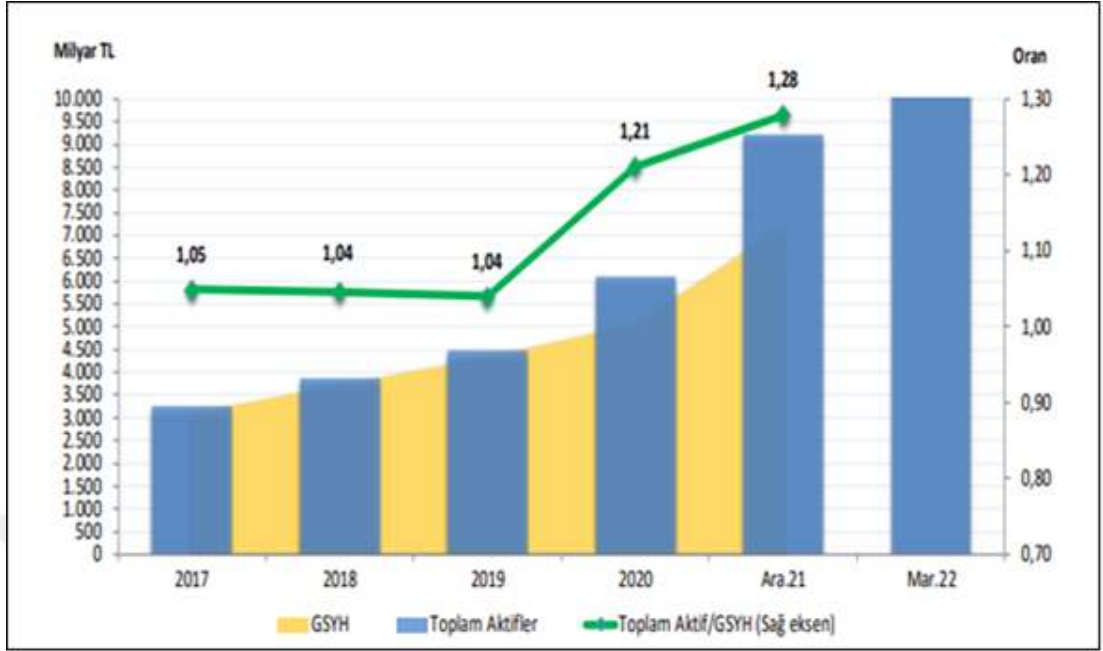
Takipteki alacaklar hesabına bakıldığında son bir yılda %1,7 oranında artarak 163 Milyar TL seviyesine gelmiştir. Bilanço kalemleri üzerinden yapılacak bir oranlama ile takipteki alacakların krediler içindeki oranına bakıldığında yaklaşık $(163/5503 =) \%2,96$ ’ sına tekabül ettiği görülmüştür.

Krediler hesabı ile toplam aktif büyümesi karşılaştırıldığında krediler hesabındaki büyüme oranı toplam aktif büyümesinden daha yüksek oranda gerçekleşmiştir.

Bilançonun pasif tarafına bakıldığında; mevduatlar hesabında bir önceki yıla göre %12,6 oranında bir büyüme gerçekleşerek 5.972 Milyar TL seviyesine yükselmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bankalar ellerindeki mevduattan 469 Milyar TL daha az kredi vermişlerdir.

Bilançonun “Özkaynaklar” hesabına bakıldığında son bir yılda %27,9 oranda artış göstererek 913 Milyar TL seviyesine yükselmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, bankaların önemli ölçüde özkaynaklarını geliştirdiklerini göstermektedir.

Bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü sektörün ne kadar büyüdüğü hakkında fikir vermektedir. Şekil 3.1.’de bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün gayri safi yurtiçi hasılaya oranının yıllar içerisindeki değişimi gösterilmektedir.

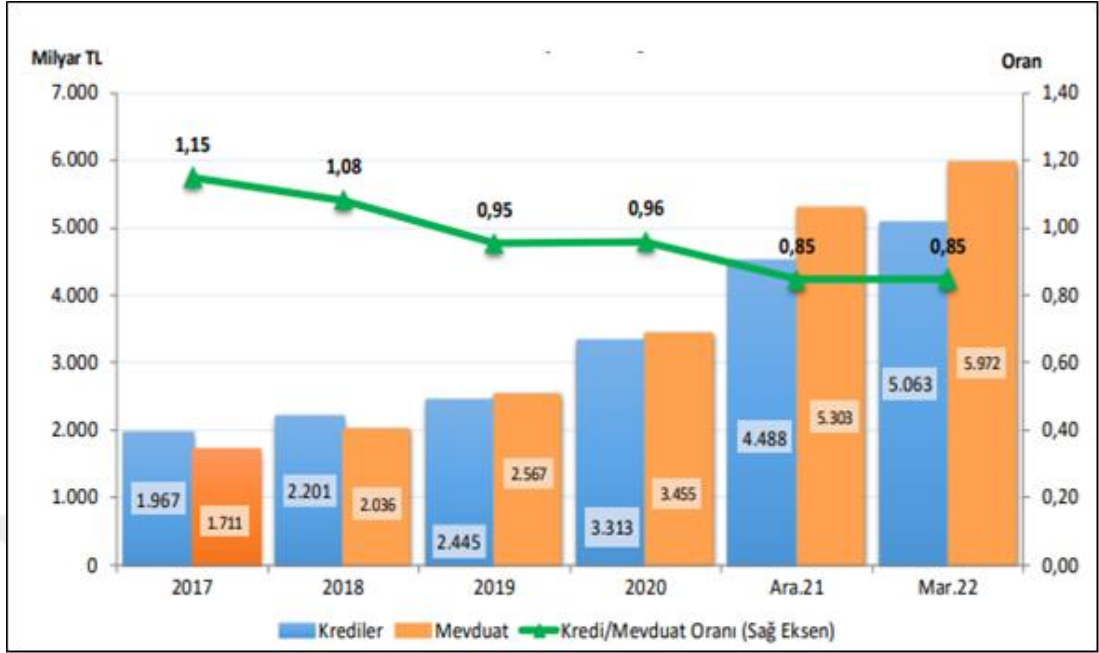
Şekil 3.1. Toplam Aktif Büyüklük / GSYH Oranı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

Şekil 3.1.’deki grafiğe bakıldığında 2017 yılından 2019 yılına kadar bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğü, gayri safi yurtiçi hasılaya kıyasla durağan bir seyir sergilemiştir. 2017 yılında 1,05 olan oran aynı düzlemde devam ederek 2019 yılına ulaşıldığında 1,04 seviyelerine gelmiştir. Daha sonra ise hızlanmış ve 2020 yılına gelindiğinde 1,21 seviyelerine gelmiştir. Aralık 2021 de ise daha da yükselmiş ve 1,28 düzeyine gelmiş Mart 2022 de ise 1,30 seviyelerine çıkmıştır.

Toplam aktiflerin %43’ü kamu bankalarına, %31’i yerli özel bankalara ve %26’sı yabancı bankalara aittir. Ayrıca toplam aktiflerin %86’sı mevduat bankalarında iken, %7’si kalkınma ve yatırım bankalarında kalan %7’lik dilim ise katılım bankacılığına aittir.

Toplanan mevduatın ne oranda krediye dönüştüğünü gösteren mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar itibarıyla aldığı değerler Şekil 3.2’de grafikte gösterilmektedir.

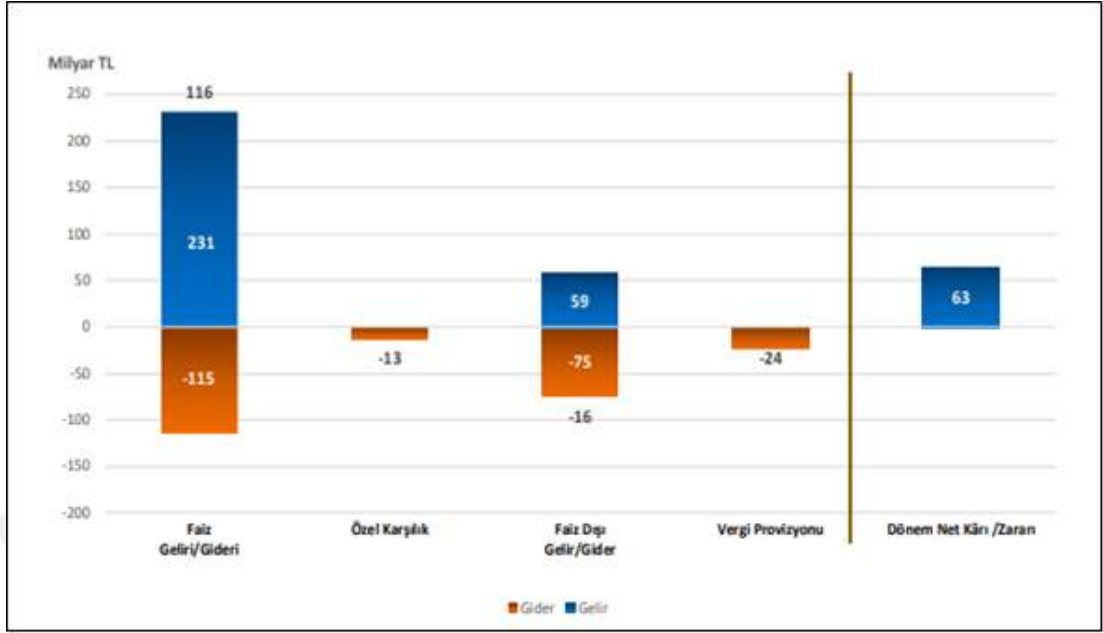

Şekil 3.2. Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

2017 yılında mevduatın krediye dönüşüm oranı 1,15 seviyelerindedir. Aynı dönemde mevduat miktarı 1.711 milyar TL iken, kredi miktarı 1.967 milyar TL'dir. Ekonomik aktivite de yaşanan yavaşlama ile beraber hem mevduat miktarında hem de kredi miktarında 2019 yılına kadar kısmi bir artış meydana gelmiş ve krediler 2.445 Milyon TL, mevduat ise 2.567 Milyon TL seviyesine yükselmiştir. 2019 yılında mevduatın krediye dönüşüm oranı 1'in altına gerileyerek 0,95 seviyelerine gelmiştir. 2022 itibariyle mevduat miktarı 5.972 milyar TL, kredi miktarı ise 5.063 milyar TL seviyesine gelmiştir. Aynı dönemde mevduatın krediye dönüşüm oranı 0,85 düzeyine gerilemiştir. Mevduatın krediye dönüşüm oranı 2017 yılından itibaren 2022 yılına kadar düzenli olarak azalmıştır.

Bankacılık sektörünün temel amacı topladığı mevduatı kredi olarak plase edip gelir elde etmek ve gelirinden katlandığı maliyetleri düşerek dönem sonunda kar elde etmektir. Şekil 3.3'de bankacılık sektörünün karlılığı gösterilmektedir.

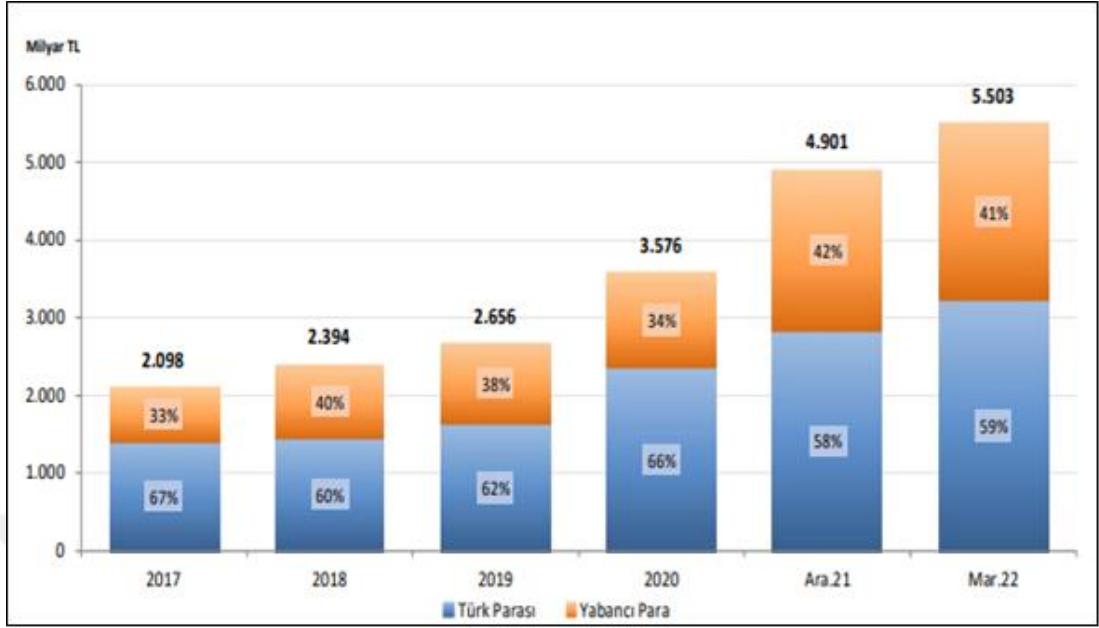

Şekil 3.3. Bankacılık Sektörü Dönem Karlılığı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

Son bir yıllık periyoda bakıldığında kamu bankaları rakiplerine göre daha iyi bir performans göstererek karlılıklarını yaklaşık %452 artırmış ve 17,23 milyar TL seviyelerine yükseltmiştir. Yerli özel ve yabancı bankaların karlılık seviyelerine bakıldığında ise sırasıyla %438 ve %297 oranında bir artış gözlemlenmiştir. Karlılığın kaynaklarına bakıldığında özkaynak ve aktif karlılıklarında kamu bankalarında daha yüksek bir artış görülürken, yerli özel ve yabancı bankalarda daha görece düşük oranlı artışlar görülmektedir.

Banka bilançolarının aktif tarafına bakıldığında önemli hesap kalemlerinden birisi de krediler hesabıdır. Şekil 3.4’de yerli ve yabancı para cinsinden kredi hesabındaki büyümenin yıllar itibariyle durumu gösterilmektedir.

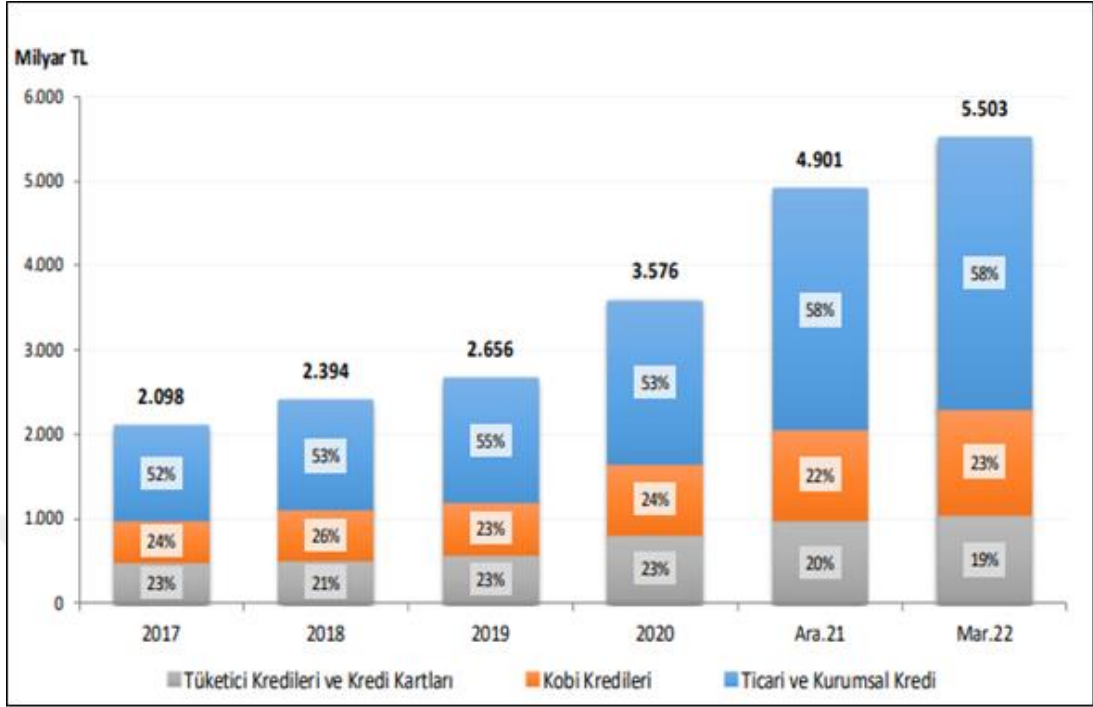
Şekil 3.4. Kredi Büyümesi (Türk Parası – Yabancı Para)

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

2017 yılında yabancı para cinsinden kredilerin toplam kredilerin içerisindeki payı %33 seviyelerindeyken, 2021 dönemine gelindiğinde en yüksek seviyesine ulaşarak %42 düzeyine gelmiş ve Mart 2022 de %41 düzeyine gerilemiştir. Toplam krediler 2022 yılına kadar her yıl artmıştır.

Son altı yıllık sürece bakıldığında 2017 yılı seviyesinden yaklaşık 2,6 kat büyüyerek 5,5 milyon TL seviyelerine gelen bir kredi büyümesi yaşanmıştır.

Aynı dönemde yaşanan kredi büyümesinin türlerine ilişkin bilgi aşağıdaki tabloda yıllar itibarıyla gösterilmektedir. Kredi türleri BDDK raporunda “Tüketici kredileri ve kredi kartları”, “KOBİ kredileri” ve “Ticari ve kurumsal krediler” olarak 3 başlık altında incelenmiştir.

Şekil 3.5. Kredi Türlerinin Gelişimi

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

3 kredi türü içerisinde son altı yıllık periyoda bakıldığında oransal olarak en istikrarlı olan kredi türü KOBİ kredileri olmuştur. KOBİ kredileri bu süreçte toplam kredilere oranı %24 ile %23 arasında değişen oranlarda gerçekleşmiştir. Mart 2022 yılı itibarıyla KOBİ kredileri 1.267 milyar TL seviyesine ulaşmıştır.

Tüketici kredileri ve kredi kartları 2017 yılında toplam krediler içerisinde %23 paya sahipken Mart 2022 yılında %19 seviyesine kadar azalmıştır. Tüketici kredileri ve kredi kartları Mart 2022 itibarıyla 1.037 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

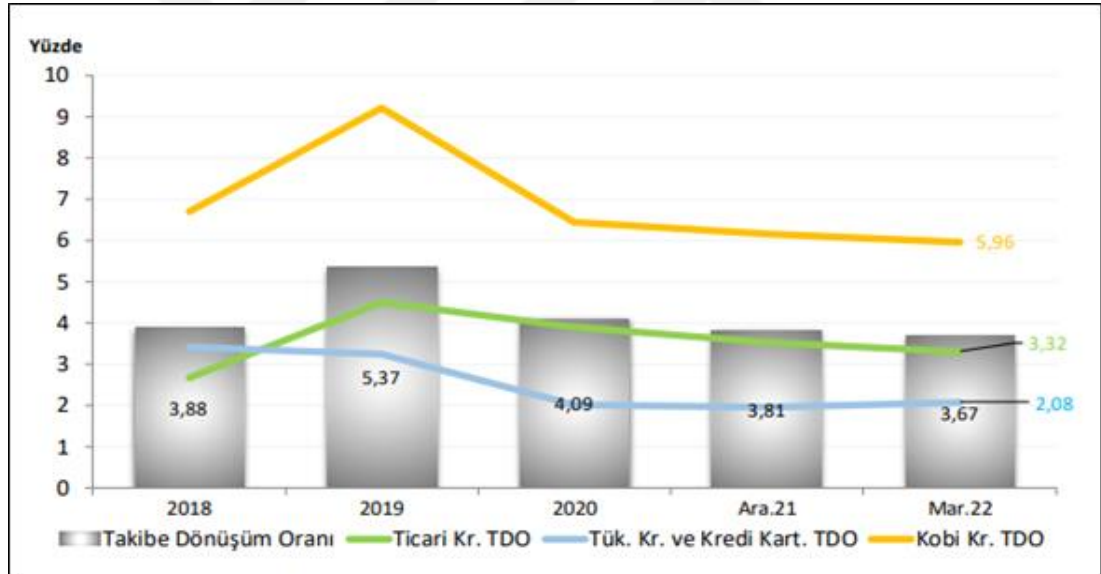
Ticari ve kurumsal krediler kalemi toplam krediler içerisindeki payını her yıl artırmıştır. 2017 yılında %52 seviyesinde iken 2022 yılına gelindiğinde %58 seviyelerine kadar yükselmiştir. Ticari ve kurumsal krediler Mart 2022 yılı itibarıyla 3.199 milyar TL seviyesine ulaşmıştır.

BDDK tarafından yayınlanan kredilerin sektörlere göre dağılımı büyüklük sırasına göre aşağıdaki gibidir;

- İnşaat sektörünün payı %8,11

- Toptan ticaret ve komisyonculuk sektörünün payı %7,84
- Elektrik, gaz ve su kaynakları üretim dağıtım sektörünün payı %7,34
- Metal ana sanayi ve işlenmiş maden ürünleri sektörünün payı %4,02
- Araştırma, danışmanlık, reklam ve diğer faaliyetler sektörünün payı %3,65
- Tekstil ve tekstil ürünleri sektörünün payı %3,54
- Tarım sektörünün payı %3,29
- Gıda, meşrubat ve Tütün sanayi sektörünün payı %3,14
- Perakende ticaret ve kişisel bakım sektörünün payı %3,12
- Oteller sektörünün payı %2,98

Kredilerin içerisinde tahsilat güçlüğü yaşanan ve bu yüzden takibe dönüşen kredilerin yıllar içerisinde kredi alt türlerini de içerecek şekilde dağılımı Şekil 3.6. da gösterilmektedir.

Şekil 3.6. Takibe Dönüşen Kredilerin Oranı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

Takibe dönüşüm oranlarının son beş yıllık sürecine bakıldığında 2018 – 2022 yılları arasında önce hızlı bir artış göstererek 2019 yılında zirve yapan oranlar, sonrasında görece düşük oranlı azalışlar göstererek Mart 2022’de %3,67 seviyelerine gelmiştir.

2018 yılından 2019 yılına kadar olan süreçte KOBİ kredilerinde ve ticari kredilerde takibe dönüşüm oranları hızla yükselirken tüketici kredileri ve kredi kartlarında bir

yükseliş gözlenmemektedir. 2019 yılından sonraki süreçte ise her üç kredi türünde de azalış gözlenmiştir.

KOBİ kredilerine bakıldığında en sert hareketler bu türde görülmüştür. 2018 yılında diğer iki kredi türüne göre yüksek olan oran, 2019 yılına gelindiğinde %9'un üzerine çıkmış Mart 2022 döneminde ise yine diğer iki kredi türüne göre oldukça yüksek kalarak %5,96 seviyesine gelmiştir. Kredi alt türlerine bakıldığında en yüksek oranlar KOBİ kredilerinde gözlenmiştir.

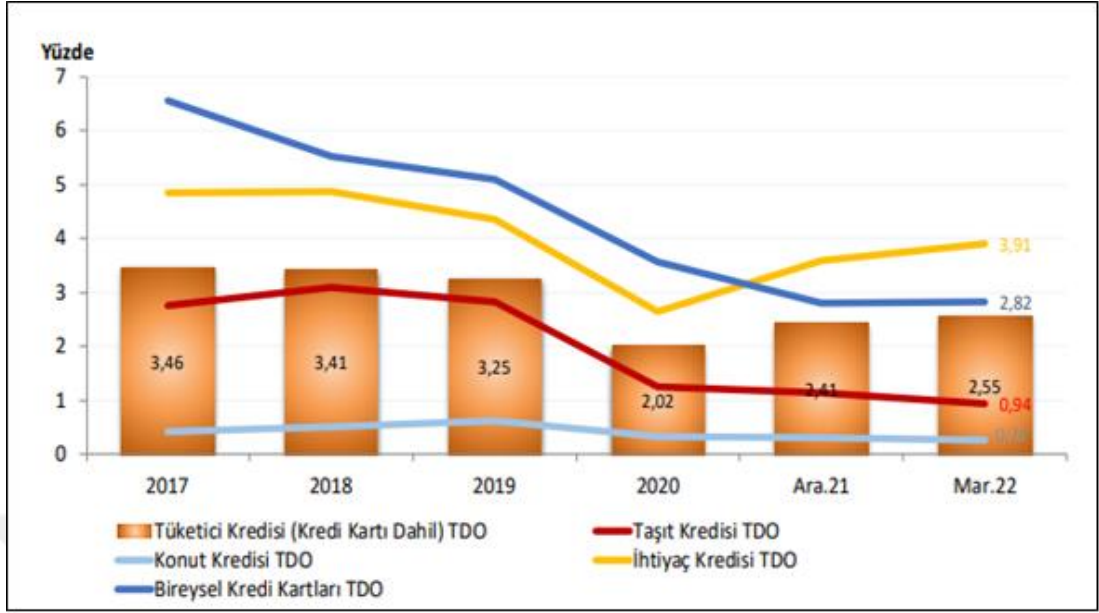
Ticari kredilere bakıldığında, KOBİ kredilerine benzer bir sürecin bu kredi alt türünde de gözlemlenmesi söz konusudur. 2019 yılında hızlı bir yükseliş ve sonrasında görece daha düşük bir azalışla Mart 2022 yılına gelindiğinde %3,32 seviyelerine gelen bir oran izlenmektedir.

Tüketici kredileri ve kredi kartlarında takibe dönüşüm oranlarına bakıldığında 2019 yılına kadar durağan bir seyir gözlemlenmiş ve 2019 yılından sonra oran azalmıştır. Mart 2022 yılı itibariyle takibe dönüşüm oranı en az olan alt tür tüketici kredileri ve kredi kartları alanıdır. Bu kredi türünün takibe dönüşüm oranı %2,08'tir

Sektörel alt kırılımlara bakıldığında durum büyüklük sırasına göre ilk 5 sektör aşağıdaki gibidir;

- İnşaat sektöründe takibe dönüşüm oranı %6,36
- Elektrik, gaz ve su kaynakları üretim dağıtım sektöründe oran %4,27
- Perakende ticaret ve kişisel ürünler sektöründe oran %3,85
- Oteller sektöründe takibe dönüşüm oranı %3,71
- Toptan ticaret ve komisyonculuk sektöründe takibe dönüşüm oranı %2,98

Tüketici kredilerinde takibe dönüşüm oranları Şekil 3.7'de gösterilmektedir;

Şekil 3.7. Tüketici Kredilerinde Takibe Dönüşüm Oranları

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

Tüketici kredilerinde alt kırımlara bakıldığında son altı yıllık süreçte en düşük oran konut kredilerinde görülmekte olup Mart 2022 de %0,26 seviyelerindedir. Taşıt kredilerine bakıldığında da %2,8 seviyesinde olan oran 2019 yılında hızlı bir düşüş göstermiş ve sonraki süreçte de giderek azalarak Mart 2022 döneminde %0,94 seviyesine kadar gerilemiştir.

Bireysel kredilerde ve kredi kartlarında takibe dönüşüm oranı diğer iki kredi alt türüne göre oldukça yüksek düzeylerde seyretmektedir. 2017 ile 2020 yılları arasında hızlı bir düşüş görülse de Mart 2022 dönemi itibariyle her iki oran da diğerlerine göre oldukça yüksek düzeylerde kalmıştır.

İhtiyaç kredilerinde takibe dönüşüm oranları 2017 yılından 2020 yılına kadar azalmış sonrasında ise küçük düzeylerde artışlar meydana gelmiştir. Mart 2022 dönemine gelindiğinde %3,91 seviyesine gelmiştir. Burada dikkat çeken husus, ihtiyaç kredilerinde takibe dönüşüm oranı 2021 yılı başlarında itibaren kredi kartlarında takibe dönüşüm hızını geçerek ilk sıraya yükselmesidir.

Mart 2022 verilerine bakıldığında kredi kartlarında takibe dönüşüm oranı 2021 yılına kadar alt kırımlarda en yüksek orana sahipken 2021 yılından itibaren ikinci sıraya

gerilemiştir. 2017 de %6,5 seviyelerinde olan oran Mart 2022 dönemine gelindiğinde %2,82 düzeyine kadar azalmıştır.

Banka bilançosunun pasif tarafının önemli kalemlerinden birisi de mevduatlar hesabıdır. Mevduatların son altı yıllık gelişimi Şekil 3.8’de gösterilmiştir;

Şekil 3.8. Mevduatın Gelişimi

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

Mevduatların son altı yıllık gelişimine bakıldığında en dikkat çeken 2021 yılına kadar döviz tevdiat hesaplarının hızlı yükselişidir. Kur korumalı mevduat ve diğer alınan önlemlerin de etkisiyle bu süreçte ilk kez 2022 yılında döviz tevdiat hesaplarında önemli bir azalma görülmüştür.

2017 yılında %43 seviyesinde olan döviz tevdiat hesapları, 2021 yılında %57 seviyelerine ulaşmıştır. Mart 2022 dönemine gelindiğinde hızlı bir düşüş göstererek %50 seviyelerine gelmiştir.

Mevduatın TL cinsinden olanlarına bakıldığında 2017 yılında toplam mevduat içerisindeki payı %56 seviyelerindeyken 2021 yılında %35 seviyelerine kadar gerilemiştir. Mart 2022 döneminde ise %42 düzeyine tekrar yükselmiştir

Kıymetli maden depo hesaplarına bakıldığında 2017 yılında %1 seviyesindeyken 2019 yılına gelindiğinde %3 seviyesine kadar yükselmiştir. Yerli para mevduat hesaplarından kaçış hızlanmaya başlamış ve bu sebeple kıymetli maden depo hesaplarında da artış hızlanmıştır. 2020 yılında %8 seviyesine yükselmiş ve Mart 2022 dönemine kadar da aynı seviyede kalmıştır.

6 yıllık periyoda bakıldığında toplam mevduatlardaki artış, %349 düzeyinde olmuştur. Mart 2022 döneminde en yüksek seviyesi olan 5.972 Milyar TL düzeyine gelmiştir. Mevduatların açılış vadelerine göre vade dağılımına bakıldığında %37'sinin vadesiz mevduat hesaplarında tutulduğu, %33'ünün vadesinin 1-3 ay arasında olduğu ve 1 yıldan uzun vadeli açılan hesapların oranının sadece %3 olduğu tespit edilmiştir.

BDDK'nın 16.11.2006 tarih ve 2026 sayılı kurul kararı gereği bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranı %8 + %4 ihtiyari oran olmak üzere %12 olarak belirlenmiştir. Şekil 3.9'da son altı yıla ilişkin sermaye yeterlilik oranları gösterilmektedir.

Şekil 3.9. Sermaye Yeterlilik Oranları

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Mart 2022

Yukarıdaki grafik incelendiğinde sermaye yeterlilik oranı her dönem için BDDK tarafından belirlenen %12 seviyesinin üzerindedir. 2017 - 2020 yıllarında sermaye yeterliliği oranı %16,85 seviyesinden başlayıp düzenli olarak artarak %18, 74 seviyesine kadar yükselmiştir. 2021 yılında bir nebze azalarak %18,39 seviyesine düşmüş ancak Mart 2022 dönemine gelindiğinde %20,38 seviyesine kadar yükselmiştir. Mart 2022 döneminde geline seviye yasal sınırın yaklaşık %70 daha üstündedir.

3.5. Sorunlu Krediler

Bankaların temel faaliyet konusu topladıkları fonu kredi olarak plase etmek ve bu işlemde gelir elde etmektir. Bu faaliyetlerde bulunurken karşı karşıya olduğu risk kredi riskidir.

Sorunlu kredi; banka ile kredi borçlusu arasında geri ödeme anlaşmasının bir şekilde bozularak borcun gecikmesi ve zarar ihtimalinin doğmasıdır (Seval, 1990). Geri ödemede yaşanacak kısa süreli gecikmeler krediyi sorunlu hale getirmeyecektir. Bankanın yasal takibe başlaması ve kredinin sorunlu hale gelmesi için geçmesi gereken süre 90 gün olarak belirtilmiştir.

Takan ve Boyacıoğlu (2011)'na göre bir bankanın müşterisine kredi tahsisi yapması durumunda 3 alternatif durum gündeme gelecektir. Bu alternatif durumlar;

- Sözleşmeye uygun olarak kredi, banka tarafından tahsil edilebilir,
- Banka ve müşteri arasında kredi şartları ve ödeme planları yeniden düzenlenebilir,
- Krediler, banka müşterisi tarafında sözleşme şartlarına uyulmayarak geri ödenmeyebilir.

Sözü edilen üç durumdan sonuncunun gerçekleşmesi halinde kredi sorunlu hale gelecek ve banka tarafından yasal takibata başlanacaktır. Bu durumda banka zarar etme ihtimaliyle karşılaşmakta ve buna yönelik önlemler almaktadır. Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin (BDDK, 2016) 4. maddesinde yapılan sınıflandırmada dördüncü grup için borçlunun yeni finansman imkanları bulmaması durumunda krediyi ödeyemeyeceğinin anlaşılması, beşinci grup için ise borçlunun kredi

değerliliğinin tamamen kaybolması ifadeleri kullanılarak 90 günlük sürenin beklenilmeden de kredinin sorunlu hale gelebilmesine imkan verilmiştir.

Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin (BDDK, 2016) 6. maddesinde “kredi değerliliğinin zayıflaması” ve “kredinin zafiyete uğraması” tanımlarına yer verilmiştir. Her iki tanıma da açıklayıcı olması sebebiyle aşağıda yer verilmektedir;

“Kredi Değerliliğinin Zayıflaması: Borçlunun, varlıklarının yükümlülüklerini vadesinde ve tam olarak karşılamada yetersiz hale gelmesi, finansal kaldıraç oranının bankaca kredi değerlendirilmesinde kullanılan standart kriterlere göre kabul edilebilir seviyede olmaması, borç ödeme gücünden önemli ölçüde yoksun hale gelmesi, işletme sermayesinin ve/veya özkaynaklarının kredinin tahsil kabiliyetini zaafa uğratacak ölçüde yetersiz kalması durumlarından herhangi birinin varlığını ifade eder.

Kredinin Zafiyete Uğraması: Yapılan değerlendirmelerde cari şartlar ve olayların esas alınması kaydıyla, kredi sözleşmesinde yer alan bağlayıcı şartlar çerçevesinde vadesi gelen kredi tutarının banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağının kuvvetle muhtemel olması durumunu ifade eder.”

Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğinin (BDDK, 2016) 5/1 fıkrasına göre; üçüncü, dördüncü ve beşinci gruplarda sınıflandırılan tüm alacaklar donuk alacaklar olarak nitelendirilmektedir. Beşinci maddenin beşinci fıkrasına göre, kredi borçlusunun aynı banka tarafından verilmiş birden çok kredisinin mevcut bulunması ve bu kredilerden herhangi birinin yapılan sınıflandırma gereği donuk alacak olarak kabul edilmesi durumunda, söz konusu borçlunun bankadan kullanmış olduğu tüm kredileri donuk alacak olarak aynı grupta sınıflandırılır. Ancak, tüketici kredileri borçlu yerine kredi bazında değerlendirilebilir ve birden fazla tüketici kredisi kullanılmış olan bir borçlunun bu kredilerinden birinin donuk alacak olarak sınıflandırılması halinde, diğer tüketici kredileri banka tarafından Birinci Grup haricindeki gruplar altında sınıflandırılabilir. Borçlunun donuk alacak olarak sınıflandırılan ilk borcu, dördüncü maddede yer alan gruplardan hangisine giriyorsa diğer borçları da o gruba göre değerlendirilir. Dördüncü maddede yer alan ve donuk alacak olarak nitelendirilenlerde ilk sırada üçüncü grup olduğundan (borcun vadesinin 90 günden fazla gecikmiş olması) muhtemelen diğer tüm borçlar da bu grupta değerlendirilecektir.

Borçlu sorunlu hale gelen ilk borcunu kapatması durumunda kalan diğer borçları yeniden sınıflandırmaya tabi tutulabilecek ve yönetmeliğin 4. Maddesinde yer alan gruplardan hangisine dahil edilebiliyorsa o gruba dahil edilecektir.

Bankalar verdikleri her kredi için karşılık ayırmak zorundadır. Ayrılacak zorunlu karşılıkların oranı kredinin Karşılıklar yönetmeliği 4. maddesinde hangi grupta yer aldığı ile doğrudan bağlantılıdır. Aşağıda kredi gruplarına ilişkin ayrılması gereken zorunlu karşılık oranları maddeler halinde sıralanmıştır;

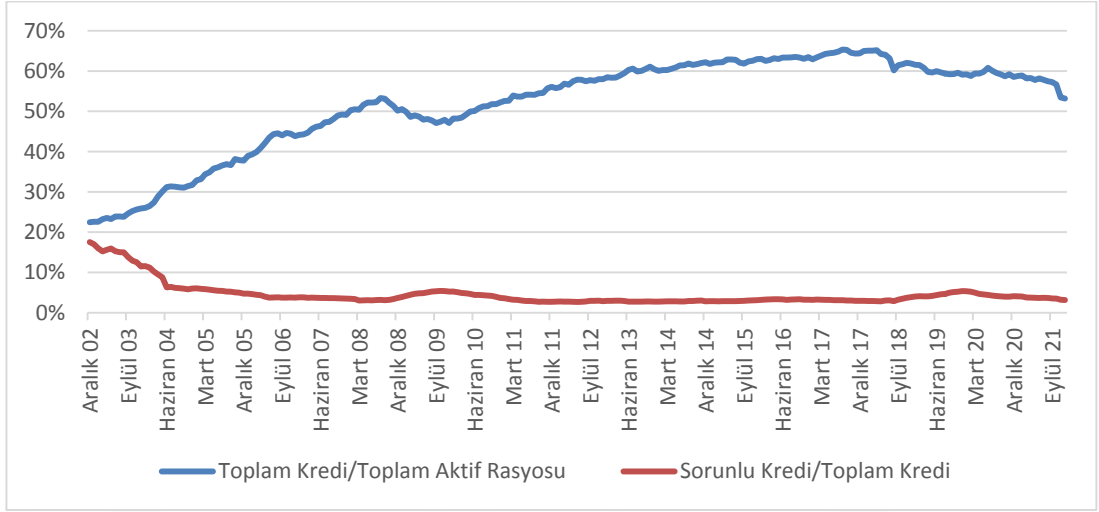
- Standart nitelikli nakdi kredilerde, kredi toplamının % 1,5’u oranında,
- Yakın izlemedeki nakdi kredilerde, kredi toplamının % 3’ü oranında,
- Tahsil imkanı sınırlı kredilerde üçüncü gruba alındığı tarihten itibaren en az % 20 oranında,
- Tahsili şüpheli kredilerde dördüncü gruba alındığı tarihten itibaren en az % 50 oranında,
- Zarar niteliğindeki kredilerde ise beşinci gruba alındığı tarihten itibaren % 100 oranında,

karşılık ayrılması gerekmektedir.

3.5.1. Sorunlu Kredilerin Toplam Krediler İçindeki Gelişimi ve Muhtemel Sebepleri

Krediler, girişimcilerin fon ihtiyacını karşılayarak firmaların büyümesine destek olan önemli bir araçtır. Makro ekonomik açıdan bakıldığında, bu özelliğinden dolayı bankacılık ve finansal kurumların oluşturduğu finansal sektör, ekonomik büyümenin önemli destekleyicilerinden birisidir. Ülkemizde finansal piyasalar, gerek bankacılık kanunu gerekse de ikincil mevzuat ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ayrıca bu piyasa türüne ilişkin düzenleyici ve denetleyici kurul oluşturularak sektörün denetiminde uzman bir yapı oluşturulmuştur.

Sorunlu kredilerin toplam kredi içerisindeki payının artması bankacılık sektörünü zor duruma sokabileceği gibi bir örneği 2001’de yaşanan bir bankacılık krizine de sebep olabilecek ve ekonomi üzerinde yıkıcı bir etki ortaya çıkarabilecektir.

Şekil 3.10. Toplam Kredi/Toplam Aktif ve Takipteki Kredi/Toplam Kredi Rasyoları

Şekil 3.10 BDDK veri setlerinden hesaplanarak oluşturulmuştur. Şekilde dikkat çeken nokta Takipteki Kredi/Toplam Kredi rasyosunun azaldığı dönemlerde Toplam Kredi/Toplam Aktif rasyosu artması ve Takipteki Kredi/Toplam Kredi rasyonun arttığı dönemlerde Toplam Kredi/Toplam Aktif rasyosunun azalmasıdır.

Bir kredinin “takipteki kredi” haline gelmesinin muhtemel birçok sebebi vardır. Bu sebepleri içsel ve dışsal sebepler olarak ikiye ayıran (Altıntaş, 2006) görüşler olduğu gibi; içsel, dışsal ve çevresel sebepler olarak üçe ayıran (Mavili, 2008) görüşler de bulunmaktadır.

Altıntaş (2006)’ a göre takipteki krediler içsel ve dışsal faktörlere bağlı olarak ortaya çıkabilecektir. İçsel faktörler bankanın kontrolünde olan etmenlerken, dışsal faktörler ise bankanın kontrolünde olmayan etmenlerdir.

Tablo 3.2. Kredilerin Sorunlu Hale Gelme Nedenleri

İçsel Faktörler	Dışsal Faktörler
1) Bankaya Özgü Faktörler - Yetersiz istihbarat, - Hatalı mali analiz ve değerlendirme, - Yetersiz teminat, gecikmiş reaksiyon vb.	1) Borçluya Özgü Faktörler - Yönetim hataları, - Üretim ve pazarlama hataları, - Teknolojik gelişmelere uyum sağlayamama vb. 2) Doğal Etmenler - Deprem, - Sel, - Yangın vb. 3) Genel Siyasi ve İktisadi Faktörler - Makroekonomik gelişmeler, - Ekonomik krizler, - Siyasi krizler, - Dışsal şoklar vb.

Kaynak: Altıntaş, Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği - 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde

Tablo 3.2.'de kredileri sorunlu hale getirebilecek muhtemel sebeplere yer verilmiştir. Üçlü bir ayrıma gidilmesi durumunda bankadan kaynaklı faktörler, borçludan kaynaklı faktörler ve çevresel ya da genel konjonktürden kaynaklı faktörler olarak ayrıştırılması da mümkündür.

3.5.1.1. Bankaya özgü sebepler

Bankalar açısından geri dönmeyen her kredi yeni bir zarar kalemi olarak karlılığı azaltacak ve bilanço üzerinde olumsuz etkilere yol açacaktır. Bu yüzden bankalar daha kredi başvuru aşamasındayken bu ihtimali azaltacak önlemler almaktadır. Bankaların kredi sürecinde yapacağı potansiyel hatalar kredinin sorunlu hale gelmesine ve bankanın bu sözleşmeden zarar etmesine yol açacaktır. Bu sebepler aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır;

- Yetersiz İstihbarat: Bankalar kredi onay sürecinde firma hakkında mali istihbarat yaparak bilgi düzeylerini artırmaya çalışıp bu sayede ters seçim probleminde kurtulmayı amaçlamaktadır. Yapılan istihbarat sonucunda

yeterli ve doğru bilgi edinilmemesi durumunda banka kredi riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

- Hatalı Mali Analiz ve Değerlendirme: kredi talep edenin finansal tabloları, bilançosu ve yatırımları hakkında fikir verecek diğer raporların analizinde yapılacak hatalar sonucunda kredi sorunlu hale gelebilecektir. Finansal tabloların analiz edilmesinde dönemsel ya da mevsimlik etkilerin göz önüne alınmaması ortaya konan analizin hatalı sonuçlar vermesine yol açacaktır.
- Yetersiz Teminat ve Gecikmiş Reaksiyon: Kredi sözleşmesinde alınan teminatların belirlenen değerlerden daha az etmesi ortaya çıkan olumsuz bir durumda bankanın kendisini yeteri kadar koruyamayacağı ve zarar edeceği anlamına gelmektedir. Müşterinin kredi kullanma aşamasında yapacağı riskli davranışlarda ahlaki tehlike sorununu gündeme getirecek ve kredinin sorunlu hale gelmesine yol açacaktır. Riskli sektörlerde faaliyet gösteren müşterilere verilen kredilerde teminat ve aktif kredi yönetimi doğaldır ki daha da önemlidir.

Bankadan kaynaklı alternatif kaynaklardan derlenen muhtemel sorunlar aşağıdaki gibidir;

- “Performans, hedef, büyüme ve rekabet baskısı banka yönetiminden kaynaklanan batık krediler” (Karamustafa, 2019)
- “Kredi verilmediği takdirde müşterinin kaybedilmesi hakkında duyulan endişe bankanın kredi verilmesi hakkında aceleci ve zorlayıcı tutum içerisinde olması” (Çiftçi, 2016)
- “Kredilerin, firmaların talebi yerine daha çok bankalar tarafından önerilen” (Şahbaz, 2010)

3.5.1.2. Banka dışı sebepler

Kredilerin sorunlu hale gelmesinin sebeplerinden bir diğer grup, banka dışında firmalar ve çevresel faktörlerden kaynaklanan etmenlerdir. Kredi borçlusundan kaynaklanan etmenler, genel siyasi ve ekonomik faktörlerden kaynaklanan etmenler ile diğer çevresel faktörlerden kaynaklanan etmenler örnek olarak verilebilecektir.

Kredi borçlusundan kaynaklanan faktörlere bakıldığında; özellikle yönetsel ve üretim, pazarlama sürecine ilişkin yapılan hataların firmaların borç ödeme kapasitesi üzerinde önemli etkilerinin olduğu aşıkardır.

- Yönetim Hataları: işletme yöneticilerinin iş ve işlemleri kredinin geri ödenip ödenmeyeceğini doğrudan etkileyecektir. Yöneticilerin bir sebepten dolayı değışmesi ve yeni gelecek olan yönetimin işletmeye bakışı kredinin geri ödenmesini riske sokabilecektir.
- Üretim ve Pazarlama Hataları: İmalatı ya da ticareti yapılan ürün hakkında alınacak hatalı bir karar veya pazarlama konusunda yapılacak bir hata beklenen satış hasılatına ulaşılammamasına ve kredinin geri ödenmesinin riske girmesine yol açabilecektir.
- Teknolojik Gelişmelere Uyum Sağlayamama: Ortaya çıkacak yeni bir teknolojik yenilik işletmenin ürettiğı ya da ticaretini yaptığı emtianın demode kalmasına ve satış hasılatında düşmeye neden olacak, bu durumda kredinin sorunlu hale gelmesine yol açabilecektir.
- Borçlunun kredi aldıktan sonra sözleşmeye uygun davranmayarak aşırı risk alması, kötü niyetli dolandırma kastı ile hareket etmesi (Karamustafa, 2009)
- Firmanın ani ve kontrolsüz büyümesi sonucunda finansal anlamda risklerin artması,
- Ölçek büyüklüğüne dikkat etmeyerek üretim kapasitesi ve firma yetersizliklerini göz ardı eden kararlar alınması (Aktaş, 2004)
- Kredili satış yapılan firmalar hakkında yeterli bilgi toplanmaması nedeniyle yaşanabilecek tahsilat problemleri firmanın nakit akışını bozacak ve kredinin sorunlu hale gelmesine yol açabilecektir,

gibi faktörler sayılabilecektir.

Doğal etmenlere bakıldığında firmanın içerisinde bulunduğu coğrafi bölgede yaşanacak deprem, sel gibi doğal afetlerin meydana gelmesi firmanın mal varlığının önemli bir kısmının ve hatta tamamının kaybına yol açabilecektir. Yangın, su basması gibi daha küçük ölçekli problemler firmadan kaynaklanabileceğı gibi çevresel etmenlerden de kaynaklanabilecektir. Bu tür olası afetlerden korunma amacıyla sigorta yaptıran firmalar zararlarının bir kısmını geri karşılama imkanına sahip olacakken,

sigorta yaptırmayan firmalar mali açıdan zor duruma düşecek ve borç ödeme kapasiteleri azalacaktır. Bu tür afetler de kredi kullanan firmalar açısından mevcut kredilerinin sorunlu hale gelmesinde önemli bir faktör olacaktır.

Ülkelerin içinde olduğu genel ekonomik ve siyasi konjonktür ekonomide yer alan her karar birimini olumlu ya da olumsuz etkileyecektir. Dünya genelinde yaşanabilecek bir finansal kriz ya da ülke içerisinde meydana gelecek finansal bir dalgalanma ülke ekonomisinde yer alan tüm aktörleri olumsuz etkileyecektir. Böyle bir durumda piyasada iş hacmi düşecek bu durum firmaların nakit akışında bir bozulmaya yol açacak ve nihayetinde borç ödeme kabiliyetlerini de olumsuz etkileyecektir.

Şirketlerin aldıkları kararlar ve siyasi yapının çıkarttığı yasal düzenlemeler şirket yönetimi ve başarısını doğrudan etkilemektedir. Asgari ücretler hakkında alınacak yeni kararlar, vergi oranlarında yapılacak değişiklikler, dış ticarete yönelik getirilen yeni uygulamalar, hükümetlerin açıklayacakları yeni teşvik ya da tasarruf paketleri, sermaye piyasalarının işleyişi ve kredi sürecine ilişkin tanınacak yeni imkanlar ya da yapılacak kısıtlamalar firmaların gelecekleri hakkında doğrudan etkili olacak ve borç ödeme kabiliyetlerini etkileyecektir. (Mavili, 2008).

Hammadde konusunda yaşanacak problemler de mevcut kredilerin sorunlu hale getirebilecek potansiyel bir faktördür. Tarım ürünlerinde yaşanacak bir kıtlık sebebiyle fiyatlarda oluşacak ani yükselmeler bu ürünleri kullanan sektörlerde ciddi maliyet artışlarına yol açacaktır. Petrol gibi enerji girdilerinde yaşanacak fiyat artışları ya da kıymetli metal fiyatlarında yaşanacak yüksek oranlı artışlar firmaları maliyet şoku ile karşı karşıya bırakacak ve borç ödeme kabiliyetlerini olumsuz etkileyecektir.

4. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN ROLÜ

4.1. Varlık Yönetim Şirketleri'nin Tanımı ve Faaliyetleri

Varlık yönetim şirketleri (VYŞ) ülkemizde BDDK onayı ile kurulan ve yine aynı kurumun gözetim ve denetimi altında çalışan, bankalar ve diğer finans kurumlarının tahsili gecikmiş sorunlu alacaklarını satın alarak borç yapılandırması ve diğer yöntemlerle bu varlıkları tahsil etmeye ve ekonomiye tekrar kazandırmaya çalışan kurumlardır.

Woo (2000)' ya göre varlık yönetim şirketleri dünya üzerinde şu alternatif amaçlar için kurulup faaliyet göstermektedir;

- Sıkıntılı olan ama hayatına devam edebilir finansal kuruluşların yapılandırılması,
- Sıkıntılı olan ve hayatına devam edemeyecek olan finansal kuruluşların tasfiyesi,
- Kamuya ait veyahut kamu tarafından devralınan bankaların yeniden yapılandırılması.

Varlık Yönetim Şirketleri Derneğine (VYŞD) göre bu şirketlerin kuruluş amacı şöyle açıklanmaktadır:

“Dünyada, BDDK otoritesi altında düzenlenen ve denetlenen tek sektör olma özelliğini taşıyan Türkiye Varlık Yönetim sektörünün kuruluş amacı; bireylere borçlarını ödeme imkanı tanıyarak yeniden ekonomiye kazandırmak, finansal sisteme likidite sağlamak ve bankaların bilançolarını iyileştirmelerine katkı sağlayıp operasyonel yükten kurtarmaktır. Varlık Yönetim şirketleri sektörü yıllar içinde bankacılık sistemi ve ülke ekonomisindeki istikrarın sürdürülebilirliği için önemli bir rol üstlenmiştir.”

Ülkemizde ilk olarak 01.10.2002 tarihli resmi gazete ile Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik (BDDK, 2002) yayınlanmıştır. Yönetmelikte varlık yönetim şirketleri “ Bankalar, özel finans kurumları ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, yeniden yapılandırılarak satılması amacına yönelik olarak faaliyet göstermek üzere bu Yönetmelik hükümlerine göre izin alarak kurulan şirketler.” şeklinde tanımlanmıştır.

01.11.2006 tarihli resmi gazete de yayımlanan Varlık Yönetim Şirketleri Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmeliğin 3. Maddesi hükmü şu şekildedir:

“g- Varlık yönetim şirketi: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bankalar ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıkların satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırması ve satılması amacına yönelik olarak faaliyet göstermek üzere bu yönetmeliğe göre izin alınarak kurulan şirketleri ifade eder.”

4.1.1. Varlık Yönetim Şirketlerinin Tarihçesi

Varlık yönetim şirketi fikri ilk olarak büyük buhran döneminde ortaya çıkmıştır. (Gör 2012 ve Selimler 2006) Krizle beraber finansal sistem büyük bir çöküntüye girmiş, hisse senedi piyasasındaki çöküş şirketlerin piyasa değerini eritmiş ve hızla iflasa sürüklemiştir. Şirketlerin iflası ise onlara kredi açan finans kurumlarının bilançolarında hızlı bir bozulmaya yol açmıştır. Banka ve diğer finans kurumlarının bilançoları tahsil edemeyecekleri alacaklar artış göstermeye başlamıştır.

Varlık yönetimi fikri 1930’lu yılların başında ilk olarak Avusturya Ulusal Bankası tarafından gündeme getirilmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi Avusturya’da da bankacılık sistemi krize girmiştir. Avusturya’nın iki büyük bankası BCA ve Credit Anstalt kriz sebebiyle birleşme kararı almıştır. Avusturya Ulusal Bankası bir muhasebe şirketi ile beraber ortaklık yaparak Revisionsgesellschaft isimli işletmeyi kurmuşlardır. Bu şirketin kuruluş amacı, kriz ile bozulan banka bilançolarında değerini yüksek oranda kaybetmiş varlıkları almak ve değersiz varlıkları yeniden değerli varlıklar haline getirmek olmuştur. Avusturya’da kurulan şirket ticari alanda bu amaçla kurulan ilk şirket olarak da kayıtlara geçmiştir. Şirket sadece bankaların aktiflerinde yer alan düşük kaliteli varlıkları almakla kalmamış, bankaların hisse senetlerini alarak doğrudan sermaye desteği de sağlamıştır. O dönemde varlık yönetim şirketi olarak kurulan şirket, kredilerin borçlulardan uygun şartlarda tahsilatı yerine kamu desteğini finans piyasasına aktarmak amacıyla çalışmıştır.(Selimler, 2006)

Dünya geneline bakıldığında birçok ülkede varlık yönetim şirketleri kriz dönemlerinden sonra krizin etkilerini azaltmak amacıyla kamu desteği ile kurulmuştur. ABD, Malezya, Güney Kore, Endonezya bu duruma örnek ülkeler olarak gösterilebilir. (Mesutoğlu, 2001) Benzer şekilde Türkiye’de de 2001 krizi sonrasında

Ekim 2002 tarihinde varlık yönetim şirketlerinin hukuki altyapısı oluşturulmuştur. BDDK kayıtlarına göre 24.07.2022 tarihi itibarıyla yurtiçinde aktif faaliyet lisansı bulunan 22 adet varlık yönetim şirketi bulunmaktadır. Faaliyet lisansı iptal edilen varlık yönetim şirketlerinin sayısı ise aynı tarih itibarıyla 15 adettir.

Selimler (2006)' e göre, varlık yönetim şirketleri; IMF denetiminde ekonomik istikrar programı uygulanan devletlerde bankacılık sektörünün yeniden düzenlenmesinde tercih edilen bir yöntemdir. Bu bağlamda Türkiye' de, reel sektörde finansal krizden etkilenen ve dolaylı olarak da finansal sistemi etkileyen firmaların yeniden yapılandırılarak ekonomiye kazandırılmasını amaçlayan görüşler üzerine, yaşanan bankacılık krizi sonrasında TMSF alacaklarının satılması için IMF ve Dünya Bankasının olumlu yaklaşımlarıyla kurulmuşlardır.

4.1.2. Varlık Yönetim Şirketlerinin Amaçları

Varlık yönetim şirketlerinin kuruluş amacı, finans sektöründe tahsilat imkanı kalmayan alacakların tekrar tahsil edilebilir hale getirilerek ekonomiye geri kazandırılmasıdır. Bu sayede sorunlu varlıklar banka bilançolarında bir yük olmaktan çıkmaktadır. Sürecin banka dışında başka bir kurum tarafından yerine getirilmesi bankacılık sektörünün de asli işlerine kanalize olmasını sağlamaktadır.

Sorunlu varlıkların yönetiminde ilk yapılması gereken husus tasnif işlemidir. Sorunlu varlıklar önceden belirlenen kriterlere göre tasnif edilmeli ve tasniflenen her gruba özel olarak hangi işlemlerin yapılacağı belirlenmelidir. Bu süreç aşağıdaki gibi özetlenebilir (Selimler 2006);

- Sorunlu varlıkların satışı; öncelikle bu satış işleminin yapılabileceği uygun bir piyasanın mevcut olması gerekmektedir. Eğer böyle bir piyasa teşekkül edilmemiş ise öncelikle bu varlıklara ilişkin piyasanın kurulması gerekmektedir.
- Sorunlu varlıkların iyileştirilmesi; bu varlıkların tamamının ya da bir parçasının geri alınması ya da tasfiye aşamasının verimli olarak işlemesi yasal düzenlemelere, varlıklara ve bunların piyasa değerlemesinde etkili olacak çalışmaya bağlıdır.

- Sorunlu varlıkların yeniden yapılandırılması; borcun yeniden yapılandırılması bu sürecin en önemli aşaması olarak kabul edilebilir. Bu yapılandırma sürecin her iki tarafı açısından da oldukça etkili bir aşamadır. Ancak bu aşama da dikkat edilmesi gereken nokta yapılandırma sonucunda elde edilecek gelir, varlıkların tasfiyesi aşamasında sağlanacak gelirden fazla ise bu işlem yapılmalıdır. Aksi halde varlıkların tasfiyesi daha karlı olacaktır. Bu sürecin başarılı olması için hem borçlu hem de alacaklının tavizler vermesi gerekmektedir. Bu tavizler sonucunda bir taraf borcundan kurtulmakta, diğer taraf ise normal şartlarda elde edemeyeceği alacağını tahsil etmiş olmaktadır.
- Sorunlu varlıkların zarar yazılması; yeniden yapılandırma masrafları varlığın kayıtlı değerini aşıyorsa ya da yapılan tüm çalışmalara rağmen sonuç alınamıyorsa varlık mukayyet değeri üzerinden zarar yazılacaktır.

Yukarıda yer alan maddeler üzerinden varlık yönetim şirketlerinin amaçlarına bakıldığında Woo(2000)'ya göre şu şekilde açıklanmaktadır;

- Finansal yeniden yapılandırmanın kolaylaştırılması; sorunlu varlıklar bilançoların aktif kalitesini bozmakta ve çözülmesi gereken bir sorun yaratmaktadır. Varlık yönetim şirketleri bu sorunu çözerek bankaların asli vazifelerine dönmesini sağlamalı, bankalara likidite sağlamalı, kredi piyasasını disipline ederek daha etkin çalışmasını amaçlamalıdır.
- Yüksek geri dönüşüm oranı; bu oranın yükselebilmesi için en temel olgu sisteme olan güvenin sağlanmasıdır. Bu yüzden yapılan iş ve işlemlerde etik davranılmalı, borçlulara karşı eşit ve şeffaf muamelelerde bulunarak sisteme olan güven duygusunun yükseltilmesi amaçlanmalıdır.
- Hızlı çözümleme; bankalar sorunlu varlıkların tahsili için bir takım girişimlerde bulunmakta ve en son aşamada bu varlıkları özel şirketlere devretmektedir. Bu süreç oldukça uzun sürdüğünden varlık yönetim şirketleri olabildiğince hızlı hareket etmeli ve sorunlu varlıkları yapılandırarak yeniden ekonomiye kazandırmalıdır. Sorunlu varlıklar borçlular açısından ne kadar hızlı çözümlenirse sicilleri ve dolayısıyla yeniden borç alabilmeleri o kadar hızlanacaktır. Sorunlu varlıkların uzun süre elde tutulması ek bir maliyete de

yol açmaktadır. Tüm bu sebeplerden dolayı sorunlu varlıkların dönüştürülmesinde etkin ve hızlı olmak amaçlanmalıdır.

- Varlık piyasalarının normalleşmesi; sorunlu varlıkların düzeyinin kabul edilebilir sınırları aşması, piyasadaki kaliteli varlıkların da fiyatını etkileyerek varlık piyasasını olumsuz yönde baskılayabilir. Sorunlu varlıkların hızlı şekilde bertaraf edilmesi varlık piyasasındaki fiyatlamaların da normalleşmesini sağlayabilir.

4.1.3. Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin Hukuki Çerçeve

Ülkemizde varlık yönetim şirketleri BDDK'nın izni ve gözetiminde kurulmakta, faaliyetlerine devam etmektedir. Varlık yönetim şirketlerinin dayanak maddesi Bankacılık Kanunun 143. maddesidir. Bu maddeye dayanarak bu alanı düzenleyen yönetmelik yayınlanmıştır. Yaptıkları iş ve işlemlerin sınırları kurumlara özgü yönetmelikle belirlenmiştir. Varlık Yönetim Şirketleri Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik (BDDK, 2002) hükümlerine göre varlık yönetim şirketleri;

- Sadece anonim şirket olarak kurulabilecek,
- Asgari 20.000.000,00.-TL (her yıl güncellenen) asgari sermaye şartını sağlayacak,
- Hisse senetlerinin tamamı nama yazılı olacak,
- Unvanlarında açıkça "Varlık Yönetim Şirketi" ifadesi bulunacak,

ve kurucuları diğer şartları sağlayacaktır. Kuruculara yönelik özel şartlar yönetmelikte maddeler halinde sıralanmıştır:

- İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre müflis olmaması, konkordato ilan etmiş olmaması, uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırma başvurusunun tasdik edilmiş olmaması ya da hakkında iflasın ertelenmesi kararı verilmiş olmaması,
- Faaliyet izni kaldırılan bankalarda veya Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce TMSF'ye devredilmiş olan bankalarda nitelikli paya sahip olmaması veya kontrolü elinde bulundurmaması,
- Tasfiyeye tabi bankerler ile iradi tasfiye haricinde tasfiyeye tabi tutulan finansal kuruluşlarda, faaliyet izni kaldırılan kalkınma ve yatırım bankalarında, ortaklarının temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi TMSF'ye

intikal eden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılan kredi kuruluşlarında, fona intikalinden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılmadan önce nitelikli paya sahip olmaması veya kontrolü elinde bulundurmaması

- Kanun’da belirtilen suçlardan cezalandırılmamış olması veya bu suçlara iştirakten hükümlü bulunmaması,
- Gerekli mali güç ve itibara sahip bulunması,
- İşin gerektirdiği dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması,
- Tüzel kişi olması halinde, risk grubu ile birlikte ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması,

gerekmektedir. (Temur – Döğer, 2017)

Yönetmeliğin 11. Maddesi varlık yönetim şirketlerinin faaliyet alanı ile ilgilidir. Aşağıda bu alanlar maddeler halinde gösterilmiştir.

- Banka, TMSF, diğer mali kurumlar ve kredi sigortası hizmeti veren sigorta şirketlerinin söz konusu hizmetlerinden doğan alacakları ile diğer varlıklarını satın alabilir, tahsil edebilir, satabilir, varlıkları nakde çevirebilir veya bunları yeniden yapılandırıp satabilir.
- Alacaklarını tahsil amacıyla edindiği gayrimenkul, sair mal, hak ve varlıkları işletebilir, kiralayabilir veya bunlara yatırım yapabilir.
- Alacaklarını tahsil etmek amacıyla borçlulara ilave finansman sağlayabilir.
- Banka, TMSF, diğer mali kurumlar ve kredi sigortası hizmeti veren sigorta şirketlerinin söz konusu hizmetlerinden doğan alacakları ile diğer varlıklarının tahsilatı, yeniden yapılandırılması veya üçüncü kişilere satışı konularında aracılık, destek ve danışmanlık hizmeti verebilir.
- Ana faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere sermaye piyasası mevzuatı dâhilinde ve gerekli izinleri almak kaydıyla faaliyette bulunabilir ve menkul kıymet ihraç edebilir, ihraç edilmiş menkul kıymetlere yatırım yapabilir.
- Faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla iştirak edinebilir.
- Şirketlere kurumsal ve finansal yeniden yapılandırma alanlarında danışmanlık hizmeti verebilir.

Varlık yönetim şirketleri yukarıda sayılan maddeler dışında faaliyet gösteremezler. Yukarıda sayılan alımlara ilişkin alım yapılan kurumlardan kredi kullanmaları da aynı yönetmelik hükmünce yasaklanmıştır.

4.1.4. Varlık Yönetim Şirketi Çeşitleri

Banka bilançoları özellikle kriz dönemlerinde hızlı şekilde bozulmaya başlamaktadır. Artan firma iflaslarının sonucunda geri dönme ihtimali kalmayan krediler bankaları da zor durumda bırakmakta ve hatta banka iflaslarına kadar ağır sonuçları görülmektedir.

2008 küresel krizinde dünya geneline yayılmış çok büyük bankalar iflas riski ile karşı karşıya kalmış ve bazıları kamu otoritelerinin desteği ile ancak ayakta kalabilmişlerdir. Bear Stearns ve Merrill Lynch gibi iki büyük ABD bankası bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Gör (2012)' ye göre finansal sistemde yaşanan krizlerden sonra oluşan piyasa dinamikleri, finansal kurumların olabildiğince hızlı şekilde yeniden istikrara kavuşabilmesi için uygulamaya koyulan programı kapsamında sorunlu aktiflerin bertarafı amacına yönelik çeşitli türlerde varlık yönetim şirketi bulunmaktadır.

Mesutoğlu (2001)' na göre sorunlu varlıkların yönetimi; ülkenin genel sosyo-ekonomik yapısı, sorunlu varlıkların içeriği, büyüklüğü, ilgili ülkenin kanuni yapısı, bankanın büyüklüğü, bankacılık sisteminin ve kamu kesiminin büyüklüğü ile kapasitesine göre değişecektir. Bu sebepten dolayı tüm dünyada etkili olacak tek tip bir sistem bulmak mümkün değildir. Bununla birlikte sayılan kriterlere uyum gösterecek, her ülkeye özgü ve o ülke sisteminde başarı ile çalışacak yöntemler üretmek mümkündür.

Kriz dönemlerinde yapılması gereken temel hareketlerden bir tanesi sorunlu varlıkların yönetimidir. Sorunlu varlıklar öncelikle banka bilançolarından uzaklaştırılmalı ve daha sonra mümkün olan en yüksek getiri ile ekonomiye geri kazandırılmalıdır. Burada ki kritik sorun bu işlemin nasıl yapılması gerektiğidir. Bu varlıklar kamu otoritesi eliyle mi bertaraf edilmeli, özel sektörde buna ilişkin girişimler mi çözüm önerisi getirmeli yoksa bankalar kendi iç uygulamaları ile mi bu durumdan kurtulmalıdır.

Bu sorunun net bir cevabı olmamakla birlikte krizin derinliği, ülke ekonomisinin ve siyasi konumunun yeri, bankacılık sektörünün mevcut krizden etkilenme düzeyi gibi hususlar farklı cevapların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Buradan da anlaşılacalı üzere 3 farklı yöntemin varlığından bahsedilmektedir.

Kamu otoritesi tarafından kurulan merkezi varlık yönetim şirketleri; ABD’ de 1980 yılında kurulan, Malezya’ da yer alan ve ülkemizde de TMSF’nin %100 iştiraki olan varlık yönetim şirketi sorunlu kredilere karşılık kamu kaynaklarını bankalara aktararak sektöre sınırlı da olsa destek olmakta ve alınan değersiz varlıkları tasfiye ederek yeniden ekonomiye kazandırmaktadır. 1990’lı yıllarda Norveç ve İsveç’de uygulanan bankaların sahipliğinde kurulan varlık yönetim şirketleri de benzer süreci yönetmiştir. Son olarak ise özel sektör girişimi ile kurulan merkezi olmayan varlık yönetim şirketleri de finansal sektörün gelişimiyle oyuna dahil olmuştur. Ülkemizde de özel sektör girişimi olarak kurulan varlık yönetim şirketleri faaliyetlerine devam etmektedir.(Erkan, 2015)

Bu yöntemlerden hangisinin seçileceği konusu şüphesiz ki sektörün ilk kuruluş aşamasında ortaya çıkabilecek bir husustur. Örneğin lkemizde BDDK kayıtlarına göre hem kamu iştiraki olan hem de özel girişim sonucu kurulan varlık yönetim şirketleri beraber faaliyetlerine devam etmektedir.

Tablo 4.1.’ de varlık yönetim şirketlerinin alternatif türleri ve hangi ülkelerde uygulandığı açıklanmaktadır.

Tablo 4.1. Varlık Yönetim Şirketi Türü ve Uygulanan Ülkeler

Şirket Türü	Uygulanan Ülkeler
Merkezi ya da ulusal varlık yönetim şirketi	Çek Cumhuriyeti: Konsolidation Bank Fransa: Consortium de Realisation Endonezya: Indonesian Restructuring Agency Güney Kore: Korea Asset Management Company (KAMCO) Moğolistan: Mongolian Asset Realization Malezya: Pengurusan Danaharta Nasional Berhad
Banka bünyesinde yer alan varlık yönetim şirketleri	Finlandiya: Two Agencies Meksika: Loan Restructuring Programs İsveç: Securum
Tahsilat amaçlı kurulan özel banka	Arnavutluk: BAD Bank Macaristan: Investment and Development Bank
Tasfiye ve rehabilite amaçlı varlık yönetimi	ABD: Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC), Resolution Trust Corporation (RTC) Meksika: FOBAPROA (El Fondo Bancario de Protección al Ahorro), Deposit Protection Agency, Asset and Valuation and Sale Agency (VVA), Coordinating Unit for Corporate Loans (UCABE) Japonya: Deposit Insurance Company, Resolution and Collection Bank, Housing Loan Administration Corporation İspanya: Deposit Guarantee Fund Slovenya: Bank Rehabilitation Agency

Kaynak: Claudia Dziobek (1998). "Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring," IMF Working Paper

Merkezi varlık yönetim şirketinin ortaya çıkış amacı, ölçek ekonomisi yaratmak ve ölçek ekonomilerinin avantajlarından yararlanmaktır. Merkezi varlık yönetim şirketi; bilgi – tecrübe birikimi, insan kaynakları ve teknolojinin birikimi gibi faktörlerin tek elde toplanması ve yönetilmesi avantajları sunmaktadır. Ölçek ekonomisi sayesinde ortaya çıkan etkinliğin sorunlu kredilerin daha uygun şartlarda alınması, yönetilmesi ve tasfiyesi daha kolay ve kaliteli olacaktır (Gör, 2012).

Merkezi varlık yönetim şirketlerinin dezavantajları; siyasi baskıya açık olması, bürokratik işlemlerin sistemi yavaşlatabilme ihtimali, sorunlu krediler için belirlenen fiyatların gereğinden yüksek olma ihtimali, yüksek maliyetlerle yapılacak alımlar sonucunda varlık yönetim şirketlerinin zarar etmesi gibi olumsuz sonuçları olabilecektir.

Özel sektör merkezli varlık yönetim şirketlerinde ise kurucusu ister banka isterse de özel başka bir şirket olsun önemli ve dikkat edilmesi gereken nokta etkin ve sağlıklı işleyen bir denetim mekanizmasının bulunmasıdır (Gör, 2012). Banka sahipli varlık

yönetim şirketleri krediler hakkında daha çok bilgi sahibi olabilmesi, bağlı olduğu bankanın kredi politikasına göre hareket edebilmesi ve siyasi otoriteden etkilenmemesi gibi pozitif yönleri sahiptir.

Özel sektör sahipli varlık yönetim şirketlerinin negatif yönleri olarak banka sahipliğinde olan şirketlerde fiyatın olması gerekenden farklı seviyelerde belirlenmesi ile şirketlerin karlılıklarını ayarlayabilmeleri ve borçlu ile alacaklının ortak hareket ederek bu şirketleri zarara sürüklemeleri sayılabilecektir.

Varlık yönetim şirketlerinin özellikle kriz dönemlerinde piyasadaki riskli varlıkları hızlı bir şekilde devralması ve finans sektörüne katkı sağlaması önemlidir. Bu yüzden her ülke kendi finansal sisteminin derinliği ve ülkenin genel ekonomik ve siyasal konjonktürünün gerektirdiği model çerçevesinde hareket etmektedir.

4.1.5. Varlık Yönetim Şirketlerinin Çalışma Süreci

Her ülkenin kendine özgü kuralları ve bu kurallar çerçevesinde oluşmuş bir finansal sistemi bulunmaktadır. Finansal gelişmişliği yüksek olan piyasalarda varlık yönetim şirketleri düzenli olarak faaliyet gösterirken, finansal derinliği olmayan ülkelerde sadece kriz dönemlerinde bu şirketlerin faaliyete geçtiği görülebilmektedir.

Varlık yönetim şirketleri, kendilerine yönelik düzenlenen mevzuat hükümleri gereği finansal kiralama, faktoring, banka ve finansman kuruluşları bilançolarında yer alan sorunlu kredileri devralarak, anılan kuruluşlara nakit girişi sağlamakta ve bankacılık sektörünün uzmanlık alanına girmeyen konularda işlem yapmalarının önüne geçmektedir.

Bu şirketler tahsil güçlüğü yaşanan ya da tahsil imkanı kalmayan alacaklar konusunda uzmanlaşmış ve bu alacaklara yatırım yapmış finansal kurumlardır. Her finansal kurumda olduğu gibi bu kurumlarda da temel amaç kar maksimizasyonudur. Bu amaca yönelik yetişmiş personel ile beraber hukuki girişimlerde bulunma, kredilerde indirimle gitme, vade uzatma ve benzeri diğer yollarla tahsilat yapma amacıyla çalışmalarına devam etmektedirler.

Varlık yönetim şirketleri bir borcun her iki tarafı için de olumlu etkiler sağlamaktadır. Bankalar değersiz varlıklarını nakde çevirerek bilançosunu temizlemekte, borçlu ise

bankaya olan borcunu daha uygun şartlarda kapatarak sicilini temizlemekte ve tekrar bankalara başvurabilir hale gelmektedir.(VYŞD)

Varlık Yönetim Şirketleri Derneğine (VYŞD) göre bu şirketlerin çalışma sürecine ilişkin bilgiler maddeler halinde aşağıda listelenmiştir:

- Bankalar 2 – 3 yıllık takip süreci sonrasında tahsili gecikmiş alacaklarından portföy hazırlar ve yapılan ihaleler ile bu portföyleri varlık yönetim şirketlerine devreder.
- Hazırlanan portföyler, bankaların kredilerinin yoğunlaştığı alanlara ve gecikme sürelerine göre farklılaşmaktadır.
- Portföylerin ihale bedelleri, taşıdıkları teminat miktarına ve kredi türlerine göre değişmektedir.
- Borcu devralan şirket müşteri ile iletişime geçerek borcun kendine devredildiğini bildirir ve borcun ödenmesine ilişkin uygun bir ödeme planı teklif eder.
- Şirketlerin temel amacı devraldıkları borçlardan gelir elde etmek olduğundan, müşterilerinin maddi olanaklarını da göz önünde bulundurarak, en makul ödeme planını sunup borcu çözüme ulaştırmayı hedefler. Dolayısıyla toplam alacak tutarlarında indirim, uzun vadeli taksitli ödeme planı vb. öneriler ve esneklikler getirebilmektedirler.
- Borçlunun sürece ilişkin farklı önerileri varsa bu öneriler de değerlendirmeye alınmaktadır.
- Varlık Yönetim Şirketleri sayesinde, müşteriler daha esnek koşullar ile ödeme imkanı bularak finansal sistemden tekrar faydalanabilecek duruma gelirler. Sicillerini temizleyerek yeni kredi kullanabilirler.
- Ödeme yapılıp süreç tamamlandığında borçluya bir ibraname verilmekte, borcun kapandığı bilgisi Kredi Kayıt Bürosu'na şirket tarafından verilir. Borçlunun sicili temizlenir.

Güvenal (2015)' a göre bankaların mevcut sorunlu alacaklarını varlık yönetim şirketlerine satmalarının sebepleri şöyle özetlenebilir. Bankaların varlık yönetim şirketlerine devrettikleri dosyalar öncelikle banka tarafından uzun süren hukuki süreçler çerçevesinde takip edilmiş, çok fazla kişiye ait dosyalardır. Portföyde yer alan

borçlular genelde işsiz ya da borçları gelirlerinin çok üstünde kalmış kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca takip süreci uzadıkça buna ilişkin maliyet artmaktadır. Varlık yönetim şirketleri hali hazırda bu borçları bankanın tahsilatı yapması halinde elde edeceği gelire yakın veya eşit seviyelerden satın almaktadır.

Güvenal (2015)' a göre varlık yönetim şirketleri sorunlu varlıklar hakkında bankalara oranla daha yüksek iskontalar yapabilecektir. Bunun 3 temel sebebi bulunmaktadır.

- Birincisi, bankalar sorunlu varlıkları toparlayıp paket haline getirdiklerinde, pakette yer alan borçlar “kısmen tahsil edilebilir” borçlar ve “hiç tahsil imkanı kalmayan” borçlar aralığında kalan sorunlu varlıklardan oluşmaktadır. Bu da paketin finansal değerini aşağı çekmekte ve varlık yönetim şirketlerine daha esnek davranma olanağı sağlamaktadır.
- İkinci neden, banka borçlularının çok büyük kısmı borçlarını düzenli öderken varlık yönetim şirketlerine devredilen borçluların oranı oldukça düşüktür. Bankalar bu küçük grubun borçlarında herhangi bir indirim gittiğinde borcunu düzenli ödeyen grupta aksamalar artabilir ve bu da bankanın aktif kalitesinin hızlı bir şekilde bozulmasına yol açabilir. Banka hem bu riski almak istemeyecektir.
- Üçüncü neden, Bankacılık Kanunun getirdiği şahsi zimmet yükümlülüğüdür. Buna göre kredinin batması durumunda yöneticiler şahsen sorumlu tutulabilmektedir. Bu durumda banka yöneticisi kredinin geri ödenmesi ile ilgili iskonto ya da benzeri kolaylıklar sağlaması durumunda şahsi risk almış olacaklar ve bu tür hareketlerden kaçınacaklardır. Yöneticiler yasal takip prosedürünü uygulayacak ve son olarak da belirli aralıklarla biriken sorunlu varlıkları ihale yöntemi ile satmayı tercih edeceklerdir.

4.1.6. Varlık Yönetim Şirketlerinin Pozitif ve Negatif Yönleri

Varlık yönetim şirketlerinin bankacılık sektöründe değersiz varlıkların tekrar ekonomiye kazandırılması konusunda sağladığı avantajlar ile borçlular açısından getirmiş olduğu vade uzatımı, alacak tutarındaki indirimler gibi avantajları bilinmektedir.

Varlık yönetim şirketlerinin finans sektörü üzerindeki avantajları şöyle sıralanabilecektir.

- Uygulamada tecrübenin ve değersiz alacakların şirketlerde toplanması ile ölçek ekonomisi oluşturulması,
- Sektörün hukuki altyapısının oluşturulması ile düzenlenmiş ve denetime açılmış kurumsal çerçeveye ulaşılması,
- Değersiz varlıkların toplanarak daha kolay bir şekilde türev ürünlere dönüştürülmesi,
- Şirketlerin bağımsızlığının sağlanarak değersiz alacakların bankalardan kopartılması ve sürecin profesyonelce sürdürülebilmesi,
- Bankaların değersiz alacaklarla uğraşmak yerine asli işlerine odaklanmasının sağlanması,
- Değersiz alacakların yönetim sürecinin tektipleştirilmesi,
- Değersiz alacakların daha hızlı bir şekilde tekrar ekonomiye kazandırılması,
- Sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine devri ile birlikte bankalar açısından zorunlu sermaye miktarında azalma meydana gelmesi,
- Bankacılık sektörü açısından aktif karlılığını yukarı yönde etkilemesi,

gibi hususlar şirketlerin pozitif yanları olarak sayılabilecektir.(Kliengebiel, 2000) Ayrıca sektörün gelişmesi ile beraber yetişmiş iş gücü ve istihdama katkısı da unutulmamalıdır.

Varlık yönetim şirketlerinin negatif yönleri aşağıda maddeler halinde sayılmaya çalışılmıştır.

- Bankalar, borçluların kredi sürecinin en başından en sonuna kadar her aşamada bilgiye sahiptir. Ancak varlık yönetim şirketleri sadece borcun sorunlu alacak haline dönüştükten sonraki kısmına ilişkin bilgisi bulunması,
- Bankaların değersiz alacakları varlık yönetim şirketlerine satma ihtimalinin, bankaların risk alma düzeyleri üzerinde olumsuz etki yaratabilmesi,
- Bankaların varlık yönetim şirketlerine oranla borcun yeniden yapılandırılmasına daha fazla finansman sağlayabilmesi,

- Varlık yönetim şirketlerince alınan borç sepetlerinin yönetiminde başarısız olması halinde değersiz varlıklardan değerli varlık çıkarma sürecinin bozulabilmesi,
- Kamu sektörü tarafından kurulan varlık yönetim şirketlerinin, politik baskı altında kalarak faaliyetlerini tam yerine getirmemesi halinde kamu kaynaklarının etkin olmayan alanlara kayabilmesi,
- Kredi kullananların borçlarını düzenli ödememeleri durumunda yeni kredi alamayacaklarına ilişkin beklentilerini bozma ihtimali doğurması ve bu yüzden de kredi borçlusunun mevcut borcunu aksatmasına yol açabilmesi,

gibi hususlar varlık yönetim şirketlerinin negatif yönleri olarak sayılabilecektir. (Kliengebiel, 2000; Kartal-Demir,2017)

5. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ TAYINLAMASI İLE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN FAALİYETLERİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR ANALİZ

5.1. Bankacılık Sektöründe Toplam Krediler/Toplam Aktif Rasyosu ile Takipteki Alacaklar/Toplam Krediler Oranlarının Değişimi

Tüm sektörlerde olduğu gibi ticari bankacılıkta da nihai hedef kar maksimizasyonunu sağlamaktır. Bankalar temel olarak topladıkları fonları kredi olarak vermek suretiyle bankacılık faaliyeti yapmaya ve bunu yaparken riski azaltmaya çalışmaktadırlar.

Kredi verme faaliyetindeki karlılık; kredilerin, geri ödeme riski olmayan ya da bu riskin düşük olduğu taraflara plase edilmesiyle yakından ilgilidir.

Risksiz ya da düşük riskli kredi plasmanları yapmadığında, meydana gelen kredi riskliliği, bankacılık sektörünün kredi verme davranışını, kredi kısıtlamasına gitmek suretiyle etkileyebilmektedir.

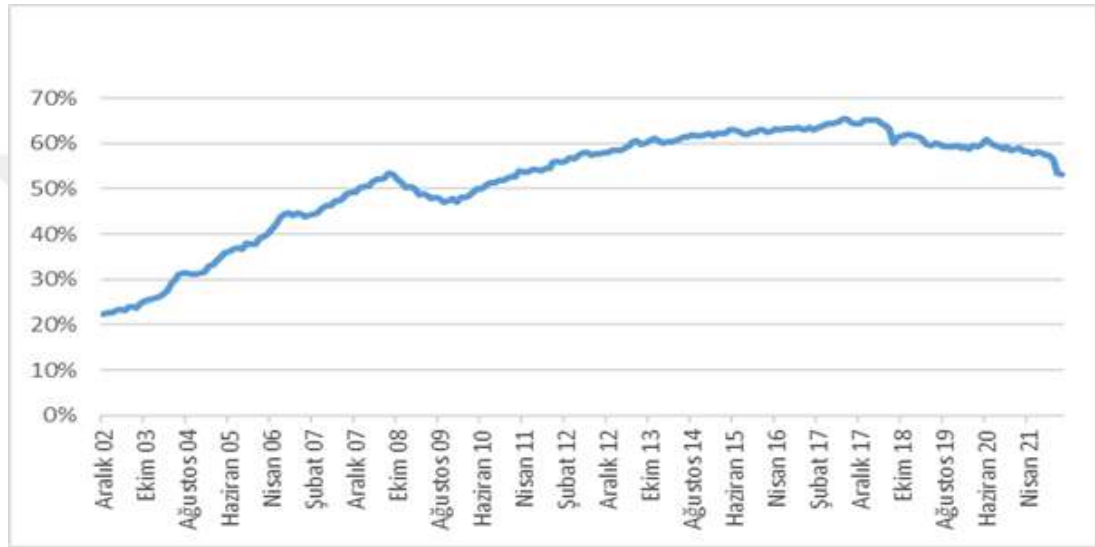
Kredi plasmanlarında meydana gelen risklilik ve kredi geri ödemelerindeki zorluklar artış gösterip temerrütler arttığında; bankaların takipteki alacaklar/toplam krediler rasyosu artış göstermektedir. Bu artış kredi riskliliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Kredi risklilik durumuna göre bankaların kredi tayinlaması davranışlarının değişimi ise toplam krediler/toplam aktifler rasyosuna bakılarak anlaşılabilmektedir. Bu rasyodaki değişim, bankaların kredi tayinlaması yapıp yapmadığının bir göstergesi olarak ele alınabilmektedir.

Bu çalışmada bankacılık sektöründe ters seçim probleminin yaşanması durumunda meydana gelebilecek riskliliğin yada riskli kredi artışının bir göstergesi olarak takipteki alacakların toplam krediler içindeki oranı ve bu problemin sonucu olarak bankacılık sektörünün kredi tayinlaması yapıp yapmadığının bir göstergesi olarak toplam kredilerin toplam aktifler içindeki oranı ele alınmıştır. Bu oranlardaki değişimin karşılıklı etkileşimine bakılarak bir analiz yapılmıştır. Takipteki alacaklar kaleminin 90 günlük süre içerisinde değişim göstermesi ve gözlem sayısını artırmak amacıyla analiz aylık veri kullanılarak yapılmıştır.

Analizde kullanılan tüm veriler, Aralık 2002 – Mayıs 2020 dönemlerini kapsayan aylık verilerdir. Pandemi nedeniyle kredi borcu temerrüt sürecinde değişikliğe gidildiğinden dolayı veri seti Mayıs 2020 ile sınırlandırılmıştır. Veriler, BDDK tarafından yayınlanan resmi verilerden elde edilmiştir.

Ağırlıklı olarak çalışmada ele alınan rasyolar özelinde Türk bankacılık sektörünün görünümü incelenerek bazı tespitler yapmak mümkündür.

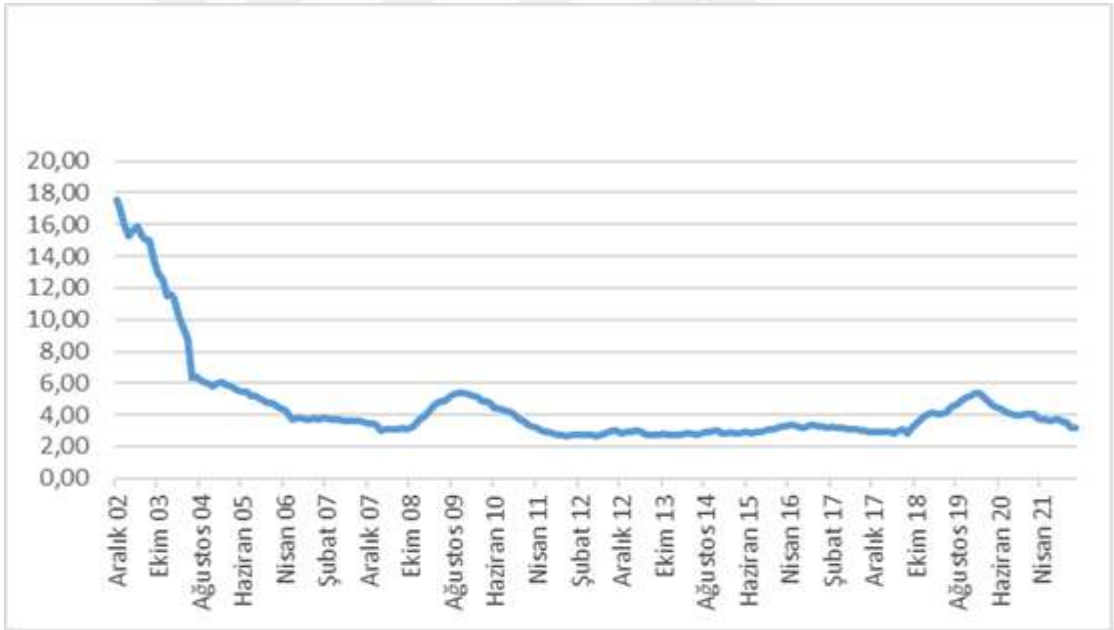
Şekil 5.1. Toplam Kredi/Toplam Aktif Rasyosu

2001 krizi döneminden sonra yaşanan hızlı toparlanma sürecinin kredilerdeki yansıması yukarıdaki grafikte de kendini göstermektedir. Toplam Kredi/Toplam Aktif rasyosuna ilişkin grafik incelendiğinde Temmuz 2008 dönemine kadar düzenli bir artış seyri görülmektedir. İktisadi olarak hızlı bir büyüme dönemi geçirilen yıllarda bankalar da giderek aktifler içinde daha fazla kredi plase etmiş ve büyümeye finansman sağlamıştır. Aralık 2002 de %22 seviyesinden başlayan rasyo, 2008 – 2009 dönemi hariç düzenli olarak artarak Temmuz 2013 döneminde %61 seviyesine ulaşmıştır. Grafikte görülen 2008 2009 yılları arasında küresel krize denk gelen kısmi bir düşüş gözlenmektedir. Ancak bu dönem görece kısa sürmüştür ve rasyo tekrar artmaya başlamıştır.

Sonraki döneme bakıldığında, Temmuz 2019 dönemine kadar %60 seviyesinin üzerinde seyretmiştir. Bu dönem aralığında rasyo daha yavaş bir artış hızıyla Nisan 2018'e kadar artarak %65 seviyelerine kadar ulaşmış olup aynı dönemden sonra

azalarak Temmuz 2019 döneminde %60 seviyelerine kadar gerilemiştir. Sonrasında ki dönemlerde giderek azalan rasyo, Ekim 2021 döneminde %57 seviyesine gerilemiştir. Kasım ve Aralık 2021 dönemlerinde ise ani bir düşüşle %53 seviyesine gelmiştir. Rasyonun gerilemesine rağmen, analiz döneminin önemli bir kısmında hem bankaların aktif toplamı hem de verilen krediler değer olarak düzenli bir şekilde artmıştır. Aralık 2002 döneminde verilen krediler ve aktif toplam değerleri sırasıyla 47.768,62 – 212.680,63 Milyon TL iken Aralık 2021 e gelindiğinde bu rakamlar aynı sırayla 4.897.808,14 - 9.213.195,91 Milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Aktif toplam yaklaşık olarak 43,32 kat artarken verilen krediler 102,53 kat artmıştır.

Türk bankacılık sektöründe riskliliği göstermek üzere takipteki kredilerin toplam nakdi krediler içerisindeki oranın seyri, sektörün karşı karşıya kaldığı kredi riskinin seyrini göstermesi açısından önemlidir.

Şekil 5.2. Takipteki Alacaklar/Toplam Nakdi Krediler Rasyosu

Şekil 5.2 ve çalışma ekinde yer alan veriler incelendiğinde, 2001 krizi sonrasında %18 seviyelerinde olan sorunlu kredi oranı bankacılık sektörüne getirilen regülasyonların da etkisiyle hızlı bir düşüş göstermiştir. Nisan 2008 dönemine gelindiğinde %3,06 seviyelerine kadar gerileyen rasyo küresel krizin etkisiyle tekrar artış göstermiş ve Ekim 2009 dönemine gelindiğinde %5,41 seviyesine kadar yükselmiştir.

Sonrasında tekrar azalış trendine girmiş ve Haziran 2012 de minimum seviyesi olan %2,66 seviyesine kadar gerilemiştir. Uzunca bir süre %3 etrafında küçük hareketler yapmış ve Ocak 2019 itibariyle tekrar %4 seviyesinin üstüne çıkmıştır. Aralık 2019 dönemine gelindiğinde rasyo %5,36 seviyesi ile Ekim 2009 dan sonraki en yüksek değerini almıştır.

Mart 2021 döneminde tekrar %4'ün altına gerileyen rasyo analiz döneminin sonunda %3,15 seviyesine kadar gerilemiştir.

5.2. Tahsili Gecikmiş Alacakların Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı

Türk bankacılık sistemindeki takipteki krediler rasyosu ve toplam krediler rasyosunun Aralık 2002 döneminden itibaren aylık verilerinin seyri birlikte izlendiğinde kredi riskliliğinin arttığı dönemlerde toplam aktiflerin içinde kredilerin azaldığı görülmektedir.

Bu durumdan kaynaklı olarak bankacılık sektörü için kredi riskliliğinin azaltılması, aktifler içerisinde sağlıklı kredi plasmanı büyümesinin sağlanması için önem taşımaktadır. Bu öneme atfen banka bilançolarında kredi riskliliğini ifade eden tahsili gecikmiş alacaklar kaleminin artmasına neden olan önlemlerin alınması ya da oluşan riskliliğin bertaraf edilmesi bankaların kredi portföyünü sağlıklı hale getirebilecektir.

Bankaların bilançolarında yer alan tahsili gecikmiş alacaklar kaleminin azaltılmasının bir yolu da bu alacakları varlık yönetim şirketlerine satılmasıdır. Analiz için BDDK verileri esas alınmıştır. Varlık yönetim şirketlerine satılan tahsili gecikmiş alacak tutarlarına ilişkin periyodik resmi istatistik verilerine ulaşılamamıştır.

PWC (2021)'e göre; Türkiye'de tahsili gecikmiş alacaklar sahiplik durumuna göre kamu ve özel bankalar olmak üzere ikiye ayrılmış ve banka türlerine göre tahsili gecikmiş alacak oranları verilmiştir.

2008 yılı için tahsili gecikmiş alacakların özel bankalara ait olanların oranı %74,9 iken kamu bankalarına ait olan kısım %25,1 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılına gelindiğinde; %70,5 özel bankalara, %29,5'i ise kamu bankalarına ait olacak şekilde değişim göstermiştir.

Varlık türüne göre bankaların tahsili gecikmiş alacaklarına bakıldığında; 2008 yılında %31,6'sı bireysel, %30,3'ü KOBİ ve %38'i kurumsal kredilerden oluşurken 2020

yılına gelindiğinde %11,1'i bireysel, %38,3'ü KOBİ ve %50,6'sı kurumsal krediler olarak değişim göstermiştir.

Türk bankacılık sektöründe tahsili gecikmiş alacakların satışının yıllar itibariyle gelişimi Tablo 5.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 5.1. Yıllar İtibariyle Tahsili Gecikmiş Alacak Hacmi ve Satış Hacmi

Yıl	TGA Satış Hacmi (Milyar TL)	TGA Hacmi (Milyar TL)
2008	1,8	14,02
2011	1,8	18,97
2014	5,5	36,43
2017	8,5	64,72
2018	8	96,70
2019	15,4	150,72
2020	0,8	152,48

Kaynak: <https://www.strategyand.pwc.com/tr/tr/pdf/turkiye-tahsili-gecikmis-alacaklar-tga-satis-pazari-tr.pdf>

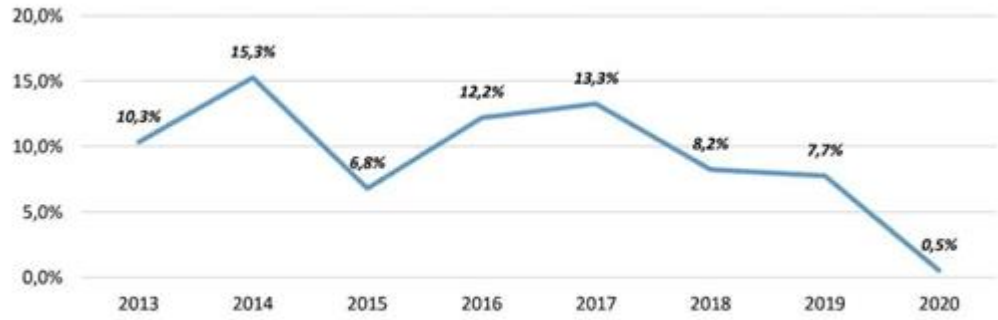
PWC (2021)'ye göre; Türkiye'de 2008 yılından 2020 yılı sonuna kadar kümülatif olarak satışı yapılan tahsili gecikmiş alacak tutarı 62,6 Milyar TL olmuştur. 2020 yılındaki düşüşün sebepleri aşağıda maddeler halinde gösterilmiştir;

- Bankaların ihale yapmalarını önleyen Covid-19 kaynaklı belirsizlikler
- BDDK'nın getirdiği borç erteleme desteğiyle durağanlık kazanan tahsili gecikmiş alacak hacmidir.

Platin (2021)'e göre; 2021 yılı ilk çeyreğinde hızlanan varlık satışının beklentilere göre yıl sonunda 11-12 milyar TL olacağı tahmin edilmektedir.

Capital (2021)'e göre, 2021 yılının ilk 6 aylık döneminde devredilen portföy tutarı, Varlık Yönetim Şirketleri Derneği (VYŞD) verilerine bakıldığında kümülatif olarak 70 Milyar TL seviyelerine ulaşmıştır. Sadece ilk 6 ayda yapılan satış miktarı ise 1,1 Milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir. 70 Milyarlık portföy devrine ilişkin yapılan ödeme tutarı 5,4 Milyar TL olmuştur.

Bankaların yıllar itibariyle varlık yönetim şirketlerine satışını yaptığı tahsili gecikmiş alacaklar için ödenen bedelin bankacılık sektörü toplam tahsili gecikmiş alacaklara oranı Şekil 5.3.'te gösterilmektedir.

Kaynak: BDDK, VYŞD, Risk Merkezi, PWC, TurkRating

Şekil 5.3. VYŞ'lere Satılan TGA/Bankacılık Sektörü TGA

Aynı dönemler için bankacılık sektörünün aktifinde yer alan TGA miktarlarının kredi türlerine göre kırılımı Tablo 5.2.'de gösterilmektedir.

Tablo 5.2. Yıllar İtibariyle Bankaların Aktifinde Yer Alan TGA Miktarı

Yıl	Ticari krediler	Tüketici kredisi - Kredi Kartı	Kobi Kredileri	Toplam (Milyar TL)
2013	11	10	9	30
2014	13	12	11	36
2015	14	17	16	47
2016	18	19	22	59
2017	21	18	25	64
2018	35	18	44	97
2019	69	20	62	151
2020	77	17	58	152

Kaynak: <https://turkrating.com/files/uploads/varlik-yonetim-sektoru-mayis-2021-6158.pdf>

Varlık yönetim şirketlerinin Türk bankacılık sisteminde tahsili gecikmiş alacakları satın alarak riski azalttığı görülmektedir. Tablo 5.1. ve Şekil 5.3. birlikte incelendiğinde yıllar itibariyle varlık yönetim şirketlerinin satın aldığı tahsili gecikmiş alacak hacmi artış göstermektedir. Genellikle oluşan yıllık tahsili gecikmiş alacak hacminin %10-15'i arasında bir bedel karşılığı varlık yönetim şirketlerinin riskleri satın aldığı görülmektedir.

Bankacılık sektörü özelinde oluşan tahsili gecikmiş alacakların 2013 yılından 2020 yılına kadar değişen oranlarda varlık yönetim şirketleri tarafından satın alındığı ve bankaların büyük oranda ticari krediler ve KOBİ kredilerinden kaynaklı maruz kaldığı

kredi riskinin, değişken oranlarda varlık yönetim şirketlerine bir bedel karşılığı devredildiği görölmektedir.

Aralık 2002 döneminden itibaren satın alınan kredilerin aylık periyotlardaki istatistiki verilerine ulaşamadığından; varlık yönetim şirketlerinin tahsili gecikmiş kredi oranları aracılığıyla kredi tayinlamasına etkisi, varlık yönetim şirketlerinin sistemde olduğu ve olmadığı iki farklı dönem ayrı ayrı ele alınarak takipteki kredi rasyosu ile toplam kredi rasyosunun değişken olarak alındığı iki farklı VAR modeli oluşturulmak suretiyle ekonometrik bir çalışma yapılmıştır. Literatürde takipteki kredi oranlarının kredi tayinlamasıyla ilgisini konu alan farklı çalışmaların olduğu görölmektedir.

5.3. Literatür Taraması

Aktaş (2004) yaptığı analizde kredi arz eğrileri, asimetrik bilgi modeli ve müşteri ilişkileri modelini kullanarak kredi tayinlamasının ortaya çıkardığı sonuçların ekonomik reformlara etkisinin olumsuz yönde ancak tasarruflar ve sosyal getirisi yüksek yatırımlara teşvik üzerinde olumlu sonuçları olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır.

Aras ve Müslümov (2004) çalışmalarında 1992-2001 yılları için çeyreklik verileri kullanarak Sims Testi aracılığıyla Türk bankalarının asimetrik bilgi kaynaklı ters seçim ve ahlaki tehlike problemlerine çözüm olarak kredi tayinlaması yaptıkları sunucunu bulmuşlardır.

Tükel (2006) çalışmasında 1960 yılından bugüne kredi tayinlamasının Türkiye ekonomisi perspektifinde değerlendirmesi yapmıştır. Çalışmada aynı zamanda kredi tayinlamasının asimetrik bilgi paralelinde Türkiye ekonomi politikalarına etkisi araştırılmıştır. Kredi sağlayan kanallar ise resmi kredi kanalları, yarı resmi kredi kanalları ve resmi olmayan kredi kanalları olarak sınıflandırılmıştır.

Okuyan (2009) çalışmasında 1986-2008 yılları aylık verileri kullanarak Toda-Yamamoto Analizi aracılığıyla sorunlu kredilerin bankaların kredi verme eğilimleri üzerinde negatif etkisinin olduğunu ve bankaların kredi tayinlamasında bulundukları sonucuna ulaşmıştır.

Ayrıçay ve Altıntaş (2009) çalışmasında, asimetrik bilgi kaynaklı problemleri yarattığı ahlaki tehlike ve ters seçim problemi olarak iki başlıkta ele almıştır. Bahsi geçen

sorunlar temelde piyasa aksaklıklarına neden olmakla beraber etkin piyasaların işlevinin yitirilmesine de neden olmaktadır. Bu noktada ilgili problemlerin çözülmesi maksadıyla kredi tayinlaması bir çözüm önerisi olarak sunulmaktadır.

Akyol (2010) çalışmasında 2002-2008 yılları arasındaki 3 aylık verileri kullanarak Granger Nedensellik Analizi yapmıştır. Toplam krediler içerisinde takipteki kredilerin oranının artması toplam kredilerin toplam aktifler içerisindeki payının azalmasına yol açtığı sonucuna ulaşmıştır. Sorunlu kredilerdeki her %1'lik artış toplam kredilerin toplam aktifler içerisindeki payında %-1.2 azalmaya yol açmıştır.

Karahan ve Uslu (2018) çalışmalarında 2002-2016 yılları arasındaki 3 aylık verileri kullanarak eşbütünleşme analizi yapmışlardır. Çalışmada sorunlu kredilerin toplam krediler üzerinde olumsuz bir etki yarattığı tespit edilmiş ve bu etkinin 2008 küresel krizi sonrasındaki dönemlerde etkisinin azaldığı ifade edilmiştir.

Jorayev (2021) çalışmasında Mayıs 2010-Mart 2021 dönemi verilerini kullanarak ARDL Sınır Testi yaklaşımı analizi yapmıştır. Çalışma sonucunda kredi tayinlamasının en temel sebebi olarak görülen asimetrik bilgi kaynaklı gecikmenin Türk kredi piyasasında yüksek oranda var olduğunu tespit etmiştir.

Ulusal çalışmaların taranması sonucunda varlık yönetim şirketleri ile kredi tayinlaması arasındaki ilişkiyi analiz eden herhangi bir çalışma tespit edilememiştir.

Baydas, Richard ve Alfred (1994) çalışmalarında Ekvator'da kredi başvurularının reddedilmesi veya başvuruda talep edilen miktarın daha azının kabul edilmesinin etmenlerini değerlendirmişlerdir. Sonuçta kredi verenler güvenilir borçlu olarak tanımladıkları borç isteyenlere talep ettikleri miktarda kredi verirken diğer gruptakilere ya talep edilen tutardan daha az ya da hiç kredi verilmediğini tespit etmişlerdir.

Steijvers ve Voordeckers (2009) çalışmalarında kredi arz ve talep edenler arasında kurulacak şeffaflık ilişkisinin kredi tayinlaması için önemli olup olmadığını incelemişlerdir. Çalışma sonucunda ampirik verilerin zenginleştirilmesi ile ilgili önerilerde bulunmuşlardır.

Becchetti, Garcia ve Trovato (2011) çalışmalarında resmi banka kayıtlarından hareket ederek borçluların talep ettikleri ve temin ettikleri miktarlar arasındaki farkı incelemiş

ve kredi tayinlamasını analiz etmişlerdir. Sonuç olarak yeniden finansman oranının kısmi kredi tayinlaması ile olumlu ilişkisinin olduğunu göstermişlerdir.

Kimutai ve Ambrose (2013) çalışmalarında Kenya ekonomisinde ticari bankaların kredi tayinlamasını etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Kredi tayinlamasına yol açan önemli unsurların kredi özellikleri, firma özellikleri ve izlenebilir özellikler olduğu ortaya konmuştur.

Farinha ve Felix (2015) çalışmalarında Portekiz ekonomisinde KOBİ'lere verilen kredinin seyrini açıklamak için kredi talebi ve kredi arzıyla ilgili faktörlerin etkisini araştırmışlardır. Faiz oranının banka kredisi talebiyle beraber KOBİ'lerin öz finansman gücünün de önemli olduğunu ortaya koymuşlardır.

Le, Phan ve Cao (2021) çalışmalarında Vietnam da ki çiftçilerin krediye ulaşımı ve bankaların kredi tayinlaması davranışlarını analiz etmişlerdir. Merkeze uzak olan çiftçiler ile erkek çiftçilerin kredi tayinlamasına daha çok maruz kaldıkları için krediye ulaşmak adına bireysel krediler yerine kredi tercihlerini değiştirerek ticari kredilere yöneldiklerini tespit etmişlerdir.

Xu ve diğerleri (2022) çalışmalarında gelişmekte olan ülkelerde dijital finans uygulamalarında ki gelişmelerin bankaların bilgiye ulaşımını kolaylaştırdığı ve bu sayede yerel çiftçilerin çok daha kolay krediye erişim sağladıklarını, bankaların artan bilgi sayesinde kredi tayinlamasını gevşettiklerini açıklamışlardır.

5.4. Araştırma Yöntemi Olarak VAR Analizi

Bu çalışmanın ekonometrik analizinde riskliliğin göstergesi olarak ele alınan takipteki kredi oranlarının, kredi tayinlamasına neden olup olmadığının tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Kredi tayinlamasının göstergesi olarak kredilerin aktifler içindeki oranı kullanılmıştır. Analizde kullanmak için varlık yönetim şirketlerinin satın aldıkları kredilere ait aylık veri elde edilemediğinden, varlık yönetim şirketlerinin tayinlamaya etkisini görmek açısından yapılan VAR analizi bu şirketlerin sektöre risk alıcı olarak katıldığı 2006 yılı temel alınarak 2006 öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı VAR analizi tatbik edilmiş ve bu şekilde bir tespitte bulunmaya çalışılmıştır.

Yalta (2011)’e göre “VAR’ın özelliği tek değişkenli özbağlanım modelini birden çok zaman serisi içeren bir seriler yöneyine genellemesidir.” k değişkenli bir VAR modelinde her bir değişkenin sırayla bağımlı değişken olduğu k sayıda denklem olur. Her bir denklemdeki gecikme sayısı da p’ye eşittir. K değişkenli ve p gecikmeli böyle bir denklem sistemine VAR(p) denir ve aşağıdaki denklem sistemiyle gösterilir;

.....

Bir zaman serisi analizinde ilk kontrol edilmesi gereken husus veri setinin durağan olup olmamasıdır. Eğer veri setinin yapısı süreç içerisinde değişiyorsa bu analizin hatalı sonuç vermesine yol açacaktır. Durağan bir seride iki değer birbirinden temel farkı gözlem değeridir. Kutlar (2009)'a göre durağan serilerde ortalama sabittir, zamana bağlı olarak değişmez. Serinin durağan olup olmadığı birim kök testi ile belirlenebilir.

Eğer $\rho = 1$ ise seri durağan olmayıp, sürece birim kök süreci denmektedir. Birim kök testinde $\rho = 1$ olup olmadığı test edilmektedir.

$$= \delta Y_{t-1} + u_t$$

74

Sabit terim ile: $\Delta Y_t = \beta_1 + \delta Y_{t-1} + u_t$

Sabit terim ve eğilim: $\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \delta Y_{t-1} + u_t$

Sabit terim ve üstel eğilim: $\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \beta_3 \delta Y_{t-1} + u_t$

Modellerden hangisinin seçileceğine görsel inceleme sonucunda karar verilir. Örneğin seride doğrusal bir artış eğilimi gözleniyorsa sabit terim ve eğilim seçeneği kullanılır.

Genişletmeli Dickey – Fuller (ADF) testinde denkleme ΔY_t 'nin gecikmeli değerleri eklenerek test genişletilmektedir.

$$\Delta Y_t = \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^m \alpha_i \Delta Y_{t-i} + u_t$$

Gecikme derecesi olan m genellikle Akaike gibi bilgi ölçütlerine dayanılarak, görgül olarak belirlenmektedir.

Dickey ve Fuller, δ 'nın örneklem dağılımına τ (tau) adını vermiş ve buna ait kritik değerleri Monte Carlo yöntemi ile bulmuşlardır. Dolayısıyla, ADF sınamasının adımları şöyledir;

- Teste tabi tutulacak zaman serisi incelenir. Var olduğu düşünülen olasılıksal sürece göre uygun olan test seçilir.
- Model tahmin edildikten sonra τ (tau) istatistiği hesaplanır.

$$\tau = \delta / \hat{h}(\delta)$$

$H_0: \delta = 0$ ve $H_1: \delta < 0$ şeklindedir. Yani ADF tek kuyruklu bir sınamadır. Hesaplanan sınama istatistiği çizelgeden bulunan kritik τ değerinden büyükse birim kök sıfır önsavı reddedilir.

5.5. Analiz Sonuçları

Yapılan ekonometrik analizde Aralık 2002 – Mayıs 2020 dönemine ait takipteki kredi/toplam kredi ve toplam kredi/toplam aktif rasyolarına ilişkin aylık veriler kullanılmıştır. Toplam 229 aya ilişkin iki adet veri seti bulunmaktadır. Var olan iki veri seti kendi içinde Ocak 2006 öncesi ve sonrası olmak üzere 2 parçaya ayrılmıştır. Varlık yönetim şirketlerine yapılan ilk satış 2006 yılı içerisinde yapıldığı için böyle bir ayrıma gidilmiştir.

Yapılan ekonometrik analizde amaç varlık yönetim şirketlerinin olduğu ve olmadığı dönemde bankaların riskliliğini ifade eden takipteki kredi/toplam kredi rasyosuna göre toplam kredi/toplam aktif rasyosunun duyarlı bir değişim gösterip göstermediğinin tespiti. Duyarlı bir değişim göstermesi durumu, riske duyarlılığı ifade ederek, riskin artması halinde aktifler içinde kredi oranının düşmesi ve tayinlama olgusunun varlığını gösteren bir durum olarak değerlendirilebilir.

VAR modelleri temel olarak analize tabi tutulan değişkenlerin kendi aralarındaki etkileşimini tespit etmek ve bu sayede ileriye projeksiyon yapmakta kullanılmaktadır. VAR analizinin amacı, parametre tahminlerini belirlemek değil, değişkenler arasındaki karşılıklı etkiyi ortaya koymaktır.

Analizin yapılabilmesi için veri setinin durağan olup olmaması önem taşımaktadır. Bu amaçla verilere ADF testi uygulanmıştır. Analiz E-views programı aracılığıyla yapılmıştır.

5.5.1. ADF Testi Sonuçları

Tablo 5.3. Toplam Kredi/Toplam Aktif Rasyosu ADF Testi

	2002M12 – 2005 M12		2006M1 – 2020M5	
Denklem	ADF Test İstatistiği	Olasılık Değeri	ADF Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Düzey	-3.0064	0.1452	-1.5772	0.7982
Birinci Sıra Fark	-5.1002	0.0002	-12.8125	0.0000
Not: Kritik değerler MacKinnon (1996) tarafından elde edilen değerlerdir.				

Aralık 2002-Aralık 2005 dönemine ait analiz sonucuna göre düzey denkleminde ADF test istatistiği için hesaplanan t istatistiği değeri -3.0064 olarak hesaplanmıştır. Bu değere ilişkin olasılık değeri 0.1452 olup %5 anlamlılık düzeyinden büyük olduğu için serinin birim köklü olduğunu gösteren H_0 hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla Toplam Kredi/Toplam Aktif rasyosu serisi düzeyde durağan değildir. İlk olarak 0.01 kritik t değeri ile karşılaştırma yapıldığında $-3.458973 > -5.1002$ olduğundan H_0

reddedilmiş ve serinin durağan olduğu tespit edilmiştir. Birinci sıra farkı alınmış seri ise olasılık değeri %1 anlamlılık düzeyinden küçük olduğundan durağandır.

Ocak 2006-Mayıs 2020 dönemine ait analiz sonucuna göre ADF test istatistiği için hesaplanan t istatistiği değeri -1.5772 olarak hesaplanmıştır. Eğer hesaplanan-t değeri, 0.01, 0.05 ve 0.10 kritik-t değerlerinden daha küçükse H_0 reddedilir ve serinin durağan olduğuna karar verilir. İlk olarak 0.01 kritik t değeri ile karşılaştırma yapıldığında $-3.458973 > -12.8125$ olduğundan H_0 reddedilmiş ve serinin durağan olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca olasılık değerinin 0.01 ten küçük olması da serinin durağan olduğunu göstermektedir.

Böylece Toplam Kredi/Toplam Aktif rasyosu serisinin birinci sıra fark durağan olduğu sonucuna varılır (I(1)).

Tablo 5.4. Takipteki Kredi/Toplam Kredi Rasyosu ADF Testi

	2002M12 – 2005 M12		2006M1 – 2020M5	
Denklem	ADF Test İstatistiği	Olasılık Değeri	ADF Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Düzey	-1.9256	0.3173	-3.0033	0.0365
Birinci Sıra Fark	-4.8996	0.0003	-	-
Not: Kritik değerler MacKinnon (1996) tarafından elde edilen değerlerdir.				

Aralık 2002-Aralık 2005 dönemine ait analiz sonucuna göre düzey denkleminde ADF test istatistiği için hesaplanan t istatistiği değeri -1.9256 olarak hesaplanmıştır. Bu değere ilişkin olasılık değeri 0.3173 olup %5 anlamlılık düzeyinden büyük olduğu için serinin birim köklü olduğunu gösteren H_0 hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla Takipteki Kredi/Toplam Kredi rasyosu serisi düzeyde durağan değildir. İlk olarak 0.01 kritik t değeri ile karşılaştırma yapıldığında $-3.458973 > -4.8996$ olduğundan H_0 reddedilmiş ve serinin durağan olduğu tespit edilmiştir. Birinci sıra farkı alınmış seri ise olasılık değeri %1 anlamlılık düzeyinden küçük olduğundan durağandır (I(1)).

Ocak 2006-Mayıs 2020 dönemine ait analiz sonucuna göre ADF test istatistiği için hesaplanan t istatistiği değeri -3.0033 olarak hesaplanmıştır. Eğer hesaplanan-t değeri, 0.01, 0.05 ve 0.10 kritik-t değerlerinden daha küçükse H_0 reddedilir ve serinin durağan olduğuna karar verilir. İlk olarak 0.05 kritik t değeri ile karşılaştırma yapıldığında $-2.8742 > -3.0033$ olduğundan H_0 reddedilmiş ve serinin durağan olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca olasılık değerinin 0.05 ten küçük olması da serinin durağan olduğunu göstermektedir ($I(0)$).

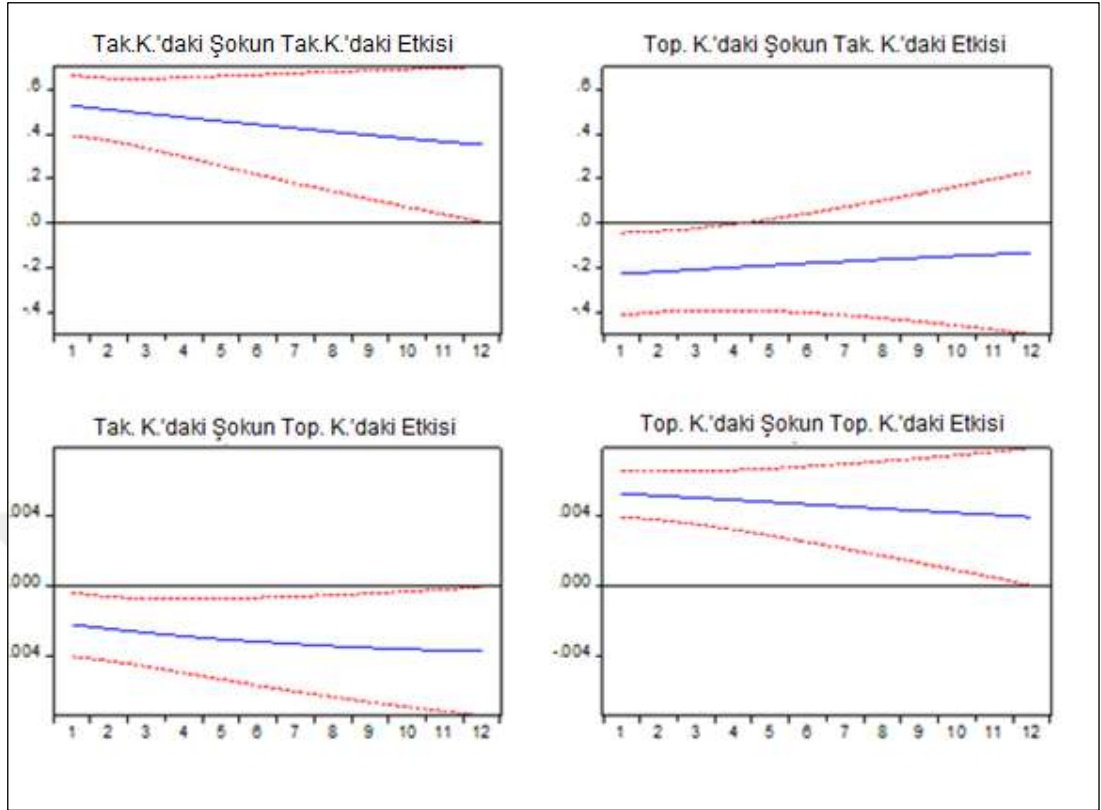
5.5.2. VAR Analizi Sonuçları

VAR modelinde Toplam Kredi / Toplam Aktif rasyosu her iki dönemde birinci sıra farkı ile; Takipteki Krediler / Toplam Krediler rasyosu ise 2002 – 2005 döneminde düzeyinde; 2006-2020 döneminde birinci sıra farkı ile analize alınmıştır.

VAR modelinde katsayıların yorumu yapılmamakta, değişkenler arasındaki etkileşimin tespiti için etki tepki fonksiyonlarından yararlanılmaktadır.

Etki-tepki analizi, analizdeki bir değişkende yaşanacak herhangi bir şokun modeldeki diğer değişkenler üzerindeki etkisini göstermektedir. Bir ekonomik değerin üzerinde en etkili değişkenin hangisi olduğu varyans ayrıştırması analizi ile; etkisi tespit edilen bu değişkenin politika aracı olarak kullanılabilir olup olmadığı ise, etki-tepki fonksiyonları ile belirlenir (Özgen ve Güloğlu, 2004).

Aralık 2002 – Aralık 2005 dönemine ilişkin etki tepki grafikleri Şekil 5.4.'de gösterilmiştir;

Not: Tak. K.= Takipteki Krediler Rasyosu (Takipteki Krediler/Toplam Krediler);

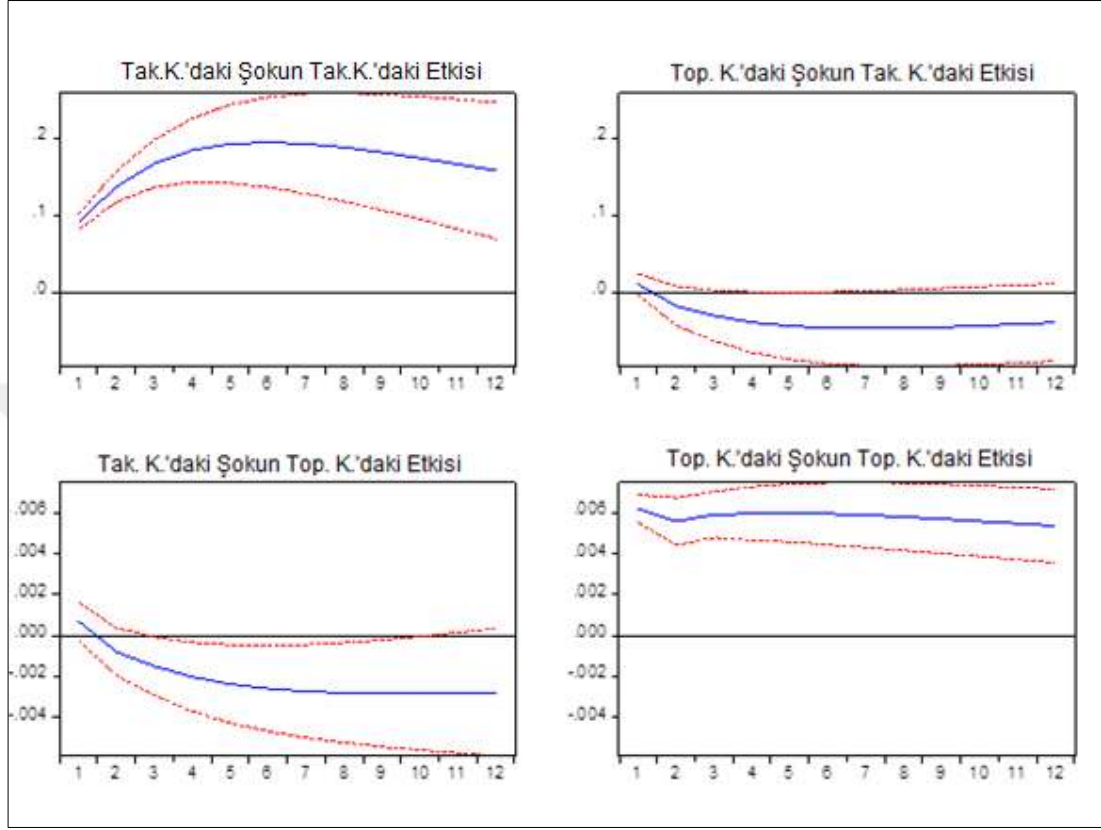
Top. K.= Toplam Krediler Rasyosu (Toplam Krediler/Aktif Toplam)

Şekil 5.4. Aralık 2002 Aralık 2005 Dönemi Etki Tepki Analizi

2002 – 2006 dönemi için etki tepki grafiklerine bakıldığında, grafiklerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Takipteki kredileri oranlarındaki değişimin toplam kredi oranlarındaki etkisine yönelik grafik incelendiğinde; takipteki kredi oranlarında meydana gelen bir standart sapmalılık şok değişimin toplam kredi oranlarını negatif yönlü etkilediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, kredilerdeki riskliliğin bir göstergesi olan takipteki kredi oranlarında meydana gelen şok bir değişimin, toplam kredi oranlarını azaltmakta olduğu ve kredi tayinlamasını arttırdığı söylenebilir.

Aynı zamanda toplam kredileri oranlarındaki değişimin takipteki kredi oranlarındaki etkisine yönelik grafik incelendiğinde, aktiflere oranla toplam kredi oranlarında meydana gelen bir standart sapmalılık şok değişimin takipteki kredi oranlarını negatif yönlü etkilediği görülmektedir.

Ocak 2006 – Mayıs 2020 dönemine ilişkin etki tepki grafikleri Şekil 5.5.'te gösterilmiştir.

Not: Tak. K.= Takipteki Krediler Rasyosu (Takipteki Krediler/Toplam Krediler);

Top. K.= Toplam Krediler Rasyosu (Toplam Krediler/Aktif Toplam)

Şekil 5.5. Ocak 2006 Mayıs 2020 Dönemi Etki Tepki Analizi

2006 – 2020 dönemi için etki tepki grafiklerine bakıldığında, grafiklerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Takipteki kredileri oranlarındaki değişimin toplam kredi oranlarındaki etkisine yönelik grafik incelendiğinde, takipteki kredi oranlarında meydana gelen bir standart sapmalı şok değişimin toplam kredi oranlarını negatif yönlü etkilediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, kredilerdeki riskliliğin bir göstergesi olarak takipteki kredi oranlarında meydana gelen şok bir değişimin, toplam kredi oranlarını azaltmakta olduğu ve kredi tayinlamasını arttırdığı söylenebilir. Ancak, takipteki kredi oranlarındaki değişimin kredi tayinlamasına olan etkisinin, 2006 öncesi döneme kıyasla çok daha az bir etki olduğu da söylenebilmektedir.

Aynı zamanda toplam kredi oranlarındaki değişimin takipteki kredi oranlarındaki etkisine yönelik grafik incelendiğinde; aktiflere oranla toplam kredi oranlarında meydana gelen bir standart sapmalılık şok değişimin, takipteki kredi oranlarını negatif yönlü etkilediği görülmektedir. Ancak bu değişimin etkisi, yaklaşık beşinci dönemden sonra stabil hale gelmektedir.

Varyans ayrıştırması bir değişkenin bir standart sapmalılık değişiminin analizdeki değişkeni hangi oranda açıklandığını gösterir.

VAR analizinde analize alınan değişkenlerin karşılıklı etkileşimleri hakkında fikir edinebilmesini sağlayan bir diğer unsur da varyans ayrıştırma tablolarıdır.

VAR analizinde ele alınan değişkenlerin belirli zaman frekanslarındaki bir standart sapmalılık şok değişimlerinin ne kadarının ele alınan diğer değişken tarafından açıklanabildiğini varyans ayrıştırma tabloları göstermektedir. Takipteki kredi rasyolarının toplam kredi rasyolarındaki değişmeyi ne ölçüde etkilediğine yönelik bir tespit yapılmak istendiğinden varyans ayrıştırma tabloları varlık yönetim şirketlerinin sektöre katıldığı yıl olan 2006 öncesi ve sonrası dönem için toplam kredilerdeki değişimi açıklayacak şekilde ayrı ayrı oluşturulmuştur.

Tablo 5.5. varlık yönetim şirketlerinin olmadığı 2006 öncesi dönemde toplam krediler rasyosundaki değişimin ne oranda takipteki kredi rasyosundaki değişimden kaynaklandığını göstermektedir.

Tablo 5.5. Aralık 2002 – Aralık 2005 Dönemi Varyans Ayrıştırma Tablosu

Toplam Kredi Rasyosu için Varyans Ayrıştırma Tablosu			
Dönem	Standart Hata	Takipteki Kredi	Toplam Kredi
1	0.005215	18.37891	81.62109
2	0.007298	20.89979	79.10021
3	0.008853	23.44868	76.55132
4	0.010135	25.99591	74.00409
5	0.011243	28.51639	71.48361
6	0.012227	30.98955	69.01045
7	0.013118	33.39896	66.60104
8	0.013936	35.73195	64.26805
9	0.014694	37.97917	62.02083
10	0.015402	40.13413	59.86587
11	0.016066	42.19273	57.80727
12	0.016691	44.15288	55.84712

Tablo 5.5.'e bakıldığında varlık yönetim şirketlerinin olmadığı 2006 öncesi dönemde toplam kredi oranlarının bir dönem sonundaki değişiminin %18,37'sinin takipteki kredi oranları tarafından açıklandığı görülmektedir. Takipteki kredi oranlarının, toplam kredi oranlarının değişimindeki belirleyicilik oranları, 12. Döneme kadar bakıldığında artış göstermektedir. Bu dönemin sonunda, toplam kredi oranlarındaki değişim %44,15 oranında takipteki kredi oranları tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 5.6.; 2006 sonrası dönemde toplam kredi oranlarındaki değişimin, ne oranda takipteki kredi oranlarındaki değişimden kaynaklandığını göstermektedir.

Tablo 5.6. Ocak 2006 – Mayıs 2020 Dönemi Varyans Ayrıştırma Tablosu

Toplam Kredi Rasyosu için Varyans Ayrıştırma Tablosu			
Dönem	Standart Hata	Takipteki Kredi	Toplam Kredi
1	0.006195	1.261719	98.73828
2	0.008466	1.552210	98.44779
3	0.010555	3.017406	96.98259
4	0.012429	4.841715	95.15828
5	0.014134	6.561024	93.43898
6	0.015686	8.060093	91.93991
7	0.017100	9.324632	90.67537
8	0.018391	10.37838	89.62162
9	0.019570	11.25386	88.74614
10	0.020650	11.98254	88.01746
11	0.021641	12.59159	87.40841
12	0.022553	13.10346	86.89654

Tablo 5.6.'ya bakıldığında; varlık yönetim şirketlerinin bankacılık sisteminden risk satın aldığı 2006 sonrası dönemde, toplam kredi oranlarının bir dönem sonundaki değişiminin %1,26'sının takipteki kredi oranları tarafından açıklandığı görülmektedir. Takipteki kredi oranlarının, toplam kredi oranlarının değişimindeki belirleyicilik oranları, 12. döneme kadar bakıldığında artış göstermektedir. Bu dönemin sonunda toplam kredi oranlarındaki değişim, %13,10 oranında takipteki kredi oranları tarafından açıklanmaktadır. Bankaların kredi tayinlaması davranışlarındaki değişim, 12 dönem sonunda %13,10 oranında takipteki kredi oranları değişimi nedeniyle farklılık göstermektedir.

SONUÇ

Bankaların kredi plasmanlarında karşılaşılabileceği eksik yada asimetrik bilgi nedeniyle olası ters seçim sorunlarının yaratacağı kredi portföy riskliliği bankaların kredi verme konusunda isteksiz davranabilmelerine ve kredi tayinlamasına gitmelerine sebep olabilmektedir.

Bu durum bankaların kredilerden kaynaklı sağlanabilecek karlılığı olumsuz etkileyeceğinden bankalar, kredi riskliliğini azaltıcı önlemler almaya çalışmakta ya da riski azaltmak üzere tayinlama davranışında bulunmaktadırlar.

Çalışmada ele alınan Aralık 2002 – Mayıs 2020 dönemi içerisinde Türk bankacılık sektöründe kredi portföy riskliliğini gösteren unsurlardan biri olarak takipteki alacaklar rasyosuna ve kredi tayinlamasının bir göstergesi olarak toplam krediler rasyosuna bakıldığında; kredi riskinin arttığı dönemlerde, kredi tayinlamasının da yapıldığı görülmektedir.

2006 yılından itibaren finansal sisteme varlık yönetim şirketlerinin girmesiyle bankalar riskliliklerinin bir göstergesi olan tahsili gecikmiş alacaklarını varlık yönetim şirketlerine satmaya başlamışlardır. Takipteki kredilerin alacak haklarının varlık yönetim şirketlerine belirli bir bedel üzerinden satılması, bankalara riski transfer etme imkanı sağlamış ve tayinlama davranışlarına etki eden bir durum oluşturmuştur.

Bankaların riskliliği gösteren takipteki kredi oranlarına göre kredi tayinlaması davranışlarının, finansal sistemde varlık yönetim şirketlerinin olduğu ve olmadığı dönemde nasıl değişiklik gösterdiğinin tespit etmek amacıyla yapılan ekonometrik VAR analizinin sonucunda; finansal sistemde varlık yönetim şirketlerinin olmadığı dönemde bankaların yaptığı kredi tayinlamasının, varlık yönetim şirketlerinin sistemde olduğu 2006 sonrası döneme göre çok daha büyük oranda takipteki kredi oranları tarafından etkilenmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bankacılık sektöründe kredi riskliliğinin varlık yönetim şirketlerine satılamadığı dönemde bankaların kredi portföy riskliliklerine daha duyarlı olarak kredi tayinlaması yaptığı ve kredi plasman stratejisi geliştirmiş oldukları söylenebilecektir. Varlık yönetim şirketlerinin finansal sistemde olduğu 2006 yılı sonrasında ise bankaların riskli kredi portföylerinin satılabilmesi olanağının gelmesiyle birlikte bankaların kredi

tayinlama davranışlarının, kredi portföy riskliliğine daha az duyarlı hale geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Varlık yönetim şirketlerinin finansal sisteme girmeleriyle birlikte bankaların kredi portföy riskliliğine daha az duyarlı kredi plasman stratejileri izlemeye başladıkları anlaşılmaktadır. Riske daha az duyarlı bir kredi plasman stratejisi, yaşanabilecek makro ekonomik istikrarsızlıklarla bankacılık sektörünün daha riske açık ve kırılgan hale getirebilecek bankacılık krizlerinin yaşanmasına sebep olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ramazan; Firmaların Mali Başarısızlığının Nedenleri ve Mali Başarısızlığın Erken Uyarı Sinyalleri İle Tahmini; www.aso.org.tr; Asomedia 2004
- Akyol, Mehmet. Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Asimetrik Bilgi Sorunu Ve Kredi Tayinlaması Arasındaki Nedensellik İlişkisi. MS thesis. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Alp; Salih ve Karakaş; Adem, Asimetrik Bilgi Teorisi Karşısında Hayek' in Ekonomik Yaklaşımları: Karşılaştırmalı Bir Analiz, Liberal Düşünce Dergisi, Sayı 52, 2008
- Altıntaş, M. Ayhan. Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel-I ve Basel-II Çerçevesinde. Turhan Kitabevi, 2006.
- Aras, Güler. "Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi." *Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara* (1996).
- Ardıyok, Şahin, TMSF' nin Rolü: Türkiye'de Varlık Yönetim Kuruluşlarının Hukuki ve İktisadi Analizi, Legal Hukuk Dergisi, Eylül 2005
- Atıyas, İzak, Hasan Ersel, ve Emin ÖZTÜRK. "Türk Bankalarında Müşteri Deseni ve Kredi Tayinlaması." TCMB Tartışma Tebliği 9301 (1993): 1-22.
- Ayrıçay, Yücel, ve Altıntaş, Halil. "Türkiye'de Asimetrik Bilgi ve Kredi Tayinlamasının Ekonometrik Analizi: 1992-2009." Uluslararası 7. Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 30 Ekim-1 Kasım (2009): 271-287
- Bahadır, Cem; Sorunlu Kredilerin Yönetiminde Varlık Yönetim Şirketlerinin Rolü ve Türkiye Uygulaması; Yüksek Lisans Tezi; Ankara, 2018
- Balkaş; Kaan, Kredi Kavramı ve Sektör Kredilerine Göre Türkiye'deki Belli Başlı Sektörlerin Analizi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2004
- Banka Sektörü Sermaye Yapısı Üzerindeki Etkisi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı Finans Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.
- Baydas, Mayada M., Richard L. Meyer, and Nelson Aguilera-Alfred. "Credit rationing in small-scale enterprises: Special microenterprise programmes in ecuador." *The Journal of Development Studies* 31.2 (1994): 279-288.
- BDDK; Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri; Mart 2022
- BDDK; Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik, 01.11.2016 tarih ve 26333 Sayılı Resmi Gazete
- Bebczuk; N. Ricardo, Asymmetric Information in Financial Markets: Introduction and Applications, Cambridge Univ .Press. UK, 2003

- Becchetti, Leonardo, Maria Melody Garcia, and Giovanni Trovato. "Credit rationing and credit view: Empirical evidence from an ethical bank in Italy." *Journal of Money, Credit and Banking* 43.6 (2011): 1217-1245.
- Berndt, Antje, and Anurag Gupta. "Moral hazard and adverse selection in the originate-to-distribute model of bank credit." *Journal of Monetary Economics* 56.5 (2009): 725-743.
- Bestler; Helmut, Screening vs. Rationing in Credit Markets with Imperfect Information, *The American Economic Review*, Vol. 75, 1985
- Calomiris; Charles W. – Longhofer; Stanley D., Credit Rationing, <https://www0.gsb.columbia.edu/>
- Canales, Rodrigo, and Ramana Nanda. "A darker side to decentralized banks: Market power and credit rationing in SME lending." *Journal of Financial Economics* 105.2 (2012): 353-366.
- Capital Dergisi; www.capital.com.tr/haberler/tum-haberler/varlik-yonetimi-alani-son-ceyrekte-hizlanacak; Erişim Tarihi: 10.01.2022
- Claudia, Dziobek. Market–Based policy instruments for Systemic Bank Restructuring. No. 1998. IMF Working Paper, 1998.
- Çiftci, Rukiye. Türk bankacılık sisteminde sorunlu krediler ve makroekonomik konjonktür. MS thesis. ESOGÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016
- Dornbusch and Fisher; Makro Ekonomi, Akademi Yayıncılık, 1998
- Erkan; Sinem, Bankaların Donuk Alacaklarının Varlık Yönetim Şirketlerine Satılması ve
- Ersel; Hasan, Kredi Faiz Oranları Yüksek Çünkü Bankalar Kredi Açmaktan Çekiniyor, Tepav; 2009
- Farinha, Luísa, and Sónia Félix. "Credit rationing for Portuguese SMEs." *Finance Research Letters* 14 (2015): 167-177.
- Ferguson; Niall, Paranın Yükselişi Dünyanın Finansal Tarihi, Yapı Kredi Yayınları, 6. Basım, 2018
- Finans Gündem; www.finansgundem.com/yazarlar/batik-krediler-artarken-varlik-yonetim-sirketleri-sektoru-de-hizla-buyuyor-yazisi/1436055; Erişim Tarihi: 02.02.2022
- Frederic S. Mishkin, “Asymmetric Information and Financial Crises: A Historical Perspective”, NBER Working Paper, No:3400, July 1990
- Frederic; S. Mishkin, Para, Bankacılık ve Finansal Piyasalar İktisadı, Pearson Addison Wesley, 2006

- George; Akerlof, The Market For “Lemons”. Quality, uncertainty and the market mechanism; 1970
- Granger, Clive WJ. "Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods." *Econometrica: journal of the Econometric Society* (1969): 424-438.
- Güvenal, Hilmi; Varlık Yönetim Şirketlerinin Kredi Sistemindeki Yeri ve Tahsili Gecikmiş Alacakların Yönetimine Dair Düzenlemelerin Kredi Sistemine Etkisi; Hayat Varlık Akademi, Aralık 2015
- İbiş, Cemal, Ö. Ve Ç. Çatıkkaş, ve N. Çelikdemir. "Banka Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar." İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları (2018).
- Jean; Georges, Yazı İnsanlığın Belleği, Yapı Kredi Yayınları Genel Kültür Dizisi, 2002
- Jorayev, Nuryagdy. Türkiye'de kredi tayinlaması üzerine ampirik bir araştırma. Diss. Karadeniz Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021
- Karahan, Pınar, ve Nilgün Çağlarımak Uslu. "Kredi tayinlamasının Türk bankacılık sektöründe geçerliliğinin kalman filtresi tekniği ile test edilmesi." *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar* 635 (2018): 9-20.
- Karamustafa, Cemal. Bankacılık sektöründe Sorunlu Krediler İle Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye örneği. Diss. Marmara Üniversitesi (Turkey), 2019
- Kartal, Mustafa Tevfik, and Cüneyt Hakan Demir. "Türkiye'de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme ve Yöntem Önerileri." *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFĐ)* 3.1 (2017): 89-115.
- Kazgan; Gülten, İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi, Remzi Kitabevi, 2016
- Kaya, H. Pınar, ve Uzay, Şaban. "Varlık Yönetim Şirketlerinin Finansal Sistem İçindeki Yeri Ve Önemi." *Muhasebe ve Denetime Bakış* 19.59 (2020): 53-74.
- Kliengebiel; Daniela, The Use of Asset Management Companies In The Resolution of Banking Crisis, World Bank Policy Research Working Paper, 2000
- Kimutai, Carolyne Jebiwott, and Jagongo Ambrose. "Factors influencing credit rationing by commercial banks in Kenya." *International Journal of Humanities and Social Science* 3.20 (2013): 244-252.
- Koç; Şevket Alper, George Akerlof, Michael Spence Ve Joseph Stiglitz'in Asimetrik Bilgi Üzerine Katkıları, The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management, Vol. IV, 2009

- Kuşgözoğlu; Sedat, 2008 Finansal Krizinin Çıkışında Asimetrik Bilgi Sorununun İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010
- Kutlar, Aziz. "Uygulamalı Ekonometri (geliştirilmiş 3. Baskı)." Ankara: Nobel Yayın Dağıtım (2009).
- LE, Ninh Khuong, Tu Anh PHAN, and Hon Van CAO. "Credit rationing and trade credit Use by farmers in Vietnam." The Journal of Asian Finance, Economics and Business 8.4 (2021): 171-180.
- Lök; Hasan, Varlık Yönetim Şirketlerinin Türk Bankacılık Sistemindeki Sorunlu Kredilerin Yönetimindeki Rolü, Mukaddime 2018
- MacKinnon, James G. "Numerical distribution functions for unit root and cointegration tests." Journal of applied econometrics 11.6 (1996): 601-618.
- Mesutoğlu; Berk, Sorunlu Aktiflerin Varlık Yönetimi Şirketlerince Tasfiyesi –Ülke Örnekleri-, Mali Sektör Politikaları Dairesi, Mayıs 2001
- Müslümov, Alövsat ve Aras, Güler; Kredi Piyasalarında Asimetrik Bilgi Ve Bankacılık Sistemi Üzerindeki Etkileri; İktisat, İşletme ve Finans Dergisi; Sayı 222; 2004
- Okuyan, H. Aydın. "Asimetrik bilginin Türk bankacılık sektörü ve kredi piyasaları üzerinde etkisi." Anadolu International Conference in Economics s 5 (2009).
- Özatay, Fatih; Finansal Krizler ve Türkiye, Doğu Kitap, 2. Basım, 2010
- Özgen, Ferhat Başkan, and Bülent Güloğlu. "Türkiye’de iç borçların iktisadi etkilerinin VAR tekniğiyle analizi.", ODTÜ Gelişme Dergisi (2004).
- Pınar; Abuzer ve Erdal; Bahar, Para – Banka Mali Kuruluşlar ve Uluslararası Mali Sistem Teori ve Uygulama, Naturel Yayıncılık, 2008
- Platin Dergisi; www.platinonline.com/ekonomi/tahsili-gecikmis-alacaklarda-yukselis-bekleniyor-1078486; Erişim Tarihi: 12.05.2022
- PWC; Tahsili Gecikmiş Alacaklar Satış Pazarı; www.strategyand.pwc.com/tr/tr/pdf/turkiye-tahsili-gecikmis-alacaklar-tga-satis-pazari-tr.pdf
- Selimler, Hüseyin. Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması. Diss. Marmara Üniversitesi (Turkey), 2006.
- Selimler; Hüseyin, Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo Ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi • Cilt 7, Sayı 12, Ocak 2015
- Seval, Belkıs. Kredilendirme süreci ve kredi yönetimi. İstanbul Üniversitesi, 1990.

- Steijvers, Tensie, and Wim Voordeckers. "Collateral and credit rationing: a review of recent empirical studies as a guide for future research." *Journal of Economic Surveys* 23.5 (2009): 924-946.
- Stiglitz ve Weiss; *Asymmetric Information in Credit Markets and Its Implications for Macro-Economics*, Oxford Economic Papers, Vol. 44, 1992
- Stiglitz ve Weiss; *Credit Rationing in Markets with Imperfect Information*, The American Economic Review, Sayı 71, Temmuz 1981
- Şahbaz, Nazan. *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Makro Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği*. MS thesis. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Şenel, Cemil. "Banka Kredileri ve Türk Bankacılık Sektöründe Kredilerin Uluslararası Karşılaştırmalı Analizi." *İşletme Araştırmaları Dergisi* 12.1 (2020): 810-825.
- Takan, Mehmet, ve Melek Acar Boyacıoğlu. "Bankacılık Teori." *Uygulama ve Yöntem*, Nobel Akademik Yayıncılık, Yayın 2 (2011)
- Temur; Fatih ve Döger; Hülya, *Varlık Yönetim Şirketlerine Hukuki Bakış*, GSI, 2017
- Top Mavili, Pınar. *Ticari bankacılıkta sorunlu krediler ve yönetimi*. Diss. DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2008.
- Tuncel, Cem Okan; *Asimetrik Bilgi Problemi Çerçevesinde Bankacılık Krizlerinin Nedenleri Üzerine Bir İnceleme: Mikro Ekonomik Yaklaşım*; Business and Economics Research Journal Volume 4 Number 1; 2013
- Tükel, Ayça. *Asimetrik Enformasyon ışığında Kredi Tayinlaması Ve Türkiye Uygulaması*. Diss. Marmara Üniversitesi (Turkey), 2006.
- Türkrating Varlık Yönetim Sektörü Raporu; <https://turkrating.com/varlik-yonetim-sektoru-mayis-2021-27845.html>
- Xu, Yueli, et al. "Does digital finance lessen credit rationing?—Evidence from Chinese farmers." *Research in International Business and Finance* 62 (2022): 101712.
- Woo, David. "Two approaches to resolving nonperforming assets during financial crises." IMF Working Paper No. 00/33 (2000).
- www.varlikyonetim.org.tr/pagedetail2.aspx?Id=6
- www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/risk_yonetim.doc
- Yalta, A. Talha. "Ekonometri 2 Ders Notları." *Türkiye Bilimler Akademisi Açık Ders Malzemeleri Projesi* (2011).
- Yang; Cangbing – Zhang; Mu – Lu; Junmeng, *Research on the SME's Collateral Credit Rationing under Loan Risk Compensation Mechanism*, Journal of Risk Analysis and Crisis Response, Vol. 8, 2018

Yetiz; Filiz, Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi, Niğde Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi, Nisan 2016

Yılmaz; A. Beyhan, Finansal Piyasalarda Asimetrik Bilgi ve Sonuçları, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2003

Yiğitbaş, Şehnaz Bakır; Bankaların Kredi Verme Davranışı Üzerine Asimetrik Bilginin Etkisi ve Reel Sektör Yansıması, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 288, İstanbul, 2012

EKLER

Ek.1 Bankacılık Sektörü Toplam Kredi/Toplam Aktif Rasyosu

Dönem	Bilanço - Toplam Aktifler (milyon TL)	Krediler - Toplam Krediler (milyon TL)	Toplam Kredi/Toplam Aktif Rasyosu
Aralık 21	9.213.195,91	4.897.808,14	53%
Kasım 21	8.949.230,62	4.784.559,20	53%
Ekim 21	7.374.435,82	4.179.613,94	57%
Eylül 21	7.046.810,02	4.035.967,18	57%
Ağustos 21	6.799.921,03	3.907.963,02	57%
Temmuz 21	6.712.255,30	3.880.687,46	58%
Haziran 21	6.730.310,69	3.914.871,47	58%
Mayıs 21	6.671.362,10	3.855.240,50	58%
Nisan 21	6.525.328,99	3.800.819,35	58%
Mart 21	6.488.824,08	3.775.285,09	58%
Şubat 21	6.108.594,88	3.597.221,59	59%
Ocak 21	6.044.932,61	3.552.852,89	59%
Aralık 20	6.106.441,51	3.574.624,79	59%
Kasım 20	6.122.562,67	3.624.394,77	59%
Ekim 20	6.236.031,67	3.659.521,22	59%
Eylül 20	6.003.396,69	3.553.482,19	59%
Ağustos 20	5.845.786,04	3.480.125,05	60%
Temmuz 20	5.618.836,36	3.375.760,92	60%
Haziran 20	5.355.175,95	3.256.033,51	61%
Mayıs 20	5.282.890,16	3.159.924,60	60%
Nisan 20	5.226.796,46	3.102.559,89	59%
Mart 20	4.871.868,91	2.894.826,09	59%
Şubat 20	4.712.687,59	2.770.888,44	59%
Ocak 20	4.533.530,20	2.681.854,44	59%
Aralık 19	4.490.817,62	2.654.376,08	59%
Kasım 19	4.354.996,13	2.595.038,88	60%
Ekim 19	4.322.164,50	2.561.885,98	59%
Eylül 19	4.272.480,21	2.530.364,55	59%
Ağustos 19	4.270.408,82	2.535.121,73	59%
Temmuz 19	4.169.894,03	2.488.063,43	60%
Haziran 19	4.233.517,92	2.538.264,27	60%
Mayıs 19	4.269.772,10	2.546.470,75	60%
Nisan 19	4.286.937,09	2.562.733,34	60%
Mart 19	4.139.511,80	2.516.273,88	61%
Şubat 19	3.935.863,21	2.420.275,55	61%
Ocak 19	3.860.773,23	2.376.047,11	62%
Aralık 18	3.867.425,60	2.393.073,30	62%

Kasım 18	3.842.638,70	2.383.852,18	62%
Ekim 18	3.990.506,63	2.461.328,38	62%
Eylül 18	4.209.964,61	2.586.144,94	61%
Ağustos 18	4.489.556,92	2.700.996,95	60%
Temmuz 18	3.828.816,46	2.417.877,50	63%
Haziran 18	3.671.357,74	2.351.991,73	64%
Mayıs 18	3.639.545,03	2.337.735,07	64%
Nisan 18	3.436.198,96	2.239.006,46	65%
Mart 18	3.375.002,93	2.195.394,53	65%
Şubat 18	3.296.051,75	2.143.672,39	65%
Ocak 18	3.247.886,60	2.110.527,34	65%
Aralık 17	3.257.842,40	2.097.310,12	64%
Kasım 17	3.269.176,39	2.102.789,47	64%
Ekim 17	3.168.426,77	2.044.634,79	65%
Eylül 17	3.053.882,43	1.993.087,71	65%
Ağustos 17	2.989.909,57	1.953.320,35	65%
Temmuz 17	2.997.429,81	1.942.950,97	65%
Haziran 17	2.972.026,13	1.918.344,17	65%
Mayıs 17	2.931.020,66	1.888.349,28	64%
Nisan 17	2.889.264,55	1.857.002,34	64%
Mart 17	2.866.046,46	1.829.441,63	64%
Şubat 17	2.819.764,45	1.787.313,57	63%
Ocak 17	2.866.410,97	1.803.332,62	63%
Aralık 16	2.731.036,70	1.733.578,42	63%
Kasım 16	2.702.172,89	1.703.513,63	63%
Ekim 16	2.581.462,19	1.635.116,78	63%
Eylül 16	2.533.924,53	1.608.975,69	63%
Ağustos 16	2.507.438,32	1.589.060,74	63%
Temmuz 16	2.497.616,98	1.582.623,72	63%
Haziran 16	2.477.258,83	1.569.575,25	63%
Mayıs 16	2.468.964,59	1.554.722,84	63%
Nisan 16	2.396.104,62	1.514.435,14	63%
Mart 16	2.407.551,34	1.510.846,21	63%
Şubat 16	2.415.883,60	1.510.532,51	63%
Ocak 16	2.375.453,05	1.497.236,73	63%
Aralık 15	2.357.431,99	1.484.255,97	63%
Kasım 15	2.346.577,99	1.468.277,56	63%
Ekim 15	2.347.715,02	1.465.089,47	62%
Eylül 15	2.395.860,00	1.481.589,73	62%
Ağustos 15	2.346.146,91	1.456.174,38	62%
Temmuz 15	2.274.485,67	1.428.048,38	63%
Haziran 15	2.223.171,79	1.397.734,37	63%

Mayıs 15	2.175.667,28	1.367.785,77	63%
Nisan 15	2.178.978,94	1.355.288,60	62%
Mart 15	2.128.243,56	1.322.679,02	62%
Şubat 15	2.073.431,84	1.287.324,08	62%
Ocak 15	2.033.136,33	1.255.366,44	62%
Aralık 14	1.994.328,52	1.240.706,01	62%
Kasım 14	1.935.460,04	1.200.136,92	62%
Ekim 14	1.916.364,28	1.182.621,68	62%
Eylül 14	1.929.655,67	1.187.284,24	62%
Ağustos 14	1.851.937,91	1.145.997,00	62%
Temmuz 14	1.851.466,83	1.137.589,05	61%
Haziran 14	1.830.232,55	1.123.474,21	61%
Mayıs 14	1.794.823,96	1.092.816,67	61%
Nisan 14	1.792.942,26	1.086.138,60	61%
Mart 14	1.797.343,66	1.082.854,21	60%
Şubat 14	1.789.828,52	1.078.192,22	60%
Ocak 14	1.794.376,52	1.077.189,62	60%
Aralık 13	1.732.400,83	1.047.410,22	60%
Kasım 13	1.653.620,72	1.009.955,69	61%
Ekim 13	1.636.094,46	990.476,87	61%
Eylül 13	1.649.050,60	990.440,88	60%
Ağustos 13	1.611.185,19	965.177,34	60%
Temmuz 13	1.562.521,91	946.885,08	61%
Haziran 13	1.527.711,14	921.178,36	60%
Mayıs 13	1.496.587,80	890.203,40	59%
Nisan 13	1.439.959,81	848.261,07	59%
Mart 13	1.427.655,87	833.556,88	58%
Şubat 13	1.397.069,35	815.272,33	58%
Ocak 13	1.367.245,50	799.119,79	58%
Aralık 12	1.370.690,10	794.756,43	58%
Kasım 12	1.335.794,12	774.678,98	58%
Ekim 12	1.328.642,09	765.208,29	58%
Eylül 12	1.308.481,69	755.640,06	58%
Ağustos 12	1.303.431,35	748.783,33	57%
Temmuz 12	1.284.157,48	742.795,75	58%
Haziran 12	1.273.738,68	737.196,01	58%
Mayıs 12	1.270.602,61	730.198,84	57%
Nisan 12	1.255.591,58	710.343,96	57%
Mart 12	1.228.939,30	699.107,08	57%
Şubat 12	1.221.097,45	683.857,13	56%
Ocak 12	1.213.670,97	676.835,55	56%
Aralık 11	1.217.695,31	682.893,17	56%

Kasım 11	1.212.374,39	675.575,40	56%
Ekim 11	1.216.800,11	663.713,21	55%
Eylül 11	1.213.660,11	661.282,34	54%
Ağustos 11	1.194.503,45	645.902,64	54%
Temmuz 11	1.159.179,28	627.658,96	54%
Haziran 11	1.145.975,40	620.397,64	54%
Mayıs 11	1.115.389,92	598.421,04	54%
Nisan 11	1.069.290,34	573.897,54	54%
Mart 11	1.046.411,95	564.303,17	54%
Şubat 11	1.049.680,01	552.264,20	53%
Ocak 11	1.020.524,76	536.610,40	53%
Aralık 10	1.006.667,05	525.851,18	52%
Kasım 10	962.294,72	498.454,36	52%
Ekim 10	932.035,03	482.538,33	52%
Eylül 10	927.351,62	475.403,33	51%
Ağustos 10	905.739,48	463.911,03	51%
Temmuz 10	900.389,64	457.186,64	51%
Haziran 10	908.615,62	454.846,22	50%
Mayıs 10	879.308,86	439.341,80	50%
Nisan 10	857.607,53	422.005,38	49%
Mart 10	860.431,35	416.816,62	48%
Şubat 10	842.232,73	405.871,36	48%
Ocak 10	817.626,38	394.005,81	48%
Aralık 09	834.014,00	392.620,58	47%
Kasım 09	803.797,88	384.878,51	48%
Ekim 09	795.555,25	377.058,20	47%
Eylül 09	798.046,15	375.730,67	47%
Ağustos 09	770.651,20	367.926,06	48%
Temmuz 09	760.460,99	365.581,34	48%
Haziran 09	768.230,20	368.150,13	48%
Mayıs 09	745.145,45	362.634,14	49%
Nisan 09	735.833,47	360.684,97	49%
Mart 09	753.782,10	366.239,45	49%
Şubat 09	733.691,46	365.855,16	50%
Ocak 09	723.111,88	365.517,15	51%
Aralık 08	732.536,15	367.444,60	50%
Kasım 08	720.723,51	370.197,34	51%
Ekim 08	715.472,19	373.160,98	52%
Eylül 08	679.793,30	361.149,01	53%
Ağustos 08	647.785,74	345.264,99	53%
Temmuz 08	652.892,83	341.282,92	52%
Haziran 08	656.834,89	342.845,63	52%

Mayıs 08	629.182,20	328.313,62	52%
Nisan 08	629.954,89	325.229,39	52%
Mart 08	633.906,21	319.563,80	50%
Şubat 08	594.523,83	300.216,38	50%
Ocak 08	577.547,99	290.320,07	50%
Aralık 07	581.605,91	285.616,21	49%
Kasım 07	559.630,04	275.318,26	49%
Ekim 07	545.349,22	267.020,36	49%
Eylül 07	543.523,53	261.411,67	48%
Ağustos 07	550.484,34	260.676,82	47%
Temmuz 07	537.217,54	253.965,46	47%
Haziran 07	533.705,16	247.460,41	46%
Mayıs 07	517.880,94	239.246,38	46%
Nisan 07	515.804,16	235.535,28	46%
Mart 07	515.257,56	230.365,07	45%
Şubat 07	507.513,12	224.653,66	44%
Ocak 07	497.748,99	219.727,62	44%
Aralık 06	499.730,84	218.986,81	44%
Kasım 06	482.247,61	214.343,29	44%
Ekim 06	467.385,57	208.639,65	45%
Eylül 06	473.674,12	208.545,88	44%
Ağustos 06	458.607,00	204.365,80	45%
Temmuz 06	457.295,64	202.910,45	44%
Haziran 06	467.521,12	203.360,05	43%
Mayıs 06	455.994,52	192.106,28	42%
Nisan 06	423.688,48	173.503,78	41%
Mart 06	422.703,79	168.673,14	40%
Şubat 06	406.742,25	159.867,53	39%
Ocak 06	395.329,42	154.021,48	39%
Aralık 05	406.908,90	153.689,13	38%
Kasım 05	382.170,32	144.743,82	38%
Ekim 05	369.374,20	140.929,78	38%
Eylül 05	373.248,09	136.752,86	37%
Ağustos 05	360.862,03	133.052,98	37%
Temmuz 05	346.405,85	126.673,82	37%
Haziran 05	345.432,13	124.664,43	36%
Mayıs 05	332.697,72	119.123,60	36%
Nisan 05	328.532,00	114.523,94	35%
Mart 05	321.136,89	110.364,96	34%
Şubat 05	315.149,68	104.474,70	33%
Ocak 05	308.958,41	101.564,84	33%
Aralık 04	306.438,95	97.196,71	32%

Kasım 04	303.483,96	95.366,59	31%
Ekim 04	299.504,57	92.928,89	31%
Eylül 04	294.207,64	91.536,53	31%
Ağustos 04	285.537,32	89.349,18	31%
Temmuz 04	271.948,31	85.241,62	31%
Haziran 04	274.839,40	85.789,25	31%
Mayıs 04	272.360,12	81.911,74	30%
Nisan 04	263.206,25	76.068,45	29%
Mart 04	255.974,10	69.979,62	27%
Şubat 04	250.820,12	66.420,15	26%
Ocak 04	247.131,98	64.291,77	26%
Aralık 03	249.687,54	64.571,60	26%
Kasım 03	240.080,40	61.506,53	26%
Ekim 03	236.353,70	59.693,95	25%
Eylül 03	225.038,11	55.470,02	25%
Ağustos 03	216.779,97	51.616,85	24%
Temmuz 03	215.236,60	51.452,32	24%
Haziran 03	211.628,08	50.584,24	24%
Mayıs 03	209.078,51	48.617,99	23%
Nisan 03	214.025,46	50.389,69	24%
Mart 03	220.244,97	51.156,81	23%
Şubat 03	214.917,30	48.550,26	23%
Ocak 03	215.817,15	48.700,65	23%
Aralık 02	212.680,63	47.768,62	22%

Ek.2 Bankacılık Sektörü Sorunlu Kredi/Toplam Kredi Rasyosu

Dönem	Takipteki Alacaklar (Brüt) / Toplam Nakdi Krediler
Aralık 02	17,52
Ocak 03	17,03
Şubat 03	15,98
Mart 03	15,24
Nisan 03	15,63
Mayıs 03	15,92
Haziran 03	15,27
Temmuz 03	15,03
Ağustos 03	14,98
Eylül 03	13,78
Ekim 03	12,94
Kasım 03	12,53
Aralık 03	11,50
Ocak 04	11,56
Şubat 04	11,22
Mart 04	10,21
Nisan 04	9,49
Mayıs 04	8,79
Haziran 04	6,29
Temmuz 04	6,39
Ağustos 04	6,16
Eylül 04	6,08
Ekim 04	5,95
Kasım 04	5,80
Aralık 04	6,00
Ocak 05	6,04
Şubat 05	5,93
Mart 05	5,83
Nisan 05	5,72
Mayıs 05	5,55
Haziran 05	5,43
Temmuz 05	5,42
Ağustos 05	5,24
Eylül 05	5,23
Ekim 05	5,05
Kasım 05	4,97
Aralık 05	4,72
Ocak 06	4,72
Şubat 06	4,61
Mart 06	4,44

Nisan 06	4,34
Mayıs 06	3,98
Haziran 06	3,74
Temmuz 06	3,78
Ağustos 06	3,81
Eylül 06	3,74
Ekim 06	3,74
Kasım 06	3,78
Aralık 06	3,74
Ocak 07	3,80
Şubat 07	3,80
Mart 07	3,72
Nisan 07	3,75
Mayıs 07	3,71
Haziran 07	3,66
Temmuz 07	3,64
Ağustos 07	3,62
Eylül 07	3,61
Ekim 07	3,58
Kasım 07	3,54
Aralık 07	3,48
Ocak 08	3,48
Şubat 08	3,38
Mart 08	3,04
Nisan 08	3,06
Mayıs 08	3,10
Haziran 08	3,06
Temmuz 08	3,13
Ağustos 08	3,20
Eylül 08	3,11
Ekim 08	3,18
Kasım 08	3,37
Aralık 08	3,68
Ocak 09	3,92
Şubat 09	4,17
Mart 09	4,46
Nisan 09	4,68
Mayıs 09	4,80
Haziran 09	4,85
Temmuz 09	5,07
Ağustos 09	5,24
Eylül 09	5,33

Ekim 09	5,41
Kasım 09	5,37
Aralık 09	5,27
Ocak 10	5,23
Şubat 10	5,09
Mart 10	4,89
Nisan 10	4,83
Mayıs 10	4,65
Haziran 10	4,41
Temmuz 10	4,40
Ağustos 10	4,35
Eylül 10	4,25
Ekim 10	4,16
Kasım 10	3,92
Aralık 10	3,66
Ocak 11	3,58
Şubat 11	3,39
Mart 11	3,24
Nisan 11	3,18
Mayıs 11	3,04
Haziran 11	2,92
Temmuz 11	2,91
Ağustos 11	2,82
Eylül 11	2,71
Ekim 11	2,73
Kasım 11	2,69
Aralık 11	2,70
Ocak 12	2,77
Şubat 12	2,78
Mart 12	2,74
Nisan 12	2,73
Mayıs 12	2,70
Haziran 12	2,66
Temmuz 12	2,72
Ağustos 12	2,79
Eylül 12	2,95
Ekim 12	2,96
Kasım 12	2,97
Aralık 12	2,86
Ocak 13	2,94
Şubat 13	2,95
Mart 13	2,97

Nisan 13	3,00
Mayıs 13	2,90
Haziran 13	2,76
Temmuz 13	2,76
Ağustos 13	2,76
Eylül 13	2,74
Ekim 13	2,79
Kasım 13	2,77
Aralık 13	2,75
Ocak 14	2,73
Şubat 14	2,78
Mart 14	2,81
Nisan 14	2,82
Mayıs 14	2,83
Haziran 14	2,78
Temmuz 14	2,80
Ağustos 14	2,89
Eylül 14	2,92
Ekim 14	3,00
Kasım 14	3,01
Aralık 14	2,85
Ocak 15	2,87
Şubat 15	2,88
Mart 15	2,83
Nisan 15	2,85
Mayıs 15	2,88
Haziran 15	2,88
Temmuz 15	2,87
Ağustos 15	2,89
Eylül 15	2,93
Ekim 15	3,01
Kasım 15	3,05
Aralık 15	3,09
Ocak 16	3,18
Şubat 16	3,26
Mart 16	3,28
Nisan 16	3,36
Mayıs 16	3,35
Haziran 16	3,30
Temmuz 16	3,17
Ağustos 16	3,26
Eylül 16	3,31

Ekim 16	3,34
Kasım 16	3,24
Aralık 16	3,24
Ocak 17	3,19
Şubat 17	3,25
Mart 17	3,21
Nisan 17	3,19
Mayıs 17	3,18
Haziran 17	3,09
Temmuz 17	3,10
Ağustos 17	3,12
Eylül 17	3,04
Ekim 17	3,01
Kasım 17	2,93
Aralık 17	2,95
Ocak 18	2,94
Şubat 18	2,92
Mart 18	2,90
Nisan 18	2,88
Mayıs 18	2,82
Haziran 18	3,03
Temmuz 18	3,05
Ağustos 18	2,85
Eylül 18	3,22
Ekim 18	3,47
Kasım 18	3,70
Aralık 18	3,87
Ocak 19	4,03
Şubat 19	4,11
Mart 19	4,04
Nisan 19	4,05
Mayıs 19	4,18
Haziran 19	4,36
Temmuz 19	4,57
Ağustos 19	4,64
Eylül 19	4,96
Ekim 19	5,15
Kasım 19	5,23
Aralık 19	5,36
Ocak 20	5,34
Şubat 20	5,20
Mart 20	4,96

Nisan 20	4,64
Mayıs 20	4,54
Haziran 20	4,41
Temmuz 20	4,25
Ağustos 20	4,14
Eylül 20	4,06
Ekim 20	3,97
Kasım 20	3,97
Aralık 20	4,08
Ocak 21	4,08
Şubat 21	4,02
Mart 21	3,79
Nisan 21	3,74
Mayıs 21	3,69
Haziran 21	3,66
Temmuz 21	3,71
Ağustos 21	3,67
Eylül 21	3,54
Ekim 21	3,50
Kasım 21	3,22
Aralık 21	3,15

Kaynak: BDDK Aylık Bankacılık Sektörü Verileri; <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Mustafa Çağrı Demirci

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisat Teorisi	2022
Lisans	Ankara Ü. SBF İktisat	2010
Lise	Prof. Dr. İlhan Kılıçözlü Fen Lisesi	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
Vergi Denetim Kurulu	Ankara	Vergi Müfettişi

Yabancı Dil

İngilizce